

inean. Această soluție permite totodată o mare maleabilitate în distribuirea apartamentelor și asigură indicii foarte favorabili în special pentru apartamentele cu suprafață mică, care sînt cele mai frecvente.

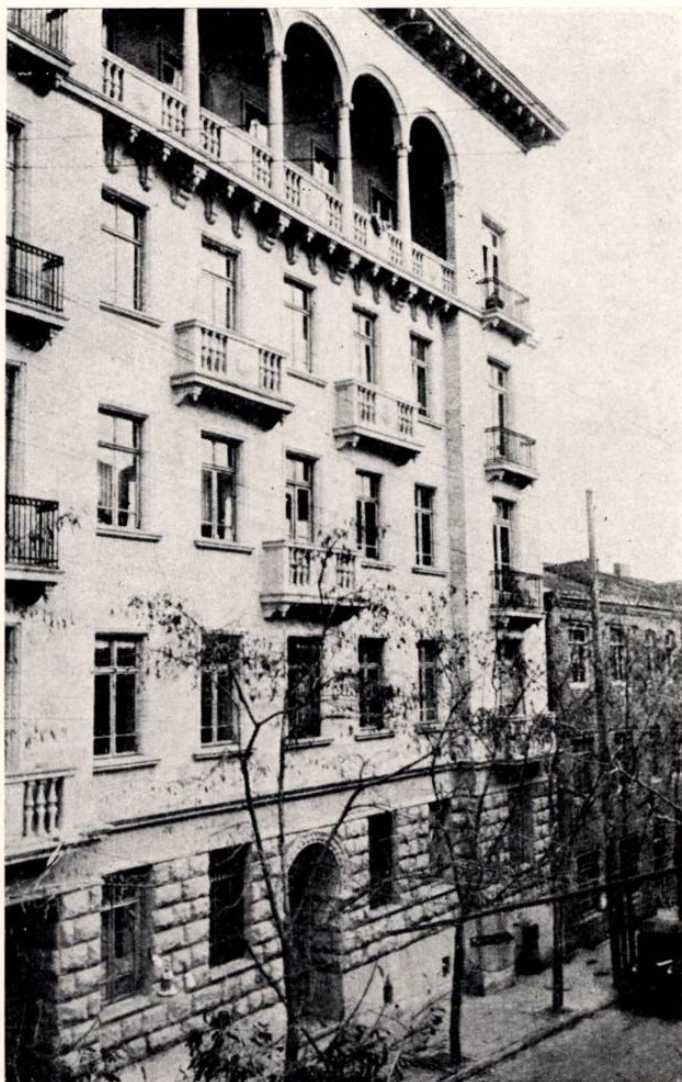
În legătură cu această problemă, trebuie arătat că din cauza interpretării greșite a documentării sovietice, și din lipsa unor studii științifice, proiectarea nu a putut primi o îndrumare justă, pierzînd cel puțin 6 luni prin încercarea de a se impune o unică soluție constructivă, cu 4 ziduri purtătoare longitudinale, cu o tehnicitate nerealizabilă. Deabia la începutul acestui an, pe baza unor noi studii, s-a putut alcătui o primă grupă de secții tipizabile cu un sistem constructiv bazat pe ziduri transversale purtătoare și care asigură o mare economie de fier precum și utilizarea unei mecanizări reduse, corespunzătoare nivelului nostru industrial actual.

Tot în această ordine de idei este de amintit că în Uniunea Sovietică, cu tot înaltul nivel general de mecanizare, se ține seama și de condițiile speciale locale în ceea ce privește determinarea sistemului constructiv. Folosirea prefabricării înaintate în ansamblul realizării investițiilor nu împiedică cîtuși de puțin utilizarea pe plan local chiar și a planșelor de beton armat monolite, atunci cînd condiții obiective o impun (nivel tehnic limitat al execuției, nevoia de rigidizare în regiuni seismice, etc.).

Trebuie menționate, îndeosebi, măsurile riguroase ce se iau pe plan constructiv în regiunile seismice. Pe baza unor norme obligatorii, se elaborează soluții constructive pe zone, ce merg pînă la impunerea planșelor monolit și la limitarea strictă a numărului etajelor. Astfel, Erevanul, capitala Armeniei Sovietice, al cărui plan director prevede în viitor o populație de 450 000 de locuitori, găsindu-se într-o zonă de seismicitate de gradul 8—9, are limitat numărul caturilor la maximum 5, fără a se considera că această limitare a înălțimii ar putea periclita « caracterul socialist » al orașului. Consider că este și de datoria noastră de a analiza atent înălțimea pe care o propunem pentru orașele ce le proiectăm, prevăzînd înălțimi cît mai corespunzătoare condițiilor și posibilităților noastre și ferindu-ne de excese.

În ce privește numărul caturilor, cu toate că în orașe se tinde în general la o înălțare a clădirilor, pentru a mări densitatea de locuire și a reduce densitatea de construire pe teritoriu, corespunzător necesităților economice și sociale ale orașului socialist, totuși arhitecții sovietici țin seama de condițiile speciale care determină variația și limitarea numărului de caturi.

Astfel, institutul de locuințe al Academiei de Arhitectură a U.R.S.S.S. recomandă o medie de 2—3 caturi pentru clădirile din orașele industriale și o înălțare la 5—6 caturi numai pentru marile orașe și capitale de regiuni sau republici. Luptînd împotriva gigantomaniei, a uniformizării înălțimii construcțiilor și a unei greșite înțelegeri a economiei în dauna caracterului propriu al fiecărui oraș sau cartier, arhitecții sovietici consideră că înălțimea clădirilor trebuie să varieze, nu numai după mărimea și importanța orașului, dar chiar și după așezarea clădirii pe teritoriul orașului, după importanța străzii, după rolul arhitectural al clădirii, după relieful solului.

Tbilisi — Locuință
Autor arh. A. I. Mîminoșvili

Cu toate că direcția principală a tuturor studiilor urmărește o creștere a înălțimii medii a construcțiilor în orașe, aceasta nu împiedică și o preocupare susținută în vederea întocmirii de proiecte pentru clădiri cu puține caturi și chiar cu un singur cat, de tip familial. Importanța ce se acordă pe întreaga economie acestor categorii de locuințe — avînd fiecare un volum mic, dar totalizînd un volum construit foarte mare — rezultă și din preocupările revistelor sovietice, precum și din cele ale Academiei de Arhitectură.

În vederea stabilirii celor mai bune tipuri de clădiri de locuit, arhitecții sovietici nu se limitează doar la studii și discuții teoretice, ci trec la experimentarea concretă a unor propuneri, în prealabil amănunțit studiate, supunînd apoi clădirile executate folosinței și criticii ascuțite a oamenilor muncii. Așa, de exemplu, s-au putut verifica în practică clădirile cu multe apartamente pe fiecare cat, așezate dealungul unui coridor central. Aceste soluții nu au fost considerate satisfăcătoare nici de locatari și nici de către Academia de Arhitectură, întrucît creează condiții neplăcute de locuibilitate în comun și un aspect interior nesatisfăcător al coridoarelor. Deasemenea, astfel de clădiri nu pot fi așezate în cvartal decît pe o orientare unică, ventilarea transversală a apartamentelor nu poate fi asigurată și sînt economice numai pentru înălțimi de la

Stalingrad — Locuințe pe strada Lenin

6 caturi în sus. De altfel, Academia de Arhitectură a U.R.S.S. pe baza studiilor și anchetelor, a luat o poziție fermă împotriva tendințelor de exagerare a numărului de apartamente la o scară, preconizând ca tip de bază soluția cu 3 apartamente pentru clădiri cu 2—5 caturi. Pentru clădiri cu multe etaje se preconizează grupuri de 4—6 apartamente la scară, pe considerente economice bazate pe norma de 2000 m² suprafață de locuit ce trebuie să fie deservită de un lift. Așa, de exemplu, clădirile de 10—16 etaje din spatele Universității Lomonosov (arh. I. B. Bielopolski) cuprind grupuri de 4 apartamente la scară, cu 2 lifturi.

Problema merită să fie studiată și de noi cu toată atenția pentru a ne feri de a aluneca pe o pantă megalomană.

Un alt aspect care trebuie subliniat este grija deosebită ce se acordă confortului tehnic și expresivității artistice a locuinței sovietice.

Din punct de vedere al confortului trebuie arătat că locuințele cu peste 2 caturi ce se construiesc în orașe sînt toate înzestrate cu încălzire centrală; cele ce au peste 5 caturi sînt prevăzute cu ascensor și tub de gunoi (preconizîndu-se ca această măsură să fie aplicată și la clădirile cu 4 caturi, ceea ce n-ar ridica costul construcției, pe întregul oraș, decît cu 1%). Apa caldă este asigurată la baie și bucătărie. Toate încăperile sînt ventilate prin coșuri și se prevede pentru fiecare locuință instalații de lumină electrică, telefon și radio; în ultimul timp, instalația de televiziune apare tot mai frecvent în locuințele oamenilor sovietici.

Din punct de vedere al înfățișării artistice a clădirilor de locuit, arhitecții sovietici manifestă o preocupare deose-

bită pentru execuția cît mai îngrijită, atît a interioarelor, cît și a fațadelor. O grijă deosebită se acordă înfrumusețării spațiilor comune, de acces și circulație în clădirile de locuit (intrări, portale, vestibuluri, scări, paliere), precum și a celor obștești de la primul cat (magazine, holuri, etc.); fiind considerate reprezentative, prin caracterul lor public, se caută ca printr-o execuție îngrijită să se contribuie la educația artistică și civică a oamenilor muncii, la ridicarea nivelului lor cultural. Finisarea fațadei, preocuparea pentru o îngrijită execuție și o înaltă expresivitate artistică a acesteia, considerarea clădirii terminate ca un element ce va contribui la precizarea noii înfățișări a străzii orașului socialist, constituie aspecte ce trebuie să fie scoase în evidență. Pentru realizarea acestor țeluri se depun străduințe susținute în vederea fabricării materialelor corespunzătoare și a pregătirii cadrelor calificate, pentru executarea interiorului și în special pentru exteriorul clădirilor de locuit. Astfel, încăperile de locuit ale noilor clădiri sînt îmbrăcate în tapete și pe tavan sînt aplicate profile de ipsos; industria materialelor de construcții, a mobilierului și cea textilă asigură un bogat sortiment de materiale și ornamente prefabricate, precum și mobile, lămpi, covoare, draperii, accesibile gustului și bugetului fiecărui locatar. Fațadele sînt îmbogățite de o serie foarte variată de elemente prefabricate decorative, balustrade, cornișe, brîie, ancadrame, console, profiluri, etc. Sînt de remarcă deosebi produsele înaintatelor industrii de ceramică din Kiev și Moscova, ale căror realizări constituie premisele pentru obținerea unor deosebit de frumoase fațade, economice și ușor de executat. De altfel, marile progrese în finisajul clădirilor sînt rodu-

unei colaborări sincere, strînse, dintre proiectant, executant, industria de materiale de construcții și institutele științifice și experimentale; prin această colaborare se asigură o îmbogățire și o îmbunătățire continuă a sortimentului de materiale corespunzătoare.

În privința expresivității artistice trebuie subliniată preocuparea permanentă a arhitecților sovietici de a oglindi în lucrările lor conținutul nou al epocii socialismului victorios și de a asigura exprimarea acestui conținut de idei într-o formă națională, prin prelucrarea creatoare a bogatei tradiții artistice și arhitecturale a popoarelor sovietice. Cu dragoste și adîncă înțelegere, arhitecții cercetează și interpretează creator toată bogăția artistică creată de secole de popor. Monumentele istorice, religioase, arta populară, tradițiile arhitecturale constituie un nesecat izvor de inspirație, prelucrat și transpus în noile clădiri ale oamenilor sovietici. Piatra de tuf, cioplită cu ornamente delicate interpretînd motive naționale armene sau georgiene, loggii cu colonete și arcade înalte, înfrumusețează fațadele clădirilor din Erevan și Tbilisi.

Placajul de ceramică, cu elemente ornamentale ucrainiene, îmbracă clădirile noi ale Kievului, iar bogatul baroc rusesc, împletit cu sobrietatea clasicismului rus, se oglindește în arhitectura noilor clădiri ale Moscovei. Decorația nu este aplicată artificial pe fațade; ea intră structural în tectonica construcției. Bogăția și varietatea ei exclud înzorzo-

narea, iar sobrietatea cu care este dispusă nu include cîtuși de puțin sărăcia unui purism de mult depășit. Modul de a compune plastica fațadelor și volumele ansamblului, perfectă măiestrie și cunoaștere a legilor compoziției artistice și tehnicii constructive, fac ca aceste lucrări să constituie exemple minunate.

Pentru astfel de lucrări excepționale în domeniul construcțiilor de locuințe, numeroși arhitecți sînt distinși în fiecare an cu premiile Stalin, de la autori ai clădirilor importante, ca de exemplu aceea de pe str. Kalujskaia din Moscova, a arh. academ. I. Joltovski, sau mai puțin importante, cum este clădirea din Tbilisi a arh. A. I. Miminoșvili, despre care am mai vorbit.

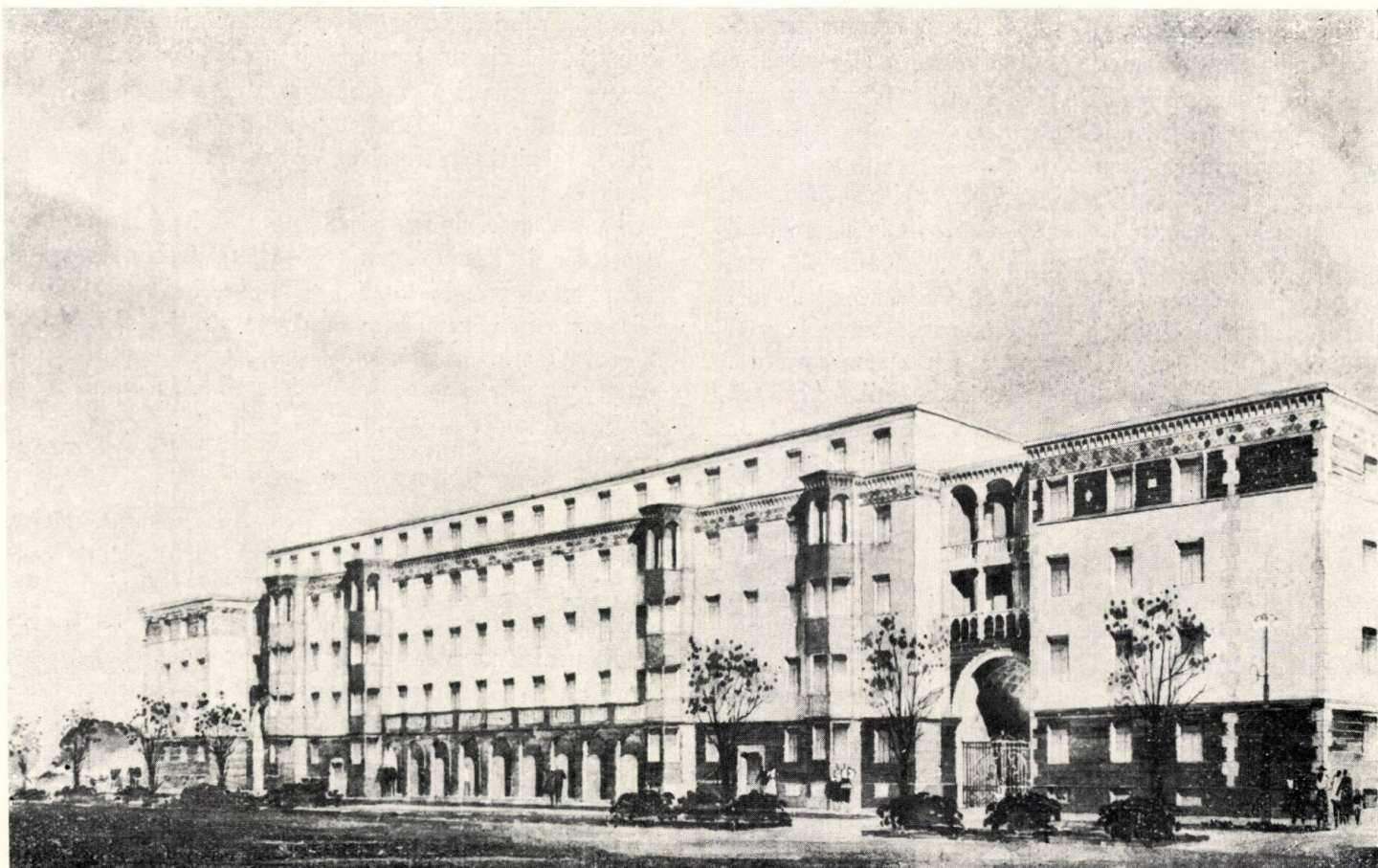
★

Cele prezentate în acest articol constituie doar cîteva aspecte culese, cu privire la problema construcției de locuințe, în cele 31 zile petrecute în Uniunea Sovietică. Ca arhitect, consider că vizita delegației noastre nu a constituit pentru noi doar o minunată excursie, ci în același timp, un neprețuit sprijin tovărășesc dat de către arhitecții sovietici, de către oamenii sovietici.

Bogatele învățăminte primite și pe care urmează să le aplicăm creator în activitatea noastră, constituie pentru noi și pentru cei în mijlocul cărora lucrăm un imbold puternic, ale cărui roade sînt convins că nu vor întîrzia să răsară

Kiev — Locuințe pe str. Kreșciatik

Perspectivă de-a lungul unei străzi
 Autori: arh. V. Sebestyen, arh. N. Pruncu

Cartier de locuințe în orașul Roman

Arh. V. SEBESTYEN

Datorită ritmului din ce în ce mai accelerat de construire a clădirilor social-culturale și în special a locuințelor din țara noastră, arhitecții sînt chemați să rezolve proiecte de ansamblu a căror amploare crescîndă ridică probleme tot mai complexe.

Pentru a putea, însă, rezolva în condiții optime problemele ansamblurilor mari, ar fi necesar să avem la bază planurile de sistematizare ale orașelor noastre, elaborate în conformitate cu profilele economice determinate în mod științific.

Faptul că pînă în prezent nu am reușit să elaborăm aceste planuri de sistematizare, nu trebuie să aibă repercusiuni asupra construcțiilor ce se execută în această perioadă, cînd în republica noastră vechile orașe se transformă în orașe noi, socialiste.

Sarcina primită de colectivul brigăzii de tineret din ISPROR de a elabora proiectul pentru primul ansamblu de circa 1000 apartamente în orașul Roman, a fost cu atît mai grea, cu cît nu am avut un plan de sistematizare după care să ne călăuzim, planul de sistematizare al orașului Roman întocmindu-se paralel de către un alt colectiv de proiectare.

Datorită unei insuficiente colaborări între cele două ateliere, la început, colectivul nostru nu a reușit să aprofundeze în suficientă măsură, problemele sistematizării orașului, mărgininu-se doar la cercetarea posibilităților pentru găsirea unui amplasament potrivit primului cvartal de locuințe. Atacînd problema în mod îngust, am urmărit doar găsirea unui teren de circa 10 ha pe care să se poată executa primele blocuri — fără a fi necesare dărîmări de

case — și care să fie deservit de străzi existente, al căror traseu să se poată încadra în viitorul oraș.

Problema legăturii acestui ansamblu cu orașul existent și cu centrul viitorului oraș, precum și preocuparea de a se realiza, prin primele investiții, în centrul orașului, o compoziție valabilă, a fost însă oarecum neglijată.

Indrumați de C. S. A. C., am abandonat prima propunere de amplasare, care se referea la un teren situat pe terasa inferioară a orașului, unde investițiile proiectate nu ar fi putut contribui, în primele etape, la dezvoltarea centrului, și am trecut la elaborarea proiectului pe un teren de pe terasa superioară a orașului, în imediata apropiere a viitorului centru administrativ. Rezolvarea proiectului pe acest teren implica însă un studiu mult mai complex, care nu putea fi redus la limitele unui cvartal, ci necesita rezolvarea unui întreg sector de oraș.

Abia după trecerea studiului schiței de sistematizare a întregului oraș în cadrul atelierului nostru s-au creat condițiile pentru a se trata problema în adevărata ei amploare, rezolvînd în mod armonios și îmbinînd studiul primului cartier cu studiul de sistematizare al Romanului.

Trebuie să subliniez că legătura strînsă între aceste două probleme nu a fost sesizată de noi de la început; acest fapt a dus la nereușita primelor studii privind cartierul de locuințe, studii izolate și ireale, în care cvartalele nu erau integrate în compoziția întregului oraș.

S-a căutat ca schița de sistematizare a orașului — care prevede crearea unui oraș nou, socialist, ce se va dezvolta pe vatra actuală a orașului — să păstreze și să dezvolte

principiile de organizare valabile ale vechiului oraș. Astfel, se menține centrul de greutate al orașului pe terasa superioară de formă triunghiulară, căutându-se, în același timp, obținerea unei legături intime cu terasa inferioară. Din acest motiv s-a căutat ca piața administrativă a orașului, situată pe cornișa estică, să fie astfel compusă, încât să realizeze o legătură intimă și o trecere plăcută între cele două terase ale orașului. Amplasarea a două dotări importante ale orașului — Sfatul Popular și teatrul — pe cele două terase, și legarea acestor două edificii importante, precum și a piețelor lor cu ajutorul unei esplanade largi, continuarea bulevardului Republicii pe terasa inferioară a orașului, precum și crearea unei noi artere importante — ce va lega parcul orașului de stadion — vor reuși în viitor să creeze între aceste două terase acea legătură intimă.

În ceea ce privește monumentele arhitecturale valoroase ale trecutului, s-a căutat ca ele să fie puse în valoare, fără ca să domine însă orașul și să-i imprime o atmosferă arhaică. Astfel, vechea Episcopie a Romanului a fost încadrată de un parc, pe promontoriul sudic al terasei superioare, urmărindu-se ca ea să intervină în silueta orașului doar ca un accent secundar, dominante urmînd a fi noile construcții socialiste ale epocii noastre, ce se vor înălța în imediata apropiere a acesteia.

De asemenea, s-a urmărit ca sistemul de circulație și compoziția străzilor să se desfășoare pe cît posibil pe traseul vechilor străzi, pentru a permite o reconstrucție lesnicioasă și treptată a orașului. Cele trei piețe importante, dispuse pe direcțiile de sosire ale șoselelor naționale, vor contribui la crearea unui aspect monumental și organizat în punctele de acces în oraș, asigurînd totodată o bună repartizare a acestora față de perimetrul aglomerației.

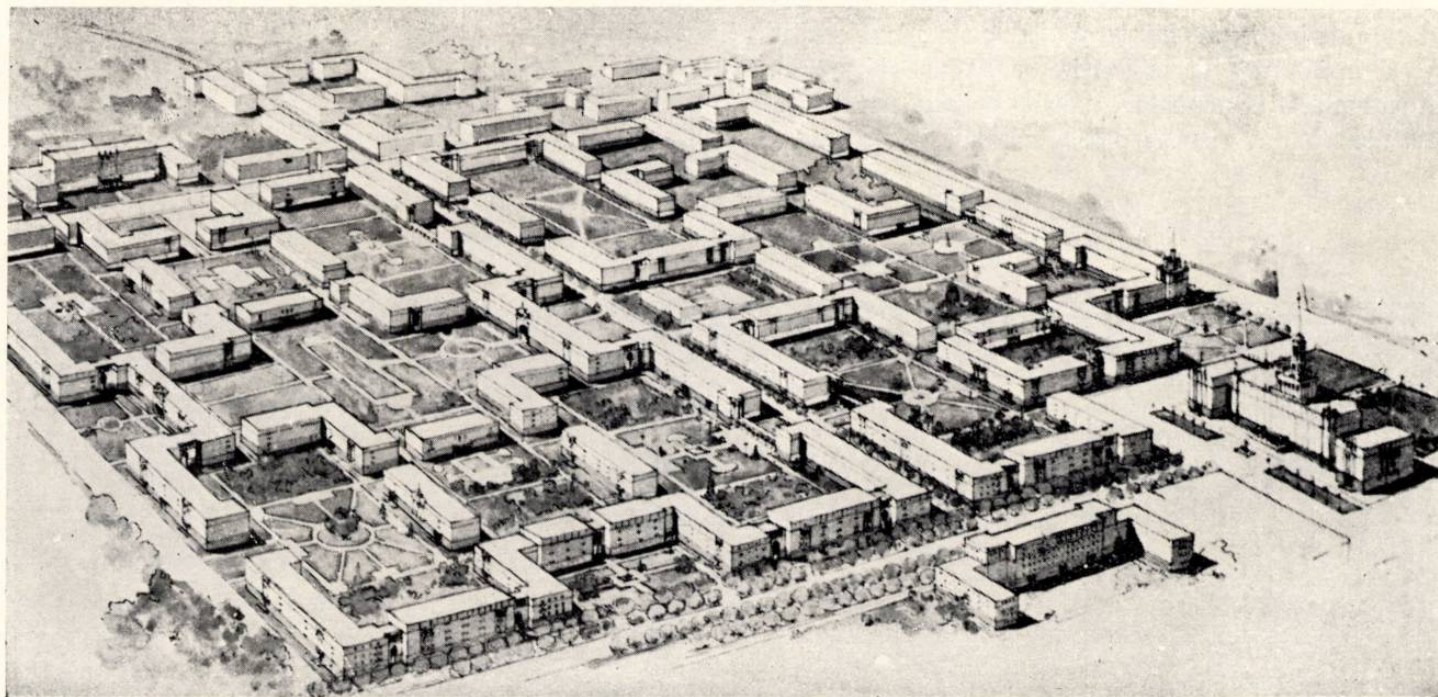
Schița de sistematizare astfel realizată, nu reprezintă o compoziție grafică frumoasă, dar, sprijinindu-se pe un studiu amănunțit al problemei, constituie o posibilitate de a realiza un oraș încheșat, păstrîndu-se din elementele existente pe cele valabile din punct de vedere plastic și economic.

Terenul ales pentru construirea primelor cvartale de locuințe are o suprafață de circa 45 ha, fiind limitat spre sud de bulevardul Republicii, spre vest de parcul existent — care va fi păstrat — spre est de panta destul de abruptă ce separă cele două terase, iar spre nord de marginea actuală a orașului, ce se va menține și în viitor. Terenul este sensibil plat, avînd o pantă ce coboară cu circa 2‰ spre bulevardul Republicii.

Prin tema de proiectare și din datele rezultate din schița de sistematizare se cerea executarea de locuințe cu 4—5 caturi pe bază de secțiuni tip avînd 4 apartamente la scară. Secțiunile tip folosite — elaborate în colaborare cu atelierul de tipizări al ISPROR — sînt o adaptare la condițiile din țara noastră a secțiunilor tip cu 4 apartamente la scară, utilizate în U.R.S.S. Aceste secțiuni tip au fost elaborate la început pe baza unui sistem constructiv cu ziduri portante transversale, trecîndu-se, în urma recomandărilor C.S.A.C., la sistemul de 4 ziduri portante longitudinale, cu grinzi principale prefabricate, pe deschiderea de 5,60 m, între care se vor monta chesoane întoarse. Secțiunile tip proiectate au avantajul că oferă posibilități de prefabricare și execuție mai avansate, datorită corespondenței traveelor de serviciu, avînd însă dezavantajul că nu pot asigura ventilația transversală a apartamentelor și nu pot fi utilizate decît în ipoteza orientării apartamentelor spre est și vest. Ca indici spațiali de consum de materiale și deci ca economie, ele nu diferă de secțiunile cu 3 apartamente la scară, în ipoteza asigurării unui confort similar.

Pentru a se putea crea cvartale de circa 9 ha, cu forme cît mai regulate, compoziția cvartalelor a fost studiată de la început în ipoteza menținerii numai a unora din străzile sistemului rectangular existent azi la nord de bulevardul Republicii. S-a propus ca rezolvarea acestor cvartale să se facă pe sistemul alveolar adoptat în U.R.S.S. În primele studii, dotările cvartalului — creșe și cămine de copii — au fost dispuse în spațiul verde central, de agrement, al întregului cvartal. De asemenea, s-a căutat să se folosească cît mai mult orientarea favorabilă și deci

Studiu de ansamblu al cartierului — Variantă
Autori: arh. V. Sebestyen, arh. N. Pruncu

utilizarea secțiunilor cu 4 apartamente la scară, prin crearea incintelor dreptunghiulare, cu latura mare paralelă cu direcția nord-sud. Dar, în aceste studii, nu am ținut seama în suficientă măsură de compoziția și aspectul arhitectural al străzilor, căutând doar să evităm spărturile prea lungi, fără a închide perspectiva lor de pe stradă cu o construcție. Am evitat fronturile simetrice pe cele două laturi ale străzii și am căutat, pentru ușurarea proiectării și a execuției, utilizarea pe scară cât mai largă a blocurilor identice, fără a ține seama, însă, de necesitățile unui șantier care va lucra cu o mecanizare avansată — de a nu introduce prea multe blocuri în unghi drept.

În urma criticilor și a îndrumărilor primite din partea conducerii ISPROR și a C.S.A.C. am trecut la o compoziție care să elimine deficiențele primelor încercări.

Astfel, s-a trecut la elaborarea unui cvartal în care — pentru a se realiza un aspect monumental și pentru a crea o ordine pe străzile mai importante — fronturile străzilor au fost tratate simetric. Dată fiind utilizarea secțiunilor cu 4 apartamente la scară, la care 50% din apartamente sînt orientate spre interior, alveolele au fost mărite simțitor, ajungîndu-se la dimensiuni de circa 80 pe 140 m, în interiorul cărora au fost dispuse creșele și grădinițele de copii. De asemenea, pentru realizarea unui aspect mai orășenesc, s-a căutat să se înlocuiască sistemul de a proporționa fiecare bloc în parte față de înălțimea sa — ceea ce crea o serie de spărturi dese și neorganizate în frontul străzii — cu sistemul de a construi strada cu un front cât mai închis, realizîndu-se proporțiile necesare și înlăturarea monotoniei, prin retrageri de la alinierea străzii și prin accente de volum.

Cu toate că, prin introducerea acestor modificări, planul de situație a fost îmbunătățit simțitor, soluționarea cvartalului nu putea fi totuși considerată satisfăcătoare, deoarece lipsea, atît o idee dominantă a compoziției, cît și legătura cu schița de sistematizare a orașului; aceasta a făcut ca acest cvartal să se rezume la repetarea unor incinte identice care nu țineau seama, în suficientă măsură, de construcțiile și condițiile existente pe teren.

Abia în ultima fază a studiilor pentru planul de situație care îmbrățișează întreg cartierul, am putut realiza un pas înainte față de proiectele din 1952 și chiar 1953. Ultimul proiect de ansamblu, elaborat pe baza concluziilor trase din schița de sistematizare a orașului și care concre-

tizează toate prevederile acesteia — atît în ceea ce privește dotările necesare bunei funcționări a orașului, cît și prin integrarea sa în oraș și completarea schemei de circulație — credem că reușește să mențină părțile pozitive ale primelor încercări, subordonîndu-le, totodată, unei compoziții de ansamblu. În acest proiect s-a căutat să se creeze în mijlocul cvartalelor o înlănțuire de zone plan-tate și de agrement care să lege parcul cu strada de cor-nișă ce desparte cele două terase ale orașului.

Cartierul proiectat are o suprafață totală de 44 ha și este format din asamblarea a cinci secțiuni tip de bază și unele secțiuni speciale pentru terenuri și unghiuri neobișnuite.

Datele caracteristice privind folosirea teritoriului și frecvența utilizării diferitelor tronsoane și dotări sînt următoarele:

Suprafața totală de teren	44 ha	100%
Teren pentru locuințe, alei, zone plantate	26,6 ha	60,5%
Teren rezervat pentru dotări	10,75 ha	24,5%
Drumuri, magistrale	6,7 ha	15,0%

Suprafața locuibilă, calculată pe bază de 36 m² locuibil pe apartament, este de 2840 m²/ha (considerînd suprafața totală de 44 ha) și de 4700 m²/ha (considerînd-o exclusiv la suprafața aferentă locuințelor: 26,6 ha).

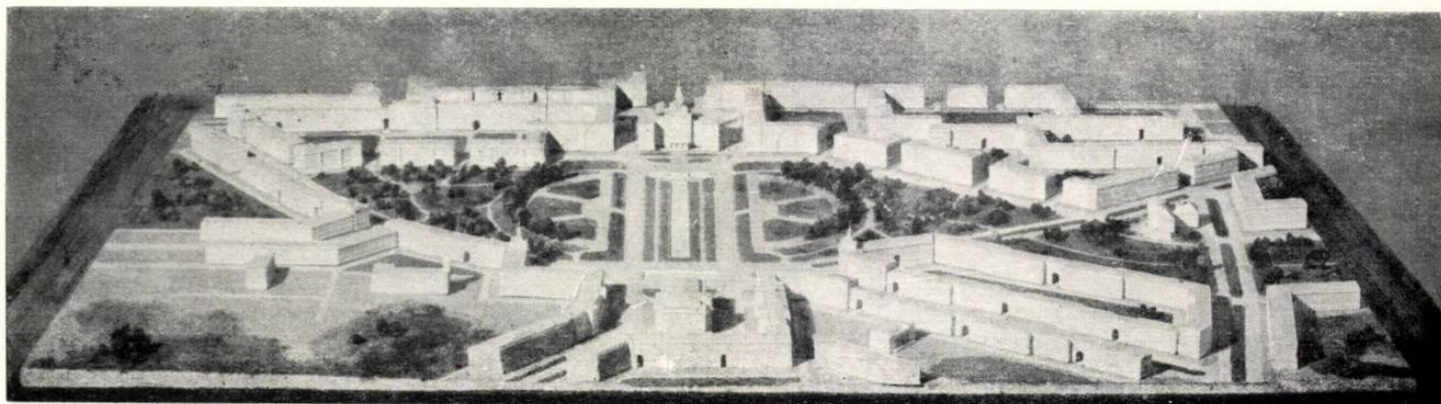
Suprafața totală construită (locuințe și dotări) reprezintă 22% din totalul terenului, iar suprafața construită pe teren a locuințelor, raportată la terenul aferent acestora, este de circa 30%.

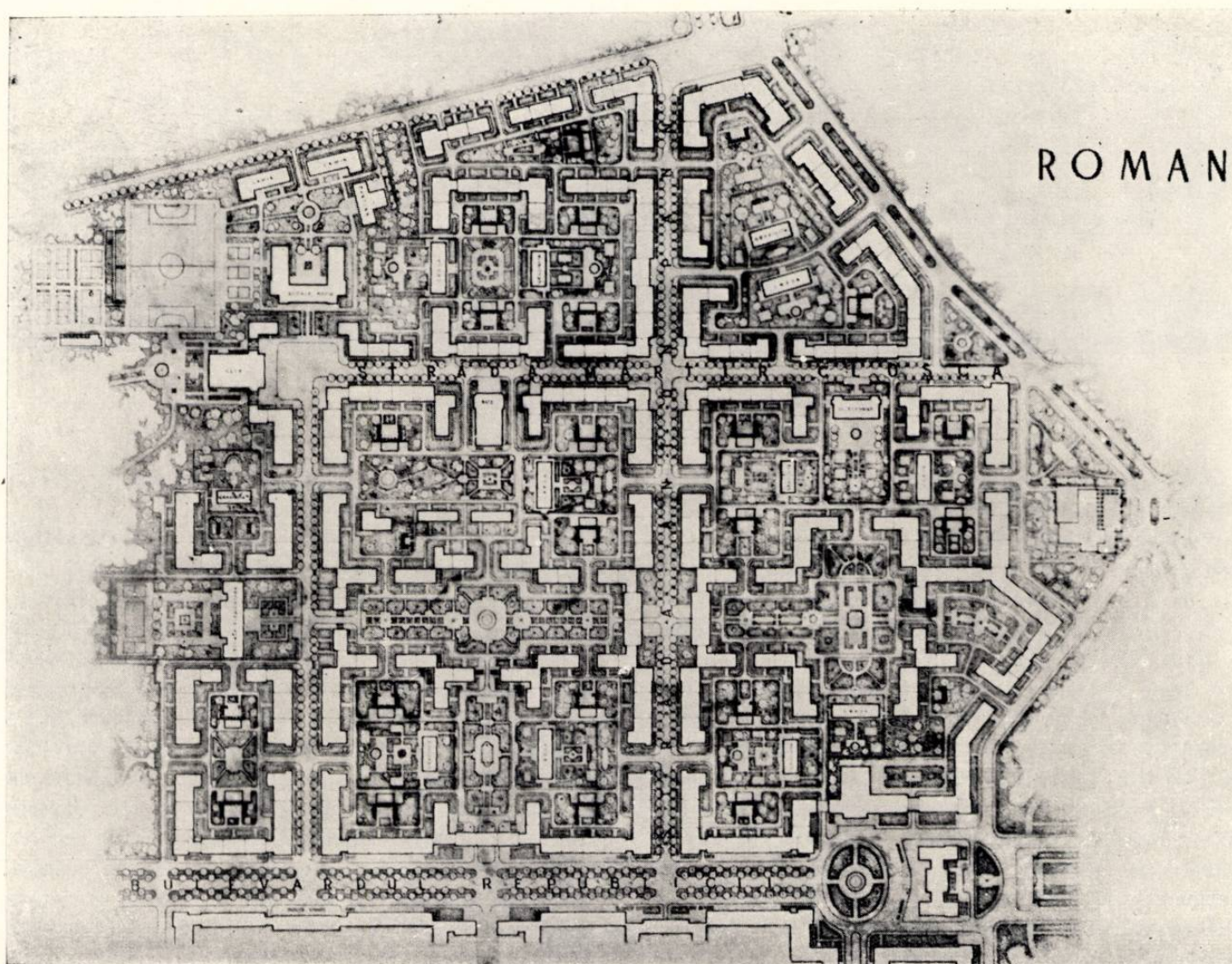
	4 locuitori de apartament	5 locuitori de apartament
Populația totală	13888	17360
Densitatea brută	315 loc./ha	394 loc./ha
Densitatea netă	530 loc./ha	660 loc./ha

Utilizarea secțiunilor tip:

Secțiune	Apart. la scară	Buc.	%	Suprafața (în m ²)		Numărul apartamentelor	
				Unitară	Totală	pe nivel	pe 4 nivele
Liniară	3	111	44	241	26751	333	1332
De colț	3	33	13	281	9273	99	396
Liniară	4	56	22	366	20496	224	896
De colț	4	53	21	405	21456	212	848
Total		253			77976		3472

Roman — Studiu pentru centrul administrativ al orașului — Machetă
Autori: arh. I. Bedeus-Scharberg, arh. V. Sebestyen, arh. R. Rău

Roman — Studiu pentru planul de ansamblu al cartierului de locuințe
 Autori: arh. V. Sebestyen, arh. C. Frumuzache, arh. N. Pruncu

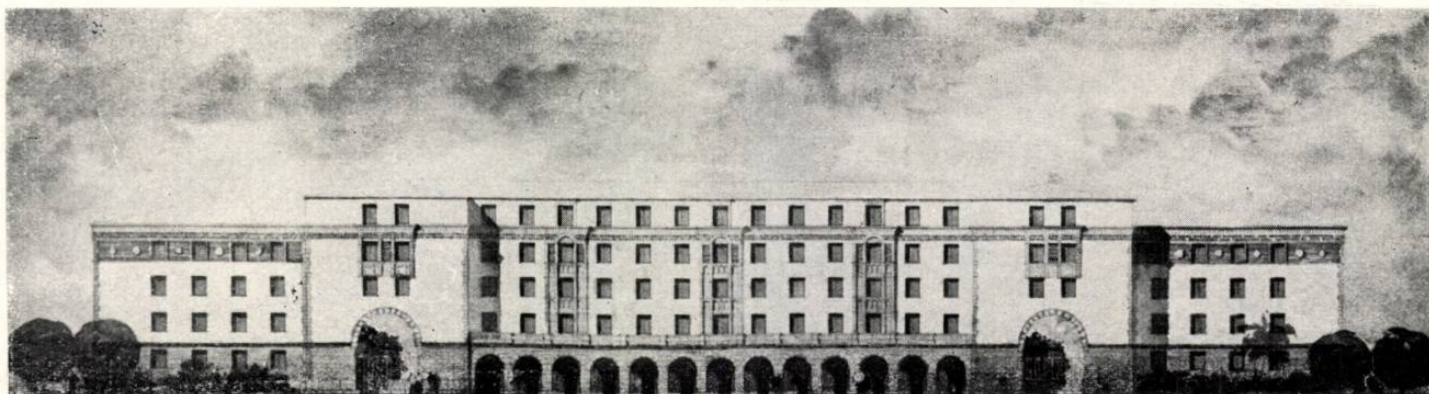
Dotările prevăzute a se executa în cadrul acestui cartier sînt:

Dotări	Buc.	Supr. constr. (în m ²)	Total	Teren afectat (în ha)	Observații
Școala medie .	1	2700	2700	2,7	70—80 locuri pentru 1000 locuitori
Cămine	2	600	1200		
Cantină	1	720	720		
Club	1	1350	1350	0,52	
Baie	1	1000	1000	0,21	
Școală 800 loc.	1	1280	1280	1,08	
Școală 400 loc .	1	600	600	0,65	
Clădiri admin. .	2	—	2745	0,80	
Creșe 88 loc. .	6	540	3240	2,16	
Grădinițe 110 loc.	6	364	2184	2,64	
Blocuri existente	3		1100	—	31—37 loc. pt. 1000 locuitori; 40 m ² teren pe cap de copil
Garaje	20	110	2200	—	
Magazine	38	cca 100	3800	înglobate în blocuri	
Total			20319	10,76 = 19 % suprafață construită	

S-a urmărit ca dotările principale să fie amplasate în axa de perspectivă a străzilor importante, fără a pierde însă din vedere și justa lor repartizare pe teren. Astfel, în axa străzii paralele cu strada Anton Pann s-a dispus școala medie, iar în axa străzii Martir Cloșca, clubul-cinema al cartierului, urmînd să se amenajeze pe lîngă el și două intrări în parcul orașului. Terenurile sportive, amplasate pentru a putea fi utilizate de școala medie și de club, sînt accesibile și din interiorul parcului, ele făcînd trecerea între terenul afectat școlii și parcul propriu-zis.

Magazinele au fost dispuse în punctele de mare circulație, cum ar fi frontul bulevardului, intersecțiile străzilor mai importante și în special la intersecția străzilor cu zona plantată de circulație pietonieră, ce va lega parcul de cornișa orașului. S-a căutat marcarea acestei axe spre parcul orașului, prin amplasarea unei dotări (școala de 800 locuri), care va avea o tratare arhitecturală diferită față de blocurile de locuit; nu s-a reușit însă și soluționarea în mod satisfăcător a accesului în parc în acest punct.

Compoziția cvartalului urmărește, cum am arătat mai sus, crearea unui front încheșat de-a lungul străzii. Astfel,

Desfășurare de-a lungul unei străzi
Autori: arh. V. Sebestyen, arh. N. Pruncu

pe str. Anton Pann (perpendiculară pe bulevardul Republicii) s-au utilizat, înafara unor fronturi simetrice și destul de închise, atât retragerile față de aliniament, cât și alte metode de punere în valoare a unor puncte mai importante ale compoziției de ansamblu. Axa compoziției, spațiul central de agrement și de legătură cu parcul, a fost marcată printr-o retragere de circa 10 m de la aliniament, printr-un arc amplu tratat pe două nivele, care permite accesul în acest spațiu, și printr-o supraînălțare cu un nivel a celor două tronsoane centrale. Această lărgire, simetrică pe ambele părți ale străzii, asigură în același timp continuitatea compoziției și în celălalt evartal, pînă la cornișă. Intersecția străzii Anton Pann cu str. Martir Cloșca a fost marcată printr-o supralărgire creată cu ajutorul decroșurilor rezultate din îmbinarea secțiunilor de colț cu secțiunile liniare cu 4 apartamente la scară. Prin fronturile continue, realizate prin alipirea blocurilor, s-a căutat să se dea o amploare mai mare, nu numai trecerilor prin blocuri, dar și intrărilor în interiorul incintelor, pentru a scoate mai bine în evidență contrastul între frontul închis al străzii și spațiul larg și primitiv al incintelor. Astfel, accesurile în incintele de pe str. Anton Pann sînt marcate, înafară de o distanțare destul de mare a blocurilor (cca 20 m) și prin loggiile adăugate la capătul construcțiilor, care împreună

cu elementele de împrejmuire constituie primul aspect al parcului ce se dezvoltă în interior.

Din discuțiile organizate de cercul din ISPROR al Uniunii Arhitecților asupra proiectului prezentat, au reieșit o serie de lipsuri privind compoziția de ansamblu a cartierului, care este bine să fie subliniate cu ocazia acestei prezentări.

Astfel, trebuie arătat că s-a neglijat de către colectivul nostru să se urmărească crearea unor aspecte mai variate diferitelor străzi. Înafară de bulevardul Republicii, toate celelalte străzi au, în linii mari, același profil transversal și prin compunerea fronturilor nu pot fi considerate de importanță diferită sau cu un caracter specific. Această monotonie și lipsă de gradare în ceea ce privește tratarea străzilor este cu atât mai sensibilă, cu cît nici incintele din cadrul evartalelor nu au fost concepute ca să ofere o varietate de imagini. Repetarea unor incinte în mod aproape identic a permis, desigur, realizarea cu ușurință a unei compoziții ordonate, dar aceasta pierde mult datorită monotoniei create prin repetarea imaginilor arhitecturale.

Din cauza regimului de construcție adoptat care creează un front continuu, ajungînd în unele locuri la lungimi de 200—250 m, am căutat o tratare a fațadelor cu accente de volum care să rupă monotonia acestor străzi.

Crearea unui ritm de-a lungul străzilor, prin balcoane suprapuse sau loggii, am considerat-o nesatisfăcătoare, deoarece aceste accente nu pot da, după părerea mea, o variație suficient de susținută în cazul unei desfășurări așa de lungi, ele intervenind în compoziția fațadei doar prin umbrele și nu prin volumul lor. În cazul de față, consider că elementele cele mai potrivite pentru a se realiza o compoziție armonioasă erau bovindourile, care, pe lîngă un joc de umbre susținut, pot crea și o variație plăcută prin decroșarea lor față de planul fațadei.

Deficiența esențială în tratarea fațadelor, relevată cu ocazia discutării proiectului, este că noi nu am urmărit în mod consecvent ruperea monotoniei fronturilor lungi create. Astfel, am menținut pe toată lungimea fațadelor cornișa la o înălțime constantă, fără a crea întreruperi sau

Perspectivă din interiorul evartalului
Autori: arh. V. Sebestyen, arh. N. Pruncu

Desfășurare de-a lungul unei străzi
 Autori: arh. V. Sebestyen, arh. N. Pruncu

punctări ritmice susținute ale acestei lungi orizontale. Decroșarea cornișei deasupra bovindourilor, desigur, nu poate fi socotită ca o întrerupere suficientă, mai ales dacă luăm în considerare lungimea mare a fronturilor și sublinierea acestei orizontale prin tratarea diferită, în ceea ce privește culoarea și materialul, a ultimului etaj. Această greșeală în compunerea fronturilor face ca ritmul urmărit prin bovindouri și retrageri să nu se afirme în măsură suficientă, creînd în frontul străzilor o dominantă orizontală mult exagerată, care diminuează valoarea accentelor verticale.

Dificultatea principală în rezolvarea plastică a bovindourilor constă în caracterul lor destul de străin de arhitectura noastră din trecut. Noi am căutat să prelucrăm unele elemente decorative ale arhitecturii moldovenești, pentru a putea realiza o arhitectură nouă, legată de tradițiile poporului nostru. Ca sursă de inspirație ne-am folosit de elementele, poate mai clar exprimate la biserica Sf. Gheorghe din Hîrlău, elemente care prin utilizarea lor frecventă și prin valoarea lor plastică fac parte din cele mai caracteristice motive ale moștenirii noastre arhitecturale, putînd servi drept bază în vederea creării unor imagini arhitecturale noi. Prin prelucrarea acestor elemente am urmărit să exprimăm conținutul nou de idei al societății noastre, să demonstrăm prin monumentalitatea cvartalelor de locuințe caracterul profund democratic al regimului nostru și totodată să contribuim, prin expresia arhitecturală și ordinea compoziției, la educarea maselor largi. Principalele elemente pe care am încercat să le prelucrăm sînt: crearea unui registru superior din cărămidă aparentă, care să fie încoronat de o cornișă nu prea evazată, susținută și prin culoarea unor butoni de ceramică smălțuită. De asemenea, am căutat să preluăm unele idei de decorare a absidelor bisericilor privind tratarea bovindourilor, pentru a realiza cu ajutorul lor acele înălțări de accente verticale care să permită crearea unei imagini plăcute de-a lungul străzilor. Utilizarea lanțurilor de simili-piatră este tot o încercare de a prelucra elementele decorative izvorîte din necesitățile constructive ale multora dintre cunoscutele noastre monumente istorice.

Cu toate aceste încercări, nu am reușit să dăm construcțiilor noastre o plastică ce ar putea fi socotită o prelucrare novatoare a arhitecturii noastre naționale. Aceasta se datorește în mare măsură și faptului că, în ciuda eforturilor făcute, nu am reușit să dăm bovindourilor utilizate o tratare arhitecturală care să permită încadrarea lor în spiritul arhitecturii noastre naționale. În afară de aceasta se găsește și unele elemente de mai mică amploare — cum ar fi accentele la blocurile 6 și 7 — care, cu toate că se bazează pe o serie de elemente valoroase ale arhitecturii noastre din trecut au, totuși, un aspect decorativ de inspirație orientală.

În general, se poate constata că, cu toată utilizarea elementelor decorative din vechea noastră arhitectură și cu toate că fațadele au fost compuse cu noile volume și cu proporții de goluri și plinuri în spiritul arhitecturii moldovenești, nu am reușit să ne integrăm în spiritul acestei arhitecturi. Cu toate aceste lipsuri, trebuie arătat că folosirea elementelor amintite mai sus a permis crearea unei arhitecturi destul de încheiate, care datorită tocmai utilizării acestor elemente, poate fi înțeleasă de masele largi.

În ceea ce privește planul de situație, consider că ansamblul așa cum este studiat reprezintă totuși un pas

Perspectivă de pe bd. Republicii
 Autori: arh. V. Sebestyen, arh. N. Pruncu

Desfășurare de-a lungul unei străzi
 Autori: arh. V. Sebestyen, arh. C. Frumuzache

înainte pe drumul proiectării de locuințe. Era și firesc ca primul cartier studiat pe principii mai avansate să prezinte o serie întreagă de dificultăți care, prin studierea și încercarea de a le rezolva, vor contribui la lămurirea unor principii valabile de urmat în proiectarea marilor ansambluri.

Astfel, consider că, în linii mari, soluționarea cartierului este justă.

Cu ocazia discuțiilor din cadrul cercului ISPROR al Uniunii Arhitecților, unii tovarăși ne-au criticat în privința felului cum se încadrează cartierul studiat în scara orașului, susținând că noi am creat o expresie arhitectonică mult prea citadină, ieșită din scara unui oraș de provincie de amploarea Romanului. Unii tovarăși din cadrul colectivului nostru și-au însușit în totul această critică, recunoscând că printr-o monumentalitate exagerată și prin lipsa unei atmosfere mai pitorești, nu am mers pe o linie justă. Mie, personal, mi se pare că proiectul prezentat se încadrează în scara unui viitor oraș socialist, reședință de raion, care va fi totodată și unul din marile centre ale Moldovei. Desigur că este necesară crearea unor aspecte mai pitorești în cadrul orașului, dar socotesc că acest cartier, situat în imediata apropiere a viitorului centru administrativ, nu se pretează, atât prin poziția sa față de centrul orașului, cât și prin relieful și sistemul stradal deja existent, la crearea unor imagini mai pitorești. Această problemă de principiu, a integrării noilor ansambluri în scara viitoarelor noastre orașe, nu a fost în prezent suficient studiată. Datorită unei experiențe insuficiente, precum și faptului că o comparație cu felul de tratare a orașelor din Uniunea Sovietică nu este întru totul posibilă (orașele de o importanță economică și administrativă similară au o populație de 5—6 ori mai mare), în momentul de față, la noi, problema nu poate fi soluționată decât în mod subiectiv de către fiecare proiectant în parte. Ca să putem elimina greșelile și lămurii problemele cu un ceas mai devreme, ar trebui organizate în cadrul Uniunii Arhitecților discuții de creație care să analizeze exemple realizate până în prezent. Numai astfel vom putea pune la îndemina proiectanților noștri concluziile necesare pentru a se orienta în mod just în viitor.

În ceea ce privește principul creării alveolelor mai mari, consider că el este valabil mai ales când este vorba de secțiuni având 50% din apartamente cu ferestrele orientate

exclusiv spre aceste incinte. Însă, pentru a nu reduce prea mult procentul de suprafață construită a cvartalului, acest spațiu este bine să fie utilizat ca spațiu plantat al dotărilor. Desigur că, urmînd aceste principii, nu se mai poate crea un spațiu plantat central interior, dominant față de incinte, fără a depăși limitele admisibile pentru acesta. Dar, în cazul de față, cred că nici nu ar fi fost necesar acest lucru și socotesc că o prelungire a zonei verzi a parcului în interiorul cvartalului și crearea, prin aceasta, a unei circulații plăcute pentru pietoni, este mai justă și poate constitui centrul compoziției, fără a domina prin dimensiuni incintele care o înconjoară.

Țin să subliniez din nou importanța pe care o are crearea de fronturi continue de-a lungul străzilor. După părerea mea, acest lucru este necesar, nu numai pentru asigurarea aspectului și compoziției străzii, dar și pentru a aduce o economie destul de serioasă în proiectare.

Afirmația mea se bazează deocamdată doar pe analogia ce o fac între construcțiile de locuințe cu 2-3 caturi și cele cu 4-5 caturi. Studiul arhitecților V. A. Monahov și T. V. Kisliș, apărut sub titlul «Utilizarea rațională a proiectelor tip ale clădirilor de locuit»*), arată clar cum prin cuplarea blocurilor tip și realizarea unor fronturi de case cu 2-3 caturi, care depășesc dimensiunile utilizate pînă în prezent, se poate ajunge la o economie serioasă prin proiectare.

În ceea ce privește practica de proiectare, consider necesar să subliniez că planurile de ansamblu care urmăresc realizarea unor fronturi continue pe străzi sînt destul de rigide și asigurarea unei compoziții ordonate și încheiate nu este posibilă dacă proiectantul nu dispune de o serie completă de secțiuni tip, compusă dintr-un mare număr de secțiuni de dimensiuni variate.

Numărul redus de secțiuni tip care stau la îndemîna arhitecților în momentul de față creează prejudicii serioase în vederea realizării unei compoziții de ansamblu; o singură serie de secțiuni tip, formată dintr-un tip liniar, un tip de capăt și două tipuri de colț, este cu totul insuficientă pentru a permite crearea unor ansambluri variate. Cu aceste 4 tipuri de bază se pot crea desigur, soluții care să rezolve multe din problemele ce stau în fața arhitecților noștri, dar ele nu pot fi utilizate în mod rațional la

*) Editura de stat pentru arhitectură și construcții, Moscova 1953.

orice sistem de compoziție. În cazul nostru, de exemplu, consider că am greșit alegând un sistem de a compune acest cartier cu tronsoane care nu erau adecvate acestuia, căutând printr-o forțare a soluției să ne înscriem în numărul foarte limitat de secțiuni tip existente în acel moment. Lipsa unor secțiuni în formă de Z, T și + a necesitat o serie de soluționări prin lipirea blocurilor la colț pe o adâncime foarte mică.

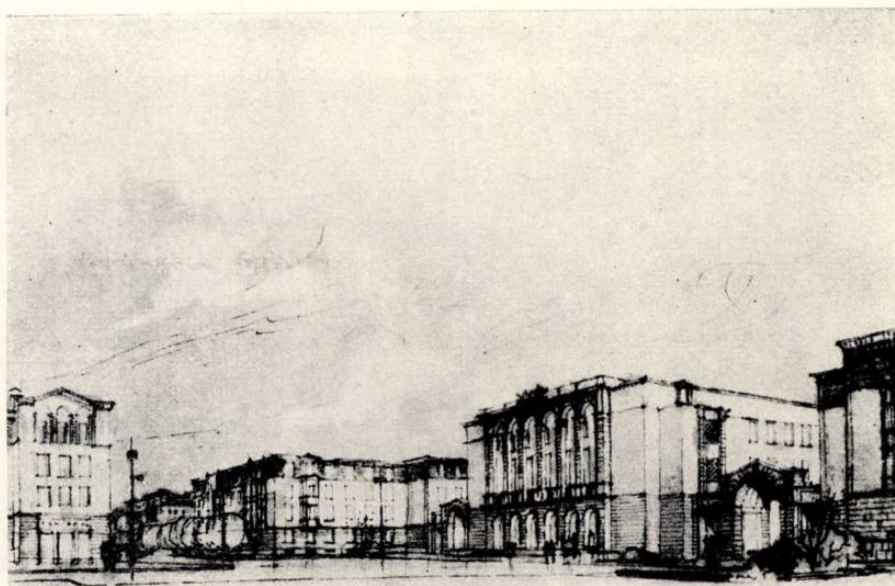
Această rigiditate a planului de situație implică ca secțiunile tip pe baza cărora s-a încheiat compoziția să nu sufere modificări esențiale ale dimensiunilor. Numai în această ipoteză, dacă odată cu prezentarea ansamblului se aprobă și secțiuni tip care să rămână valabile indiferent de evoluția între timp a secțiunilor tip din țara noastră, vom reuși să realizăm ansambluri compuse care să contribuie la transformarea orașelor din țara noastră.

Desigur, aceasta nu necesită ca secțiunile tip, odată aprobate pentru un ansamblu (secțiuni concepute pe baza dezvoltării în momentul respectiv a industriei noastre de materiale de construcție și a mecanizării șantierelor noastre), să rămână neschimbate în ceea ce privește, atât întreaga structură, cât și sistemul de rezistență. Ele pot și trebuie să fie adaptate la începutul fiecărei noi campanii la situația din acel moment, pentru a ține pasul și a contribui la dezvoltarea tehnicii construcției; dar aceste acomodări și îmbunătățiri trebuie să se înscrie în principiile și în dimensiunile cu care tronsoanele au fost proiectate în momentul creării compoziției întregului ansamblu.

Numai în felul acesta se va putea respecta compoziția și se va putea asigura ca șantierul respectiv să nu rămână în urma dezvoltării procedeele de execuție din țara noastră.

★

Ne aflăm abia la începutul proiectării marilor ansambluri de locuințe din țară. Sarcinile mărețe care stau în fața arhitecților din țara noastră ne obligă să ne pregătim temeinic pentru a depăși cât mai curând faza primelor încercări și a păși la proiectarea și realizarea primelor ansambluri încheiate care să contribuie la transformarea orașelor noastre dezorganizate, moștenire de la regimul burghezo-moșieresc, în viitoarele orașe socialiste ale patriei noastre.

Perspectiva pieței clubului
Autori: arh. V. Sebestyen, arh. C. Frumuzache

Perspectivă de-a lungul unor străzi
Autori: arh. V. Sebestyen, arh. C. Frumuzache

Din practica proiectării

Studiu de proiect tip pentru un club sindical

Arh. L. GARCEA

Pentru studierea cât mai temeinică a diferitelor aspecte ale proiectării cluburilor, cât și pentru a satisface în bune condiții problemele ridicate de marele volum de construcții ce se realizează în acest domeniu, Consiliul Central al Sindicatelor și Comitetul de stat pentru arhitectură și construcții au hotărât tipizarea proiectelor pentru cluburi, clasificându-le după specificul lor (sindical, raional, etc.) cât și după numărul de locuri din sala de spectacol.

Seria proiectelor tip pentru cluburi după numărul de locuri este făcută din 100 în 100 pînă la 800 de locuri. Proiectul tip la care ne referim în acest număr, cu sala de spectacol pentru 400 de locuri, este întocmit în atelierul tipizării din ISPROR, de către arh. M. Bucur, autor și arh. N. Vlădescu, coautor.

Construcția are parter și două etaje, sala de spectacol fiind așezată la parterul clădirii. Două foaiere bine luminate sînt alăturate sălii, servind atât acesteia ca degajamente pentru public în timpul pauzelor, cât și independent ca săli de expoziție, ușor accesibile publicului. Din galeria ce dublează vestibulul cu vestiare pornesc scările pentru etaje.

La primul etaj, dintr-o galerie suprapusă peste galeria parterului se ajunge al balconul sălii de spec-

tacol (100 locuri). Înspre fațada principală sînt situate: cercul pionieri, un salon pentru șah, sala de lectură cu anexele necesare (abonamente și depozit de cărți).

Pe aripile laterale ale construcției, la primul etaj, sînt așezate de o parte bufetul cu anexele sale, iar de cealaltă parte sala de gimnastică, prevăzută cu vestiare, dușuri și toalete. La al doilea etaj sînt plasate cinci saloane pentru cercuri de studii, două saloane pentru cercuri muzicale, o sală de biliard, precum și cabina de proiecții cinematografice.

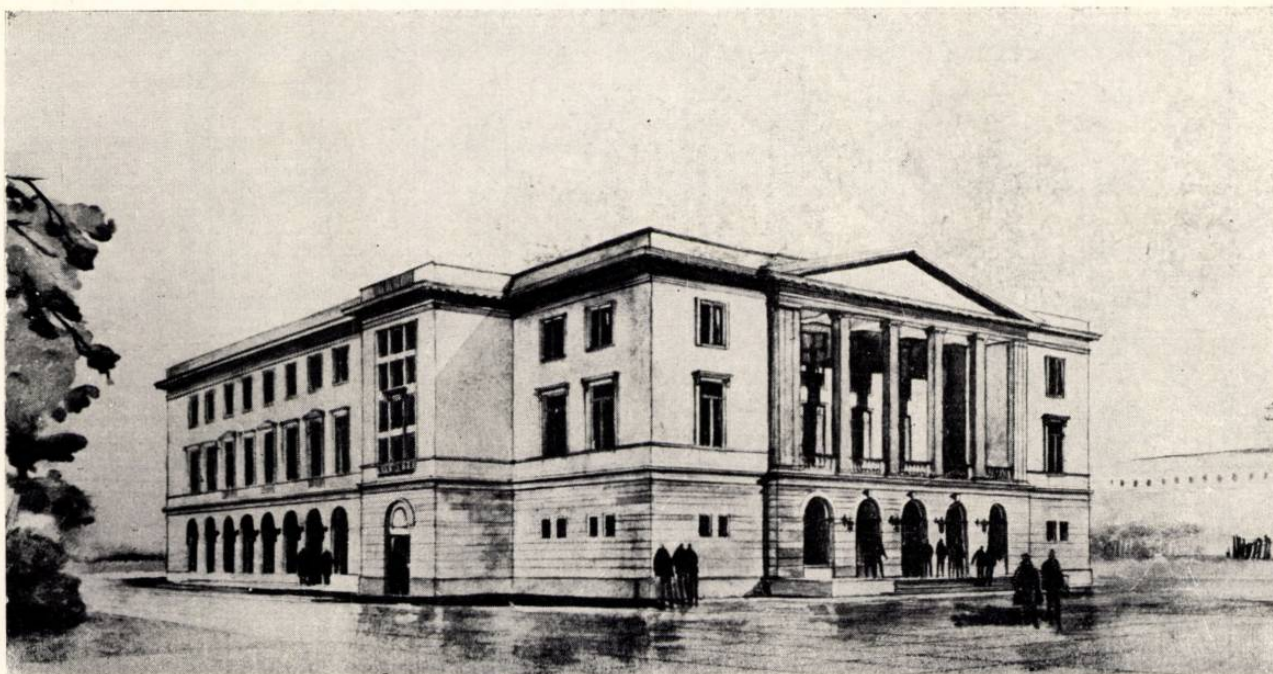
Scena sălii de spectacol are o adîncime de 9,00 și o lățime de 15,00 m, deschiderea scenei fiind de 8 m. Alăturat scenei se află depozitul de decoruri și o sală spațioasă pentru artiști, cabinele acestora fiind plasate la etajele 1 și 2.

În privința dimensiunii încăperilor și a schemei de funcționare s-a folosit « Normativul de proiectare a cluburilor » întocmit de C.S.A.C. în 1953. Utilizarea acestor norme a însemnat un real progres în proiectare. Din analiza comparativă cu un club proiectat în 1950 (clubul din Reșița) se remarcă importante economii.

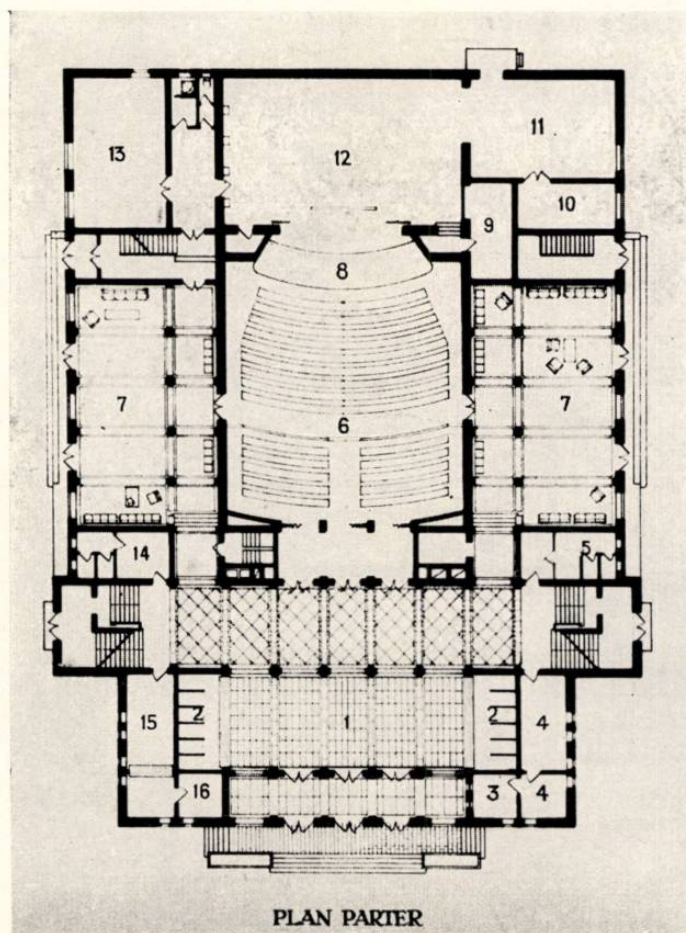
Separarea funcțiilor celor două grupuri importante de încăperi — de spectacol și de club — este bine

Perspectiva sălii de spectacol

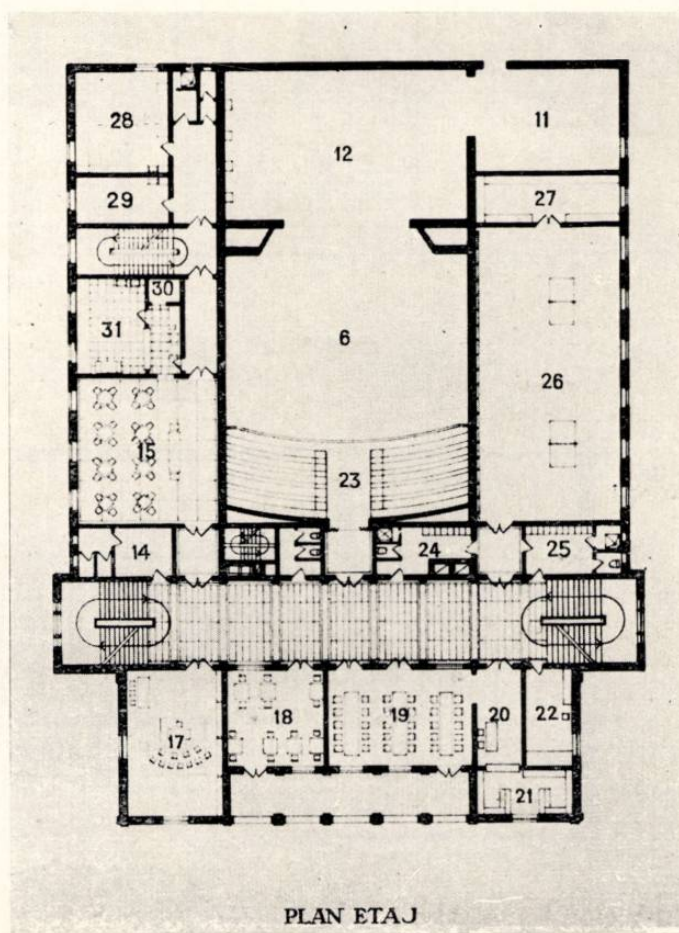

Perspectivă — Variantă

PLAN PARTER

PLAN ETAJ

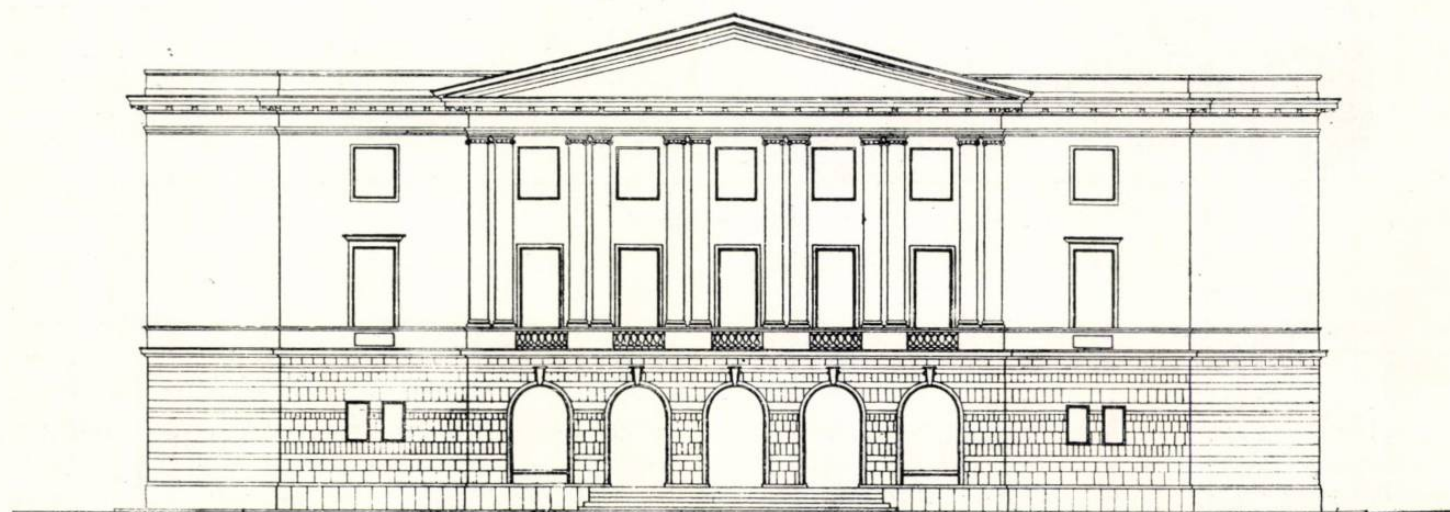
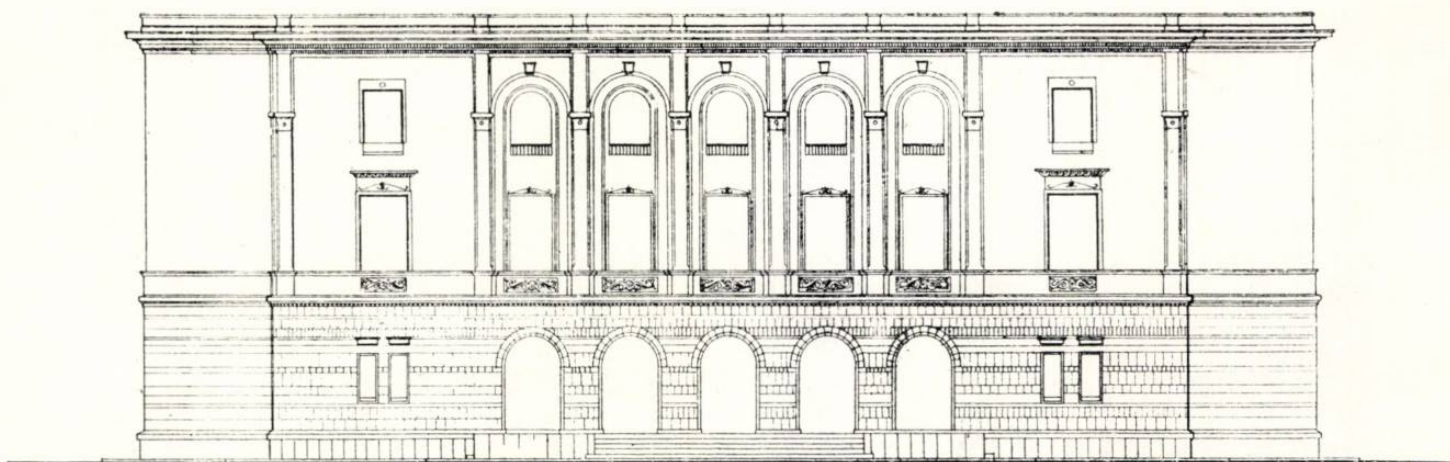
1 — Vestibul. 2 — Vestiare. 3 — Casă. 4 — Administrație. 5 — W. C. 6 — Sala de spectacol. 7 — Foaier. 8 — Orchestra. 9 — Electrician. 10 — Depozit recuzită. 11 — Depozit decoruri. 12 — Scena. 13 — Sală de așteptare artiști. 14 — W. C. 15 — Bufet. 16 — Oficiu. 17 — Cerc pionieri. 18 — Șah. 19 — Sala de lectură. 20 — Abonamente. 21. Depozit de cărți. 22 — Instructor de gimnastică. 23 — Balcon. 24 — Desbrăcare băieți. 25 — Desbrăcare fete. 26 — Sala de gimnastică. 27 — Depozit material sportiv. 28 — 29 — Cabine pentru artiști. 30 — Cămară. 31 — Bucătărie.

rezolvată. Totuși, accesul spectatorilor de la balcon pe aceeași scară cu vizitatorii încăperilor de club este într-o măsură discutabilă.

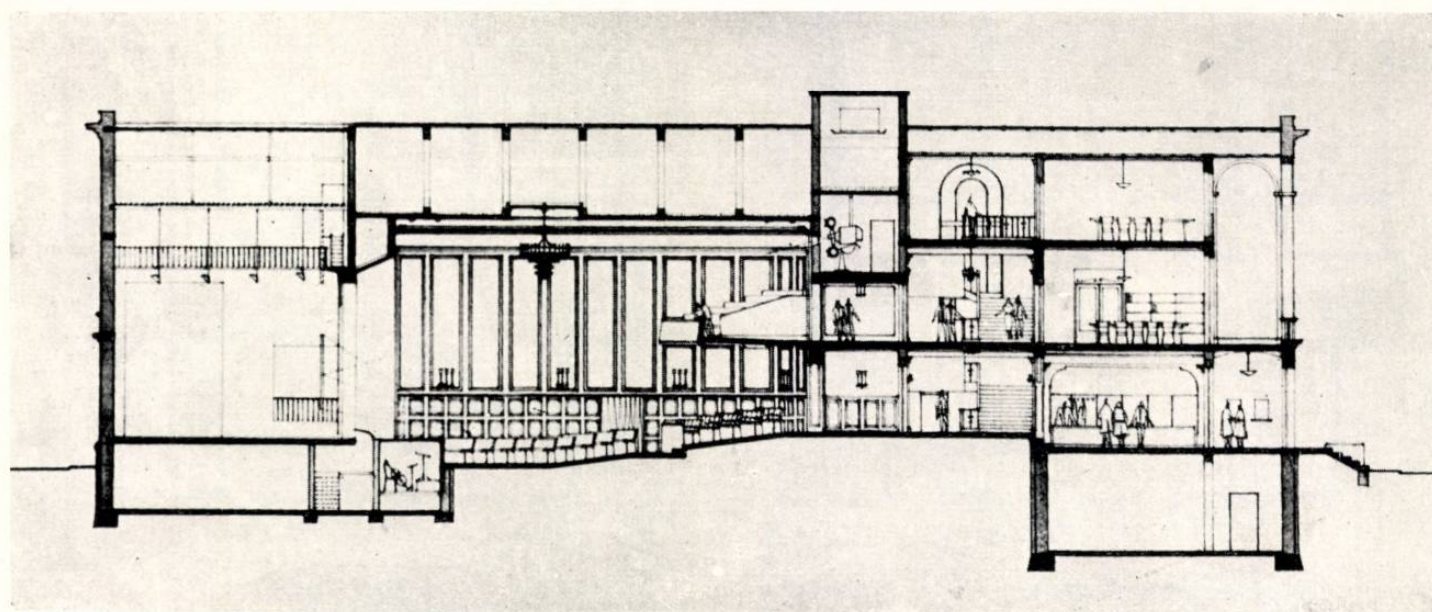
Amplasarea bufetului destinat sălii de spectacol de cealaltă parte a galeriei de circulație a clubului trebuie revizuită. Așezarea unor mese pentru răcoritoare în foaierele publicului ar fi suficiente și suprafețele atribuite în proiect bufetului și oficiului de la parter, totalizând 36,00 m²,

ar putea primi o altă destinație. De altfel, accesul publicului la bufetul indicat în proiect s-ar face cu dificultate printr-o singură ușă de 1 m lărgime.

Un aspect al progresului realizat în proiectare este dimensionarea sălii de spectacol după metode științifice din punct de vedere acustic. Acustica sălilor de spectacol era în genere un capitol neglijat de arhitecții noștri, care urmăreau numai un aspect plastic cât mai reușit.

Variante de fațadă

Secțiune longitudinală

Acest studiu din punct de vedere acustic al sălilor de spectacol ar trebui efectuat chiar și în cazul sălilor mai mici, evitându-se astfel din vreme erori care mai târziu dăunează calității spectacolelor.

Sala de spectacol a acestui proiect tip de club sindical este o dovadă că aspectul plastic se poate îmbina perfect cu justa proporționare a celor trei dimensiuni din punct de vedere acustic și că tratarea acustică a pereților, dacă este

gândită de la început, nu are nici un fel de consecințe neplăcute asupra arhitecturii.

Proiectul care face obiectul prezentului articol, fiind un proiect tip, trebuie, în primul rând, să fie cât mai adaptabil oricărei situații.

Autorul proiectului a urmărit o soluție simetrică și compactă, care va putea susține cu succes un cap important de perspectivă sau centrul unei compoziții.

Probleme de restaurare a monumentelor istorice

Arh. GH. CURINSCHI

Restaurarea monumentelor istorice de arhitectură face parte integrantă din opera de păstrare și însușire a moștenirii culturale a poporului român.

Datorită valorii de cunoaștere, cât și valorii artistice pe care o reprezintă, monumentele de arhitectură au un imens rol educativ. Imaginile monumentelor de arhitectură întruchipează ideile esențiale și năzuințele epocii în care au fost create. Ele ne vorbesc astăzi într-un limbaj elocvent despre situația claselor, despre ideile dominante ale diferitelor epoci, despre evenimentele de seamă ale istoriei poporului nostru. Monumentele de arhitectură reprezintă realizări de seamă ale geniului popular. Chiar dacă au fost clădite la comanda claselor asupritoare, ca instrumente de dominație ideologică asupra poporului, ele au fost realizate de meșteri ieșiți din popor, care au pus la baza creației lor întreaga forță a talentului, folosind pentru plămuirea imaginilor artistice procedee și forme preluate din arhitectură populară pe care le-au prelucrat și le-au dezvoltat la o scară monumentală.

Monumentele de arhitectură ajută masele oamenilor muncii să înțeleagă și să cunoască mai bine istoria, stimulând interesul și mândria patriotică pentru trecutul istoric măreț al poporului, pentru valorile culturii sale.

Monumentele de valoare ale vechii arhitecturi reprezintă o sursă inepuizabilă de concepții plastice, de procedee de compoziție și forme. Imaginile lor luminoase și optimiste, pline de colorit și viață, formele dinamice și avântate, sînt capabile să ajute la exprimarea ideilor generoase ale societății eliberate de exploatare.

Ca urmare a Hotărîrii din 13 noiembrie 1952 a C.C. al P.M.R. și Consiliului de Miniștri al R.P.R. cu privire la construcția și reconstrucția orașelor și organizarea activității în domeniul arhitecturii, s-a trecut, în cadrul măsurilor de protecție și restaurare a monumentelor de arhitectură, la elaborarea proiectelor de restaurare a unor monumente de arhitectură importante, cum ar fi mănăstirea Neamț, biserica Precista din Galați sau mănăstirea Dealului.

În trecut, sub dominația capitalismului, cosmopolitismul și disprețul burgheziei față de cultura poporului au făcut ca opera de restaurare a monumentelor istorice să nu constituie o preocupare de seamă. Stilizarea, transformarea arbitrară și falsificarea arhitecturii vechi a edificiului, prin «înnoirea» fără sfiială și discernămînt a elementelor pierdute, «restaurările» bazate pe inspirația sau intuiția restauratorului și dominația bunului plac al proprietarului

particular—care au bîntuit Europa în a doua jumătate a secolului al XIX-lea—au atins și țara noastră. Arhitectul Lecômte du Noüy, în serviciul familiei regale, a dărîmat în mod vandalic monumente de seamă, înlocuindu-le cu plăsmuiri proprii, bazate mai mult pe fantezie, decît pe respectarea adevărului. Restauratorii care au lucrat la începutul secolului al XX-lea la refacerea bisericilor lui Ștefan cel Mare din Popăuți, Dorohoi sau Hîrlău le-au «înnoit» fără să țină seama cîtusi de puțin de posibilitatea conservării paramentului original, obținînd clădiri cu aspect rigid, seose parcă «din cutie». Trebuie arătat, însă, că printre restauratorii care au lucrat, au fost și oameni care — fără să aibă o concepție marxistă asupra istoriei și artei — au realizat totuși, datorită talentului și unei practici îndelungate, restaurări valoroase din punct de vedere științific.

Analiza critică a proiectelor de restaurare în lumina principiilor elaborate de știința sovietică și dezbaterrea problemelor teoretice și practice care trebuie soluționate în cursul elaborării proiectelor de restaurare pot constitui un ajutor efectiv în activitatea restauratorilor. Articolul de față își propune să aducă în discuție cîteva din problemele pe care le ridică unele din proiectele de restaurare întocmite anul trecut.

★

Mănăstirea Neamț este probabil cel mai vechi așezămînt mănăstiresc din Moldova, datînd de la sfîrșitul secolului al XIV-lea. Prima biserică a mănăstirii trebuie să fi fost de lemn. Este probabil că sub domnia lui Petru Mușat, biserica de lemn a fost înlocuită cu una de zid. Cum va fi fost vechea incintă a mănăstirii, nu se știe. Se presupune că partea de jos a turnului de intrare în mănăstire ar data din timpul lui Alexandru cel Bun. Mai tîrziu, în 1497, alături de biserica din timpul lui Petru Mușat se clădește un edificiu de proporții mult mai mari, purtînd toate caracteristicile arhitecturii valoroase realizate de meșterii lui Ștefan cel Mare. Biserica, alcătuită dintr-o succesiune de încăperi acoperite cu bolți pe arce piezișe moldovenești, păstrează paramentul de piatră brută și decorația de ocnite, cărămizi și discuri smălțuite. Trunchiul înalt al bisericii este încununat de o turlă elegantă la care se trece prin intermediul a două baze stelate.

Înfățișarea mănăstirii s-a schimbat mult de-a lungul veacurilor. Incinta de astăzi este mult mai nouă decît biserica și nu se știe dacă urmează traseul vechii incinte. Bucătăria boltită a mănăstirii datează din 1796, turnul

octogonal din 1754, iar partea superioară a turnului de intrare din 1824. Restul clădirilor din incintă, chiliile și trapeza datează de la începutul secolului al XIX-lea. Incinta se deschide către interior printr-o galerie pe două nivele, cu stâlpi de lemn, care prin proporție și detalii nu este în măsură să pună în valoare monumentul principal.

Biserica lui Ștefan cel Mare și-a pierdut vechiul acoperiș înalt de șindrilă, cu acoperirea separată a absidelor, fiind înlocuit cu un acoperiș jos de tablă. Pe locul vechii biserici din timpul lui Mușat, așezată pe axa intrării, s-a construit în 1796 o biserică nouă, care ar fi fost transformată în 1826, cu elemente de arhitectură clasică.

Colectivul de proiectare condus de arh. St. Balș și-a propus să redea bisericii lui Ștefan cel Mare vechea ei înfățișare și să-i creeze un cadru arhitectural mai potrivit decât cel de astăzi. Proiectul întocmit prevede refacerea acoperișului bisericii lui Ștefan cel Mare conform celui indicat de imaginea bisericii din pictura ce se găsește în gangul turnului de intrare. Este vorba de un acoperiș înalt tradițional moldovenesc, care pune în evidență turla pe bazele ei stelate prin acoperirea separată a absidelor.

Lipsa de documente privitoare la vechea arhitectură a chiliilor a determinat pe proiectanți să urmărească realizarea unui cadru potrivit pentru monument, printr-o arhitectură simplă, o succesiune de arcade de piatră pe două nivele, fără ornamentație, care să nu concureze cu monumentul principal. Pentru a evita monotonia, s-a menținut pe alocuri numai la etaj, motivul actual, balcoanele de lemn. Stâlpii de lemn și balustrada sînt sculptate însă cu motive inspirate din arhitectura populară. Au fost puse în evidență intrările secundare prin volume decroșate și diferit variate, precum și trapeza, printr-un șir de arcade pe două nivele.

Frumusețea proporțiilor arhitecturii proiectului pentru incintă, simplitatea și distincția ei, știința de a învinge monotonia, toate arată măiestria arhitecților, care au reușit să realizeze o arhitectură armonioasă, încadrată perfect în caracterul arhitecturii moldovenești de pridvoare.

Avînd aceste calități, arhitectura incintei nu răspunde totuși, întru totul, intenției proiectanților de a nu concura cu arhitectura monumentului principal. Intreruperile prea dese ale șirului de arcade, tulbură oarecum aerul liniștit al incintei și amenință să distragă atenția de la obiectul principal.

În faza următoare de proiectare, restauratorii vor urmări o simplificare a motivelor prea numeroase.

Dacă acolo unde a fost vorba de creația oarecum independentă a proiectanților, rezultatele au fost pozitive, acolo unde problemele restaurării s-au ciocnit de necesitatea aprecierii unor epoci din istoria arhitecturii, soluția la care s-a ajuns nu a fost totdeauna justă.

Astfel, proiectanții au propus să se reteze din înălțimea turnului-clopotniță de la intrare, pe care-l consideră disproportionat din cauza înălțimii prea mari, micșorînd etajul superior de zidărie de cărămidă adăugat în secolul trecut deasupra camerei clopotelor. Actuala formă de învelitoare ar fi înlăturată, iar turnul scurtat ar urma să fie acoperit cu un mare acoperiș ascuțit, în patru pante.

Odată cu aceasta, proiectanții au propus dărîmarea bisericii mici în stil clasic, pentru că s-ar crea un contrast

supărător între arhitectura ei—pe care o consideră greoaie, lipsită de valoare artistică—și proporțiile elegante ale bisericii lui Ștefan cel Mare. Pe locul altarului bisericii dărîmate se propune ridicarea unei fîntîni sau a unui aghiasmatar, o construcție destul de importantă, care să închidă perspectiva dinspre intrare, iar pentru a micșora din spațiul curții, mărit prin dărîmarea bisericii, se recomandă plantarea, în colțul dinspre trapeză, a unui pom mare, nuc sau stejar.

Dezbaterile în jurul acestor propuneri—în Consiliul de avizare al C.S.A.C.—s-au încheiat prin a se recomanda—înaintea luării unei hotărîri—cercetări prealabile pentru a se recunoaște forma primitivă a turnurilor și a bisericii mici, fără însă a se indica o linie principală în soluționarea unor astfel de probleme. Cum majoritatea monumentelor din țara noastră au fost refăcute în spiritul diferitelor stiluri ce s-au succedat, este necesar de a pune în discuție linia principală pe care ar trebui să o urmeze restauratorii.

Pentru a da de la început un răspuns argumentului că turnul clopotniței ar fi disproportionat din cauza înălțimii prea mari, trebuie arătat că turnul este prins între chiliile și paraclisul dinspre exterior, iar reducerea înălțimii lui ar face ca el să nu se mai vadă de pe pajiștea din fața mănăstirii, fiind acoperit de paraclisul puternic ieșit înainte. Înălțarea vechiului turn al mănăstirii, refăcut pe la 1824, odată cu construirea paraclisului din fața lui și poate a chiliilor de pe laturi, a fost determinată de necesitatea de a păstra turnului de intrare poziția de dominantă în ansamblul mănăstirii. Meșterii din popor care au realizat această refacere au fost înzestrați cu un deosebit simț al măsurii și al proporțiilor.

Deși restauratorii—în ultima variantă a proiectului—au renunțat la propunerea de a schimba formele părții superioare a turnului clopotniță, aceasta merită să fie pusă în discuție deoarece este legată de felul cum se apreciază o întreagă epocă a arhitecturii moldovenești. Actuala arhitectură a turnurilor de la Neamț, înrudită cu arhitectura turnurilor din întreaga Moldovă, este adesea încă apreciată ca o arhitectură « barocă » sau datorită « barocului ucrainean », fiind considerată ca un stil decadent al secolului al XIX-lea. În realitate, arhitectura acoperișurilor rotunjite a apărut în Moldova cu mult înaintea secolului al XIX-lea. Încă la 1656, patriarhul Rusiei, Nifon, a dat o gramotă prin care se interziceau acoperișurile ascuțite, arătîndu-se că « aspectul bisericii trebuie să fie rotund și nu ascuțit ». Este vădit că, datorită relațiilor politice, culturale și bisericești dintre Rusia și Moldova, această hotărîre a influențat și arhitectura bisericilor moldovenești încă din veacul al XVII-lea. O gravură germană tipărită la Augsburg în 1701, reproducă în lucrarea « Influențe ale arhitecturii vechi rusești asupra vechii arhitecturi românești » (pag. 84) a acad. P. Constantinescu-Iași, înfățișează o vedere a orașului Iași, în care majoritatea acoperișurilor de turnuri și turle au forme rotunjite. Această arhitectură a acoperișurilor de turnuri s-a răspîndit în întreaga Moldovă, înlocuind, în mare parte, vechile acoperișuri ascuțite de șindrilă ale epocii lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș. Ea constituie astăzi una din trăsăturile caracteristice ale arhitecturii moldovenești, fiind de nedespărțit de imaginea pe care o avem asupra ei. Trebuie re-

Mănăstirea Neamț — Vederea bisericii din vremea lui Ștefan cel Mare (1497)

marcat că folosirea acestor forme de acoperișuri reprezintă o soluție estetică superioară vechilor acoperișuri în pantă. Cu ajutorul acestor forme de acoperiș, turnurile mănăstirești masive, fără decorație, care, acoperite cu o cușmă piramidală n-ar putea scăpa de un aspect greoi, capătă o linie elegantă și avîntată. Trecînd de la o pantă lină, la o formă cu pantă puternic înclinată, care se poate rotunji în diferite feluri, sau la o formă asemănătoare cu o turlă sau săgeată, această soluție dovedește un deosebit rafinament artistic. Chiar dacă turnul mănăstirii Neamț a fost refăcut la începutul secolului al XIX-lea, el reproduce o formă tradițională, plină de frumusețe, specifică arhitecturii moldovenești. De aceea, înlocuirea lui cu un acoperiș în patru pante, după cum se poate presupune că trebuie să fi fost în timpul lui Ștefan cel Mare ar reprezenta o întoarcere forțată la o formă arhaică, o negare a drumului parcurs de arhitectura moldovenească către forme mai evolute și deci nu poate fi acceptată. Fără îndoială că în problemele restaurării trebuie procedat de la caz la caz. În principiu însă, se poate stabili că revenirea la forma primitivă a unui monument nu este obligatorie și că trebuie verificată valoarea transformărilor sau suprapunerilor. Pentru arhitectura moldovenească, renunțarea la acoperișurile ei atît de caracteristice, datînd din secolele XVII—XIX, și revenirea obligatorie la forme arhaice ar constitui o intervenție brutală în dezvoltarea ei istorică și pierderea unor valori artistice de care trebuie să se țină seama.

În ce privește biserica mică din incintă, propusă spre dărîmarea, trebuie remarcat mai întîi că ea joacă un anumit rol în complexul mănăstirii și că dispariția ei ar putea dezechilibra ansamblul. Ridicată pe locul celui mai vechi edificiu de zid al mănăstirii, ea încheie perspectiva dinspre turnul de intrare. Incinta de astăzi este creată pentru

două biserici. Ele sînt așezate aproape simetric de o parte și alta a unei axe care împarte incinta în două părți egale. Dispariția bisericii mici ar lăsa în locul ei un spațiu liber prea mare și ar da impresia că biserica lui Ștefan cel Mare este aruncată la marginea incintei, dezechilibrînd ansamblul. Proiectanții au simțit acest lucru cînd au propus ca pe locul bisericii mici să se clădească o construcție oarecare, o fîntînă sau un aghiazmatar. Propunerea de a se reduce spațiul mărit al curții, rezultat din dărîmarea bisericii mici, prin plantarea unui pom mare, nu ni se pare serioasă. În felul acesta, înainte de a hotărî asupra valorii istorice sau artistice a bisericii mici, se vede că prezența ei este necesară pentru menținerea echilibrului ansamblului.

În ce privește această a doua problemă, se poate observa că structura interioară a edificiului folosește bolțile tradiționale moldovenești cu o dublă reducere a spațiului prin arce piezișe, iar exteriorul este soluționat într-o arhitectură inspirată din realizările clasicismului rus, care începe să fie folosită în Moldova la sfîrșitul veacului al XVIII-lea. Două sînt posibilitățile pentru explicarea acestui anacronism: fie că actuala decorație exterioară, datînd de la începutul secolului al XIX-lea, înglobează vechiul edificiu căruia poate i s-au refăcut la un moment dat bolțile și în acest caz biserica trebuie păstrată și trebuie făcute sondaje arheologice pentru descoperirea formelor vechiului edificiu, fie că biserica este un produs al unor meșteri populari, care au îmbinat tradițiile vechi moldovenești cu formele clasice folosite din ce în ce mai mult pe o scară mai largă.

Aici este necesar să arătăm care este originea acestui clasicism atît de răspîndit în Moldova la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a veacului al XIX-lea. Este vorba de o arhitectură inspirată din realizările clasicismului

Mănăstirea Neamț — Turnul de intrare văzut dinspre incintă

rus. Clasicismul rus a fost un curent în artă și arhitectură care a oglindit ideologia progresistă și umanismul epocii lui Pușkin, Radișcev și a decembriștilor. Arhitectura bisericilor și a caselor boierești de la noi, inspirată din realizările clasicismului rus, exprimă conștiința elului și a elementelor avansate din rîndul boierimii asupra

Mănăstirea Neamț — Vedere din exterior

rolului eliberator al Rusiei. Acest stil a pătruns însă adînc și în arhitectura orășenească de rînd, oglindind mișcarea revoluționară, care cuprindea din ce în ce mai mult masele ce vedeau în poporul rus forța capabilă să ajute poporul român să se elibereze de sub jugul turcesc.

Istoriei de arhitectură burghezi s-au străduit să pună complet înafara istoriei arhitecturii, arhitectura acestei epoci, vînturînd ideea cum că întreaga arhitectură « bună » se oprește pentru Moldova la 1700, iar pentru Muntenia la 1750.

Această arhitectură inspirată de clasicismul rus se caracterizează printr-o simplitate extremă, adesea dusă pînă la absența oricărei decorații, prin folosirea cu predominanță a ordinului doric sau toscan. Ea se poate deosebi deîndată de stilul clasicizant încărcat și fără valoare, de proveniență occidentală, care a năpădit arhitectura caselor de rînd din orașele noastre, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Biserica din Lețcani, mănăstirea Frumoasa din Iași, casele Balș din Iași reprezintă realizări de valoare ale arhitecturii clasicismului. Deosebit de valoroase sînt nenumăratele case din orașele moldovenești care folosesc un plan tradițional cu pridvor și prispă pe una sau trei părți, în care fațadele și motivul prispei și al pridvorului sînt rezolvate în forme clasice, folosind ordinul doric cu toate elementele sale componente. Un produs remarcabil al arhitecturii populare este hanul de la Trifești, cu dugheni spre uliță, precedate de o prispă lungă, rezolvată monumental cu ajutorul ordinului doric.

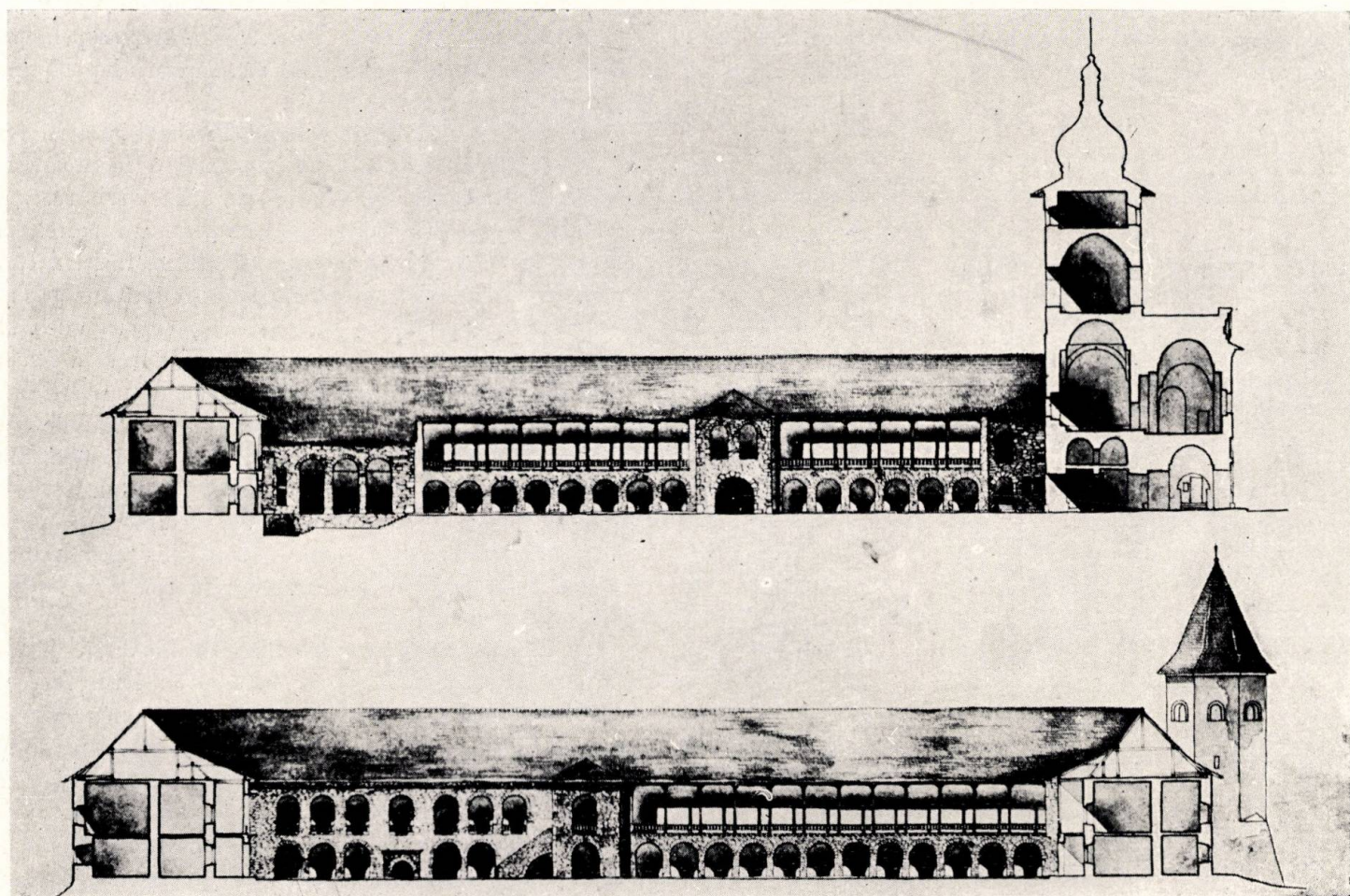
În lucrările sovietice de specialitate s-a dezbătut problema importanței clasicismului rus pentru arhitectura unor republici unionale ale cărei forme naționale sînt departe de cele clasice. S-a arătat că fără a intra în dezacord cu caracteristicile arhitecturii naționale a diferitelor popoare, arhitectura clasicismului rus oferă procedee capabile să împingă înainte dezvoltarea arhitecturii naționale în formă a popoarelor din U.R.S.S. Pentru arhitectura contemporană a țării noastre, care pleacă de la tradițiile arhitecturii clasice și naționale și experiența arhitecturii sovietice, existența unor valoroase tradiții clasice în vechea noastră arhitectură este cu atît mai importantă. De aceea, monumentele de arhitectură inspirate din realizările clasicismului rus trebuie privite, nu numai ca niște mărturii ale prieteniei și colaborării seculare dintre poporul rus și cel român, ci apărute ca un tezaur artistic care trebuie valorificat.

Revenind, după aceste precizări, la biserica în stil clasic de la Neamț, socotim că ea poate fi considerată drept o înfăptuire a meșterilor populari, constituind, ca și exemplele mai sus citate, o îmbinare a tradițiilor vechi moldovenești cu cele ale clasicismului. În consecință, ea reprezintă un exemplu interesant pentru istoria arhitecturii noastre, care trebuie păstrat. Desigur, din punct de vedere al valorii artistice, această biserică rămîne în urma altor edificii inspirate din realizările

Mănăstirea Neamț — Proiect de restaurare — Prespectiva colțului de nord-vest al incintei
 Șef de atelier arh. St. Balș. Autori: arh. P. Udriș, arh. D. Corneliu, arh. A. Lepădatu, arh. Fl. Dumitriu

Mănăstirea Neamț — Proiect de restaurare — Secțiuni prin incintă (vedere către sud și nord)

clasicismului rus. Ea a suferit și transformări care îi strică mult: soclul greoi, apareiajul care o scoate din scară, culoarea urâtă a tencuielii, pictura de pe fronton, în sfârșit chiar turelele, probabil refăcute. Biserica ar putea fi restaurată în conformitate cu bunele tradiții ale arhitecturii inspirate de clasicismul rus.

Cît despre faptul că nu este potrivit ca alături de un monument atît de caracteristic pentru arhitectura veche romînească să stea o clădire în stil clasic, acesta nu este un argument care să îndreptățească dărîmarea celui de al doilea edificiu.

★

Probleme interesante, dar în același timp foarte dificile, a ridicat restaurarea bisericii Precista din Galați.

Construită între anii 1645—47 de către negustori din Brăila și Galați, biserica Precista a fost concepută ca o fortăreață. Deasupra bolților, de-a lungul zidurilor, se găsește un drum de strajă deschis către exterior prin metereze. Deasupra pridvorului se află o încăpere cu un cuptor folosit pentru topit smolă, care să fie turnată în capul asediatorilor. Din această încăpere se putea ieși pe un balcon susținut de console, ale căror lăcașuri s-au păstrat pe partea de apus a bisericii. După recente descoperiri, făcute cu ocazia înlăturării tencuielii, se poate afirma că trunchiul zvelt al bisericii era împărțit în două registre printr-un brîu format dintr-un tor flancat de șiruri de cărămizi în formă de dinți; registrul de jos era decorat cu un șir de arcaturi delimitate de ciubuce, iar registrul de sus cu un șir de nișe cu arhivolte intrate în raport cu fața zidului. Paramentul era format, în parte, din panouri de tencuială prinse între șiruri orizontale și altele verticale de cărămizi, întreg edificiul fiind terminat cu o cornișă alcătuită din șiruri de cărămizi prinse pe lat, alternînd cu altele puse în formă de dinți de ferăstrău. Registrul

superior, bazele turelelor și probabil turelele erau decorate cu discuri smălțuite colorate în galben și verde.

Cum va fi fost partea superioară a edificiului, nu se știe. Indicația lui Paul din Alep, secretarul patriarhului Macarie din Antiohia, care a călătorit la jumătatea secolului al XVIII-lea prin țările romînești și Rusia, cum că biserica avea trei turele — în cazul cînd este exactă — pune probleme foarte grele în fața restauratorilor. Este sigur că deasupra naosului se găsea o turlă ale cărei baze s-au păstrat și este probabil că deasupra pridvorului se găsea un turn fortificat.

Din toate acestea reiese că biserica Precista făcea parte din acel grup de edificii a căror arhitectură începea să fie o sinteză a caracterelor esențiale ale arhitecturii moldovenești și muntenesti, cum sînt bisericile Aroneanu, Galata, Stelea din Tîrgoviște (clădită în același an cu Precista) și schitul Cornetu. Arhitectura bisericii imbină compoziția decorativă și profilatura de cărămidă de origine muntenescă, cu decorul de ceramică colorată și silueta avîntată a edificiilor moldovenești.

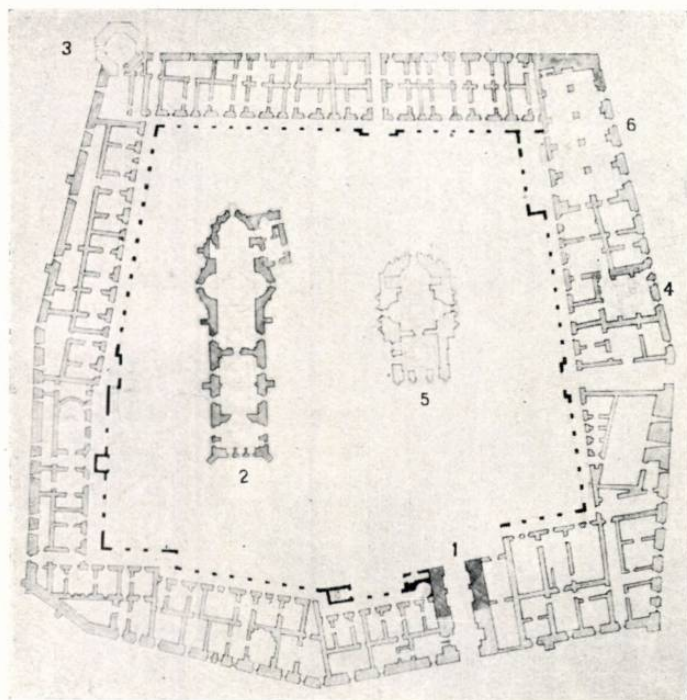
Ce transformări a suferit monumentul pînă la 1821 și la ce dată a fost tencuit, nu se știe. În 1821 izbucnește răscoala poporului împotriva exploatarelor din lăuntru țării și împotriva jugului turcesc, legată de mișcarea de eliberare națională a eteriștilor, formată pe teritoriul Rusiei și Moldovei.

Biserica Precista este martora acestor evenimente. În 1821, după înfrîngerea răscoalei, turcii asediază biserica în care se întăriseră elementele revoluționare ce continuau rezistența. În cele din urmă, asediații sînt măcelăriți, iar biserica se alege cu mari stricăciuni de pe urma luptelor; este posibil că tot atunci biserica și-a pierdut și turelele. În 1829, ca urmare a războiului victorios al poporului rus, se încheie pacea de la Adrianopol, prin care drepturile de suzeranitate ale Turciei asupra principatelor sînt simțitor micșorate.

În anul 1829 se reface biserica Precista. Meșterii care o refac găsesc răspuns la evenimentele clocotitoare ale epocii, în imaginile grandioase ale arhitecturii ruse. Ei schimbă compoziția edificiului, transformînd partea din față a bisericii într-un monumental turn etajat, a cărui înălțare vertiginosă, realizată printr-o creștere gradată a siluetei, îl apropie ca procedeu de compoziție de realizările arhitecturii ruse. Este interesant de făcut o comparație a procedurii de compoziție folosit de meșterii bisericii Precista, cu creșterea gradată a turnului lui Ivan cel Mare din Kremlin și chiar cu unele rezolvări de detaliu. Această dezvoltare dinamică a siluetei monumentelor a apărut în epoci de mare avînt social, de luptă a poporului pentru libertate, ca o creație a meșterilor populari. În Rusia, acest procedeu s-a dezvoltat în epoca de luptă a poporului pentru formarea statului național, iar în Moldova, în epoca luptei pentru libertate împotriva jugului turcesc sub Ștefan cel Mare; în cazul bisericii Precista, el oglindește lupta de eliberare a poporului român din secolul al XIX-lea de sub jugul turcesc, luptă purtată cu sprijinul poporului rus.

Biserica reconstruită păstrează vechiul trunchi puternic de la care se trece, prin intermediul a cîte două baze suprapuse și retrase, la turele înalte și elegante. Turla de

Mănăstirea Neamț — Plan de ansamblu
1 — turnul de intrare (sec. XIV—XIX); 2 — biserica lui Ștefan cel Mare (1497);
3 — turn octogonal (1754); 4 — bucătăria (1796); 5 — biserica în stil clasic (1796);
6 — trapeza (sec. XIX).

Mănăstirea Neamț — Biserica în stil clasic (1796)

pe pridvor servește de clopotniță și este prevăzută cu metereze.

Măstarii care au construit biserica Precista, refăcând partea superioară a monumentului într-o arhitectură inspirată de arhitectura rusă, nu au alipit pur și simplu elemente noi. Ei au urmărit o nouă compoziție a volumelor, a siluetei monumentului, realizând o legătură organică între partea inferioară și cea superioară a edificiului; astfel s-a obținut silueta plină de avânt și armonie, precum și o unitate de decorație prin reluarea decorului de firide pe fețele turelor și a bazelor lor. Turla de pe naos a fost refăcută ulterior (probabil în 1849) cu o decorație de pilaștri clasici.

Prin silueta sa avântată, prin creșterea ei gradată, prin chiar depărtarea dintre cele două turla (situată una pe pridvor, alta pe naos), monumentul produce o puternică impresie de forță și în același timp de grație. Așezat deasupra Dunării, pe un mal înalt, silueta monumentului determină pînă astăzi profilul orașului. Venind pe Dunăre dinspre Tulcea sau Brăila, vezi biserica Precista sus, deasupra orașului, dominîndu-l cu silueta turelor sale.

În urma cutremurului din 1940, biserica a suferit mari stricăciuni, turla de deasupra pridvorului fiind amenințată cu prăbușirea. Restaurarea ei a devenit o problemă urgentă.

Proiectul întocmit de arhitectul Chefneux, cu diferitele sale variante, nu a depășit stadiul unui exercițiu elementar arheologic de reconstituire, a cărui analiză nu poate fi utilă. Pornind de la descoperirea vechiului parament, a urmelor balconului exterior, a urmelor unui acoperiș înalt pe fețele bazelor turei de pe naos (care nu poate fi cel original, deoarece îmbrăca bazele turei destinate a fi evidente), proiectul se caracterizează printr-o înver-

șurare arheologică de a readuce partea superioară a monumentului la forma lui veche — care nu se poate ști cum a fost — îmbinată cu lipsa de cunoaștere aprofundată și de înțelegere științifică a istoriei arhitecturii.

Toate descoperirile arătate sînt în măsură să ducă spre o reconstituire ipotetică, care poate admite o varietate întreagă de soluții. Dar o reconstituire exactă a formei vechi a edificiului nu este posibilă.

Renunțînd la actuala compoziție a volumelor și la silueta valoroasă a monumentului, proiectul ne oferă o clădire greoaie, lipsită de frumusețe, un plagiat neizbutit al arhitecturii epocii lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Cu toate acestea, au apărut în cursul dezbaterilor argumente care tindeau mai degrabă să accepte un produs al fanteziei restauratorului, decît păstrarea formei actuale a turelor.

Astfel argumentele în sprijinul proiectului, de natură arheologică și tectonică, arată cum că avîntul excepțional al siluetei monumentului a rezultat ca urmare a forțării construcției, turla de pe pridvor avînd zidurile mai groase decît baza pe care stă. În consecință, refacerea ei ar constitui o greșală.

Ori, tehnica construcțiilor a progresat prin îndrăzneala arhitecților, în fața cărora se pune sarcina de a elabora forme capabile să exprime conținutul de idei al societății. Sînt numeroase cazurile cînd bolțile unor catedrale medievale s-au prăbușit din cauza unor greșeli de construcție. Ele au fost refăcute, în general, în vechea lor formă sau în spiritul unor epoci ulterioare. În ce privește propunerea de a lăsa monumentul cu totul fără turla, aceasta reprezintă o deviere arheologistă care nu ține seama de rolul monumentului în ansamblu orășenesc, nici de oraș și silueta sa.

Biserica Precista din Galați (1645—47)

Argumentele legate de istoria arhitecturii care vin în susținerea proiectului se bazează pe aceeași teză, conform căreia întreaga arhitectură « bună » se oprește la o anumită dată, după care urmează decadența. Această teză s-a reflectat în negarea frumuseții formei actuale a monumentului. Pornind de la câteva detalii de profiluri, închizând ochii asupra frumuseții și siluetei monumentului, proiectantul și-a exprimat temerea că prin refacerea turelor în forma lor actuală se dăunează, atât monumentului, cât și întregii regiuni, care, fiind săracă în astfel de monumente, se va inspira din elementele « decadente » restaurate. În consecință, turele au fost decretate « urite și baroce » și nu « frumoase cum sînt turele rusești » sau și mai bine « baroce și austro-ungare », considerînd că se poate renunța la forma lor, deoarece în țara noastră există și alte monumente inspirate din arhitectura rusă.

Una din legile obiective ale frumosului este legea concordanței depline între formă și conținut. Aprecierea frumosului este posibilă numai atunci cînd este înțeles conținutul. Inverșunarea de a se lichida aspectul actual al bisericii Precista are la bază lipsa de înțelegere a conținutului de idei al arhitecturii sale.

În țara noastră mai sînt și alte monumente care arată legăturile dintre arhitectura noastră cu arhitectura rusă. Biserica Precista reprezintă însă *unicul* monument în genul său. Meșterii care au reconstruit biserica Precista

în secolul al XIX-lea s-au adresat arhitecturii ruse din secolul al XVI-lea, întocmai cum meșterii bisericii Trei Ierarhi, construită în secolul al XVII-lea s-au adresat arhitecturii ruse din Vladimir și Susdal, aparținînd secolului al XII-lea. Ce rost ar avea să aducem cu orice preț un monument original la același calapod cu alte numeroase monumente din secolul al XVI-lea sau al XVII-lea.

Poporul român, legat de poporul rus printr-un trecut comun de luptă împotriva asupririi, prețuiește mărturiile istorice ale acestei prietenii. De aceea, nu se poate admite să dispară imaginea unui monument care arată orientarea meșterilor noștri populari către arhitectura rusă și legăturile artistice între poporul rus și român.

Poporul iubește și se atașează de imaginea monumentelor de arhitectură. Imaginea plină de frumusețe a bisericii Precista a devenit familiară cetățenilor orașului Galați. Monumentul se restaurează, fapt care este primit cu satisfacție. Ca rezultat, apare în locul vechiului monument o clădire nou, nouă, la care fantezia arhitectului restaurator a dat o contribuție importantă, clădire care și-a pierdut avîntul și vechea frumusețe a siluetei!

★

În felul acesta, soluția principală de care ar trebui să se țină seama în opera de restaurare a bisericii Precista este aceea de a păstra actuala siluetă a edificiului și forma turelor, punînd de acord paramentul părții superioare a edificiului cu cel al părții inferioare.

Articolul de față nu-și pune ca scop să dea o soluție practică problemei. Aceasta este, fără îndoială, o problemă de studiu și creație. S-ar putea sugera refacerea turelor în cărămidă aparentă, pentru a le pune în acord cu paramentul părții de jos a edificiului. Acest lucru este cu atât mai posibil, cu cît arhitectura din care s-au inspirat meșterii care au refăcut biserica Precista este o arhitectură de cărămidă aparentă. Turla de pe naos, care și-a pierdut vechea decorație, să se refacă asemenea turei de pe pridvor, legată de restul edificiului prin decorația ei de ocnite. Chiar în cazul cînd s-ar retencui turele, nu poate fi vorba decît de o deosebire de culoare între ture și corpul bisericii, deoarece ele sînt legate într-un tot comun, care se exprimă prin compoziția și silueta edificiului. În orice caz, este necesar să se renunțe la reconstituirea acelor părți ale monumentului care n-ar avea suficiente garanții de adevăr. Astfel, nu este indicată refacerea balconului pe console, a cărui formă nu se poate reconstitui nici măcar pe baza unor balcoane posibil asemănătoare, cum ar fi fost acela al turnului de la Zamca sau Humor, deoarece acestea nu s-au păstrat.

★

Știința sovietică și vasta practică din domeniul restaurării monumentelor de arhitectură sînt o călăuză de neprețuit în rezolvarea problemelor teoretice și practice pentru restauratorii noștri.

Știința sovietică stabilește ca scop al restaurării descoperirea imaginii adevărate a monumentului și readucerea sa la forma inițială. Readucerea la forma inițială a unui monument este însă posibilă numai atunci cînd *se poate ști* cum a fost acesta și dacă ultima sa formă *nu este valoroasă*. Dacă ultima formă, rezultat al prefacerilor

de-a lungul câtorva epoci, *este frumoasă*, iar forma inițială *nu se cunoaște*, monumentul se reface așa cum se prezintă în ultima sa formă.

Un monument are o viață a sa, de-a lungul căreia se transformă, suferă adăugiri care îl completează adeseori în mod favorabil. De exemplu, pridvorul brîncovenesc, construit la 1700, al bisericii mănăstirii Cozia din veacul al XIV-lea, ancadramele brîncovenesti ale bisericilor Curtea Veche și Mihai Vodă din București și altele. Un monument trăiește întreaga istorie a arhitecturii. Peste catedralele romanice din Transilvania s-a suprapus stilul gotic și apoi Renașterea. Cui i-ar veni ideea să le înlăture pentru a readuce bisericile la vechea lor formă?

Chiar cînd pe bază de documente se poate cunoaște forma inițială a unui monument, dacă diferitele adăugiri făcute de-a lungul veacurilor se leagă organic de construcțiile inițiale, încadrîndu-se armonios în ansamblu, iar completările — care întregesc monumentul — au ele însele valoare artistică și arhitecturală, acestea se păstrează. Astfel, clopotnița (zvonița) catedralei Sf. Sofia din Novgorod, care a avut de suferit de pe urma ocupanților fasciști, a trăit o istorie tumultuoasă. Ea a fost refăcută de mai multe ori de-a lungul veacurilor, schimbîndu-și înfățișarea. Restauratorii sovietici, care au reușit prin metoda sondajului arheologic să reconstituie diferitele ei faze, au făcut cîte o reconstituire grafică pentru aspectele ei succesive din secolele XV, XVI și XVII; clopotnița însă, a fost refăcută cu înfățișarea ei din secolul al XVIII-lea.

Unica metodă de restaurare a monumentelor istorice, admisă de știința sovietică, este metoda științifică de cercetare, care permite de a se reconstitui cu certitudine imaginea autentică a monumentelor. Nu se admite nici un fel de tendință de a înnoi monumentul în vederea obținerii unor efecte de exterior. Nu se îngăduie nici un fel de idei preconceptuate privitoare la forma monumentului. Restaurarea părților dispărute se poate admite numai cînd există toate datele care să poată duce la reconstituirea exactă a vechii înfățișări. O restaurare care ar folosi stilizarea și imitația, transformarea arbitrară a arhitecturii edificiului prin «înnoirea» elementelor avariate sau pierdute, o restaurare bazată aproape exclusiv pe intuiția sau fantezia restauratorului, face ca monumentul restaurat să devină un produs al restauratorului însuși, își pierde însăși valoarea sa artistică și calitatea de monument istoric.

Analiza procedeelor folosite de arhitecții sovietici, analiza lucrărilor de restaurare din țara noastră, în lumina științei avansate sovietice, ar fi de mare utilitate restauratorilor noștri. O lucrare în care s-ar face un bilanț al experienței lucrărilor de restaurare din țara noastră lipsește în literatura noastră tehnică.

Turnul lui Ivan cel Mare din Kremlinul Moscovei

Este necesar ca problema monumentelor istorice să nu mai rămînă doar preocuparea unui cerc restrîns de specialiști. Ar fi bine ca Uniunea Arhitecților să organizeze dezbateri publice asupra celor mai importante proiecte de restaurare.

În acțiunea de pază și conservare a monumentelor istorice pot fi atrase mase largi de oameni ai muncii. În U.R.S.S., chiar în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, TASS a publicat un afiș «Păstrați monumentele de arhitectură». În orașe cu tradiții arhitecturale sau în orașele nou construite, cetățenii prețuiesc și sînt mîndri de monumentele de arhitectură ce le împodobesc orașul. Oamenii liberi care își construiesc o viață nouă, stăpîni pe toate bunurile materiale și culturale ale societății, prețuiesc realizările artei, în care văd un rod al muncii creatoare omenești.

Studiu experimental de secțiuni tip de locuințe

Arh. GH. POPESCU NEGREANU

In Pavilionul de expoziție din parcul I.V. Stalin au fost executate — sub îndrumarea Direcției de studii și documentare din C.S.A.C. — machetele în mărime naturală a două apartamente cu câte două camere și dependențele respective, pe baza unor secțiuni tip de locuințe.

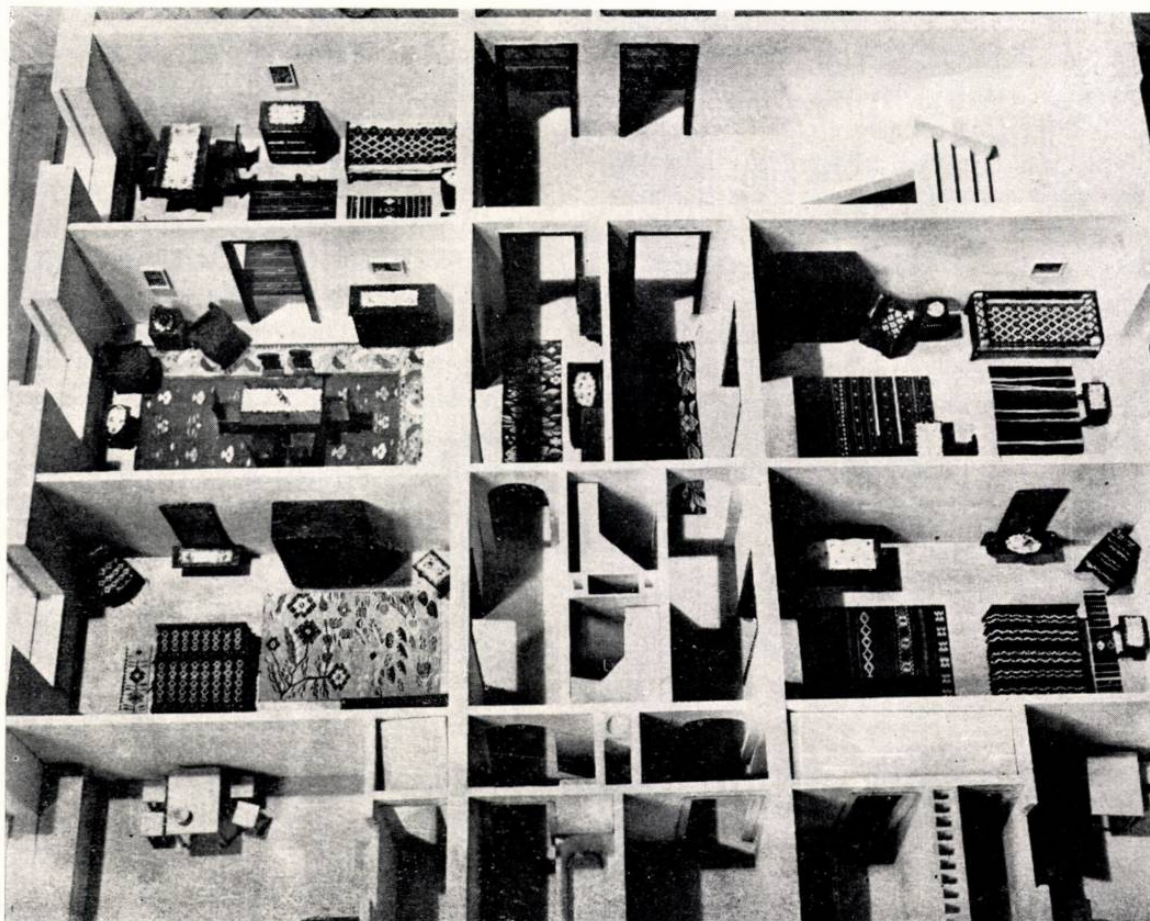
Inițiativa de a studia secțiunile tip de locuințe la scară naturală este bine venită. Această metodă practică, înaintată, poate constitui un auxiliar prețios proiectării de arhitectură prin cîmpul larg de observații pe care-l oferă, dînd posibilitatea unei analize detaliate a elementelor de interior, a problemelor de spațiu, de utilizare și de echipament a locuinței.

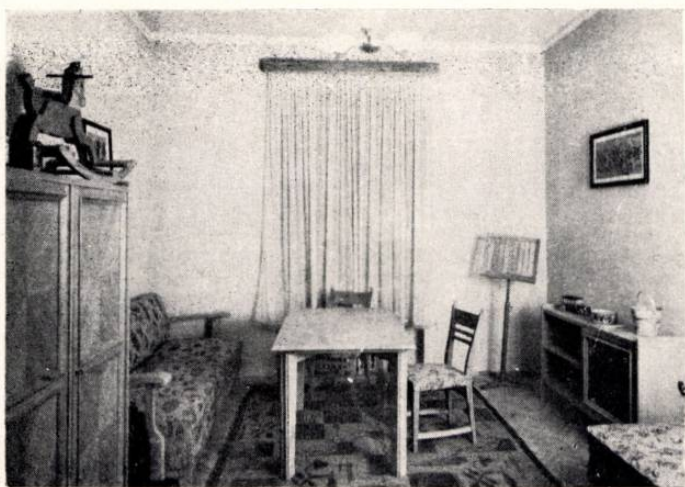
Consider, însă, că dezvoltarea acestei metode trebuie să se facă pe două linii distincte.

În prima fază trebuie să aibă un caracter de cercetare și experimentare paralelă cu proiectarea. Prin panouri asamblate cu o tehnică simplă, similară decorurilor de teatru, să se poată realiza rapid machetele în mărime naturală ale secțiunilor tip în studiu, permițînd o imediată verificare a volumelor utile și a organizării spațiale optime, a luminozității, a circulațiilor frecvente și a dotărilor speciale (echipament sanitar, electric, de bucătărie).

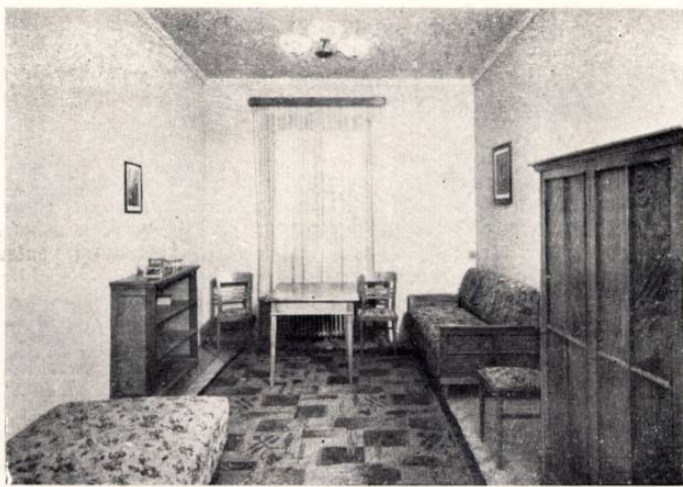
În faza finală a studiilor, aceste machete — prin realizarea finisajelor prevăzute și a mobilierului — vor avea un caracter de expoziție, ilustrînd viitoarele realizări ale arhitecturii în domeniul construcțiilor de locuințe tip.

Macheta secțiunii tip

Cameră de zi

Cameră de zi

Dormitor

Bucătărie

Cele două machete din Pavilionul de expoziție nu au reușit, însă, să satisfacă pe deplin nici unul din cele două principii expuse.

Secțiunile tip alese nu sînt cele mai reprezentative, ele fiind doar cazuri izolate — pe parcursul studiilor din 1953 — unul reprezentînd o rezolvare în anumite condiții speciale.

Acest tip, cu încăperile înșirate de-a lungul unui coridor excesiv de lung, reflectă și defectele inerente ale grupării de 4 apartamente, în jurul unei scări; el este inferior secțiunii cu 3 apartamente la scară, care are încăperile grupate mai bine în jurul unui coridor mai scurt, cu o diferențiere mai bună între partea de primire și cea de servicii.

În ambele tipuri, suprafețele locuibile sînt peste norme, ceea ce a condus și la mobilarea lor nerațională, făcută pentru a atenua impresia de spațiu gol al camerei.

Această impresie rămîne totuși neplăcută — și mai ales neconcludentă — prin aceea că înălțimea liberă pînă la

plafon este de 3,30 m, probabil dintr-o greșeală de interpretare a cotei de nivel de către executant.

Finisajul executat lasă de dorit, fiind sub calitatea unei construcții curente. La aceasta contribuie în special tîmplăria ușilor, ferestrelor și dulapurilor înzidite, urît executată și prost vopsită cu un simplu grund. Unele greșeli, sau greșite interpretări ale planurilor, creează chiar confuzii și pot duce la concluzii eronate. Așa este fereastra mobilă (în loc de fixă) dintre W.C. și bucătărie, echipamentul bucătăriei și unele întrerupătoare și corpuri de luminat greșit plasate.

Mobilarea camerelor s-a făcut fără a se urmări redarea caracterului de intimitate pe care îl are un apartament locuit. Lipsesc cărțile, aparatul de radio și toate obiectele mărunte care dau viață interioarelor.

Credem că la o viitoare expoziție aceste defecțiuni vor fi remediate, pentru ca astfel de prezentări ale problemelor legate de construcția de locuințe să asigure un concludent studiu experimental al apartamentului, tuturor tehnicienilor care colaborează la proiectarea și execuția lor.

Abacă pentru calculul zonelor de locuințe

Conf. arh. D. VERNESCU

La proiectarea cvartalelor, coloniilor și în general a zonelor de locuințe din orașe sînt de efectuat o serie de calcule asupra caracteristicilor tehnice ale claselor de construcție, astfel ca să se asigure numărul de locuitori formînd tema proiectării, precum și pentru verificarea indicilor ce trebuie să se găsească în limitele admisibile. Aceste calcule se fac de obicei în diferite ipoteze, pentru ca prin încercări să se găsească soluția optimă. De asemenea, ele se fac întîi ca *antecalcul*, servind de îndreptar în proiectarea propriu-zisă, și apoi din nou sub formă de *bilanț*, cu datele reieșite din proiect, ca verificare.

Apar în aceste calcule zece noțiuni și mărimi fundamentale legate între ele prin coeficientul de utilizare a terenului, K , ce este cheia de calcul. Deși aceste calcule sînt simple — după cum apare din formulele de la pct. 6 — o abacă de sinteză, pe care o prezentăm, este utilă, prin vederea sinoptică ce ne-o oferă asupra tuturor celor zece elemente, prin urmărirea ușoară, în studiul diferitelor variante, a modului cum o modificare la unul din elemente determină schimbări valorice la celelalte, în sfîrșit, prin economia de timp în proiectare, eliminînd calculele numerice propriu-zise.

1. Se ia în graficul central

- în abscisă, numărul de locuitori, L , cuprins între 500 și 10000,
- iar în ordonată **densitatea netă pe cvartale**, D , în locuitori/hectar, cuprinsă între 50 și 600.

La punctul de intersecție se găsește:

- pe drepte cu linii continue, suprafața totală a **terenului cvartalelor**, T , în hectare,
- iar pe curbele cu linii întrerupte, suprafața aproximativă

de oraș Ω , de asemenea în hectare (cuprinzînd, pe lîngă suprafața cvartalelor, și pe aceea a străzilor, spațiilor plantate și a dotărilor).

Exemplu: la $L = 3600$ locuitori, cu $D = 300$ loc/ha, corespunde $T = 12$ ha și $\Omega = 15$ ha.

2. Pe scara din stînga se intră în ordonată cu același D , iar în abscisă cu norma de **suprafață de planșeu construit alocat unui locuitor** (măsurat în perimetrul exterior, adică inclusiv ziduri, circulații, spații comune, etc) N în m^2/loc .

La punctul de intersecție se găsește **coeficientul de utilizare a terenului**, K , un număr reprezentînd raportul dintre suprafața totală desfășurată a tuturor planșeelor, S și terenul cvartalelor, T .

Exemplu: la $D = 300$ loc/ha, cu $N = 20 m^2/\text{loc}$, corespunde $K = 0,60$.

3. Tot pe scara din stînga, mișcînd un punct pe o curbă K , la intersecțiile cu diferitele verticale reprezentînd **numărul de caturi**, C , un număr cuprins între 1 și 6 — se găsesc pe curbele cu linii întrerupte valorile **procentului construit la sol**, P , în % din terenul cvartalelor T .

Exemplu: la $K = 0,60$ avem:

dacă $C = 2$, atunci $P = 30\%$; dacă $C = 3$, atunci $P = 20\%$; dacă $C = 4$, atunci $P = 15\%$; dacă $C = 5$, atunci $P = 12\%$; dacă $C = 6$, atunci $P = 10\%$

4. Pe scara de jos, intrînd în ordonată cu L și în abscisă cu N , se găsește la punctul de intersecție, pe curbele cu linii continue, **suprafața totală de planșeu desfășurat**, S în m^2 .

Exemplu: la $L = 3600$ locuitori și $N = 20 m^2/\text{loc}$, corespunde $S = 72000 m^2$.

5. Tot pe scara de jos, mișcînd un punct pe o curbă S , la intersecțiile cu diferitele verticale reprezentînd numărul de caturi, C , se găsesc pe curbele cu linii întrerupte valorile **suprafeței construite la sol**, Σ , în m^2 .

Exemplu: la $S = 72000 m^2$, avem:

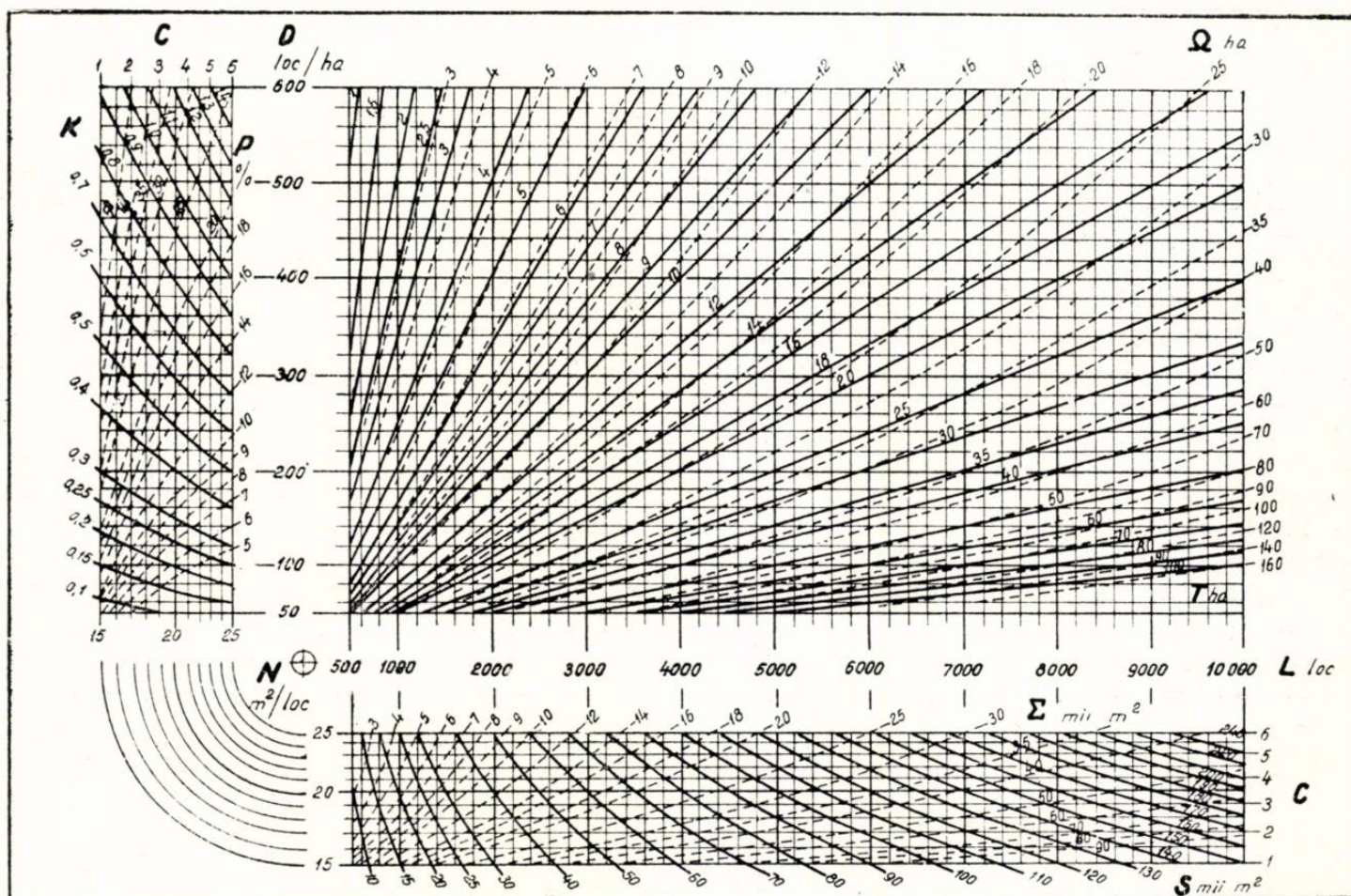
dacă $C = 2$, atunci $\Sigma = 36000 m^2$; dacă $C = 3$, atunci $\Sigma = 24000 m^2$; dacă $C = 4$, atunci $\Sigma = 18000 m^2$ etc.

6. Formulele pe baza cărora s-a construit abaca și care pot servi pentru precizarea valorilor obținute grafic, sînt:

$D = L/T$; $P = \Sigma/T$; $K = S/T$; $S = L \times N$; $\Sigma = S/C$; din acestea reiese: $K = S/T = C \times P = N \times D$

C = numărul de caturi, D = densitatea netă pe cvartale, K = coeficientul de utilizare a terenului, L = locuitori, N = suprafața de planșeu construit alocat unui locuitor, P = procentul construit la sol, S = suprafața totală, T = terenul cvartalelor, Σ = suprafața construită la sol, Ω = suprafața aproximativă de oraș.

Pentru Ω s-a presupus că valoarea sa variază, astfel încît T reprezintă din această valoare, o cotă cuprinsă între 87,8 % la 1000 locuitori și 62 % la 10000 locuitori, ceea ce, evident, nu are decît o valoare indicativă.

Arhitectura*)

II

În al doilea pătrar al secolului al XVI-lea, contrareforma și criza generală economică și politică a orașelor-republici italiene, provocată de mutarea căilor comerciale mondiale și de invaziile străine s-au reflectat și asupra artelor.

O importanță excepțională în formarea arhitecturii **Renașterii tirzii** (a doua jumătate a secolului al XVI-lea) a avut-o opera lui Michelangelo, care s-a dezvoltat în luptă cu influența opresantă a papalității. Michelangelo se îndepărtează de canoanele clasice și creează forme noi, cu o plastică expresivă, plină de încordare, forță și dinamism; proiectul catedralei Sf. Petru (apropiat de intențiile lui Bramante, însă într-o nouă tratare; în timpul lui Michelangelo, catedrala a fost ridicată până la cupolă, care a fost construită mai târziu după desenele sale), Capitoliul din Roma, etc. Opera lui Michelangelo a trasat calea dezvoltării noii arhitecturi, însă pe o bază ideologică cu totul diferită.

Unul dintre cei mai mari urmași ai lui Michelangelo, Vignola, a creat la Roma biserica il Gesu, în arhitectura căreia apare o îndepărtare radicală de ideile umaniste spre reacțiunea catolică. În construcțiile sale publice (vila Caprarola, vila papei Iulius III), Vignola continuă încă să dezvolte principiile clasice ale arhitecturii Renașterii. El serie tratatul «Regulile celor cinci ordine de arhitectură», care a căpătat mai târziu o mare răspândire.

În aceeași perioadă, în nordul Italiei, Andrea Palladio, arhitect și teoretician al arhitecturii și școala sa continuă să dezvolte forme și compoziții clasice riguroase, dând palatelor din orașe și vilelor dinafara orașelor un aspect accentuat reprezentativ, monumental (villa Rotonda, palazzo Chiericati, etc.). Palladio a scris un tratat teoretic despre arhitectură («Patru cărți despre arhitectură»), care însumează realizările Renașterii tirzii și stabilește o serie de principii de compoziție arhitecturală. Tratatul lui Palladio a avut o mare influență asupra practicii arhitectonice de mai târziu.

Caracterul optimist și plin de viață al formelor arhitecturii Renașterii italiene, prelucrarea creatoare a formelor și metodelor de compoziție ale clasicismului antic, noile metode progresiste de construcție, dezvoltarea largă a sintezei diferitelor arte, constituie cuceririle arhitecturii acestei epoci.

În țările slave ale Europei și mai ales în **Cehoslovacia, Polonia, Dalmația** arhitectura are rădăcini adânc originale, pe baza

cărora au fost prelucrate și lichidate tradițiile medievale în formele unei înnoiri originale a goticului și s-au elaborat noi tipuri de clădiri publice. Monumentele arhitecturii epocii Renașterii în țările slave dezvăluie un proces complex de formare a unui nou limbaj arhitectonic, pe baza tradițiilor naționale ale acestor țări. Deosebit de bogate în asemenea monumente sînt orașele: Praga (Cehoslovacia), Cracovia (Polonia), Dubrovnic și Sibenik (Dalmația), etc. De-a lungul unei lungi perioade istorice s-a format ansamblul orășenesc adânc original al orașului. Praga — unul dintre cele mai frumoase orașe ale Europei — conține exemple excepționale ale arhitecturii medievale de fortificații (cremlinul praguez — Hradcinul, celebrele turnuri, podul Karlova, Porohova, etc.), clădiri gotice de cult (catedrala Sf. Vita și multe altele) și, în sfîrșit, construcții ale Renașterii și barocului ceh, ce au păstrat trăsături naționale foarte evidente. O mare valoare o reprezintă, de asemenea, ansamblul arhitectonic al Cracoviei, ce pecetluiește înflorirea arhitecturii naționale poloneze în secolele XV—XVII.

Un caracter național original l-a avut și arhitectura **Spaniei**, unde cultura Renașterii a fost însoțită de procesul de unificare a țării și de crearea întinsului imperiu spaniol. Renașterea nu a avut aici rădăcini sociale destul de adînci, deoarece răspîndirea ideilor umaniste a fost încetășată de opresiunea foarte puternică a bisericii catolice și de teroarea inchiziției. Imbinarea tradițiilor locale și a formelor artei populare cu cuceririle arhitecturii Renașterii italiene (stilul plateresc) au dat naștere aici la forme originale (Casa de Miranda din Burgos, Alcazarul din Toledo, ș.a.). Cele mai mari construcții monumentale ale absolutismului spaniol sînt palatul lui Carol Quintul din Granada și imensul palat al Escorialului din apropiere de Madrid (arhitect J. Herrera).

În **Franța**, înnoirea activității arhitectonice a precedat centralizarea puterii și formarea monarhiei absolutiste. În epoca Renașterii, în Franța, proprietățile feudale pierd caracterul de castele fortificate și se transformă în palate-conace. De aceea, turnurile de rondă, zidurile fortificate, meterezele și celelalte păstrează doar o importanță decorativă. În orașe se formează tipul de palat (hotel) — casă individuală orășenească, aristocratică și burgheză. În dezvoltarea arhitecturii Renașterii franceze s-a manifestat persistența relativă a tradițiilor naționale gotice, caracteristică pentru întreaga arhitectură a Franței din epoca feudalismului.

În arhitectura **Angliei**, secolul al XVI-lea apare ca o desăvîrșire a goticului tirziu (așa-

numitul stil Tudor); ideile «Renașterii» clasicismului antic au găsit aici răsunset doar în secolele XVII—XVIII. Monumentele cele mai însemnate ale clasicismului englez al secolului al XVII-lea sînt: sala de banquet (arh. Inigo Jones) și catedrala Sf. Paul din Londra (arh. Christopher Wren).

Ofensiva ideologică și politică a nobilimii feudale și a papalității din cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea împotriva mișcării maselor populare și a burgheziei s-a manifestat și în arhitectură. Programele principale și obiectele lor nu mai sînt palatele senioriei, spitalele sau alte clădiri publice, ci palatele moșierești dinafara orașelor și clădirile de cult. Idealurile și imaginile umanismului epocii Renașterii încep să fie înlăturate din artă de ideile și imaginile religioase, cultivate de biserica catolică militantă. Pe de altă parte, clasele dominante tind să pună arta în slujba noilor formații statale centralizate, care au lichidat existența răspîndită a orașelor medievale.

În artă, ciocnirea acestor baze contradictorii, în care ideile politice progresiste și întărirea realismului se luptau, iar unora se împleteau ciudat cu întoarcerea spre religie și misticism, au dat naștere unui stil ce s-a numit mai târziu **baroc**. În arhitectură, compoziția clasică, cu normele sale de echilibru, simetrie, simplitate și claritate a împărțirilor și proporțiilor, cu consecvența logică riguroasă a formelor, cu perceptibilitatea ușoară a clădirilor, sînt înlocuite cu exagerarea plastică și supraîncărcarea decorativă a imaginii arhitecturale, cu abundența nemăsurată a detaliilor, cu contraste brutale, cu folosirea largă a ordinelor colosale, cu perspective de forme neașteptate, cu efecte de culoare și lumină. Biserica militantă tindea să folosească toate aceste mijloace artistice în scopul proslăvirii puterii sale și influențării puternice a conștiinței maselor populare.

Odată cu construcțiile monumentale de cult — biserici și mănăstiri — capătă o dezvoltare largă și ansamblurile complexe de clădiri civile: palate înconjurate cu parcuri, piețe monumentale orășenești.

În **Italia**, monumentele cele mai caracteristice ale arhitecturii baroc au fost realizate la Roma — unde au lucrat în secolul al XVII-lea cei mai de vază reprezentanți ai acestui stil: L. Bernini (colonada catedralei Sf. Petru, biserica San Andrea), Fr. Borromini (biserica San Carlo, palatul Barberini) — și în orașele din nordul Italiei (pal. Carignano din Torino, arh. G. Guarini; castelul Stupinigi, tot din Torino, arh. F. Juvara, etc.)

*) Din Marea Enciclopedie Sovietică, vol. III, termenul «Arhitectura» de B. P. Mihailov.

În **Germania, Austria, Polonia, Cehoslovacia, Țările de Jos**, arhitectura barocă reflectă particularitățile dezvoltării social-istorice ale fiecărei din aceste țări, creînd o mare varietate de tipuri de construcții și metode de compoziție. Pe aceste baze se formează în secolele XVII-XVIII stilurile naționale de arhitectură, asociate doar convențional sub titlul «baroc», din cauza cunoscutei comunități a metodelor plastice și de compoziție caracterizate mai sus.

În **Franța**, arhitectura secolului al XVII-lea răspunzînd sarcinilor ridicate de statul absolutist centralizat, s-a pătruns de ideile raționalismului, de tendința spre schemele și planurile geometrice riguroase, ceea ce a dus spre trecerea treptată către clasicism. Modelele noului stil sînt marile ansambluri de palate (Versailles, cu parcurile sale «regulate», arh. L. Le Vau, J. H. Mansart, A. Le Nôtre, ș.a.), diferitele clădiri monumentale (fațada estică a palatului Luvru, arh. Cl. Perrault), piețele geometrice regulate din Paris (piața Concordiei, piața Vendôme, ambele de arh. J. H. Mansart) și altele.

La sfîrșitul secolului al XVII-lea, începutul decăderii regimului absolutist duce la descompunerea stilului legat de el. Ideea slujirii monarhiei ce întrupează «inteligența» statului, propagată de ideologia aristocrației, cedează locul filozofiei unei vieți facile și fără griji, a petrecerilor de salon. În această perioadă (începutul secolului al XVIII-lea) se formează un stil manierist, afectat-decorativ, «rococoul», o fărîmîtare caracteristică a imaginilor arhitectonice (palatul Soubise din Paris). După dominația relativ scurtă a acestui stil în arhitectură, majoritatea țărilor occidentale trec printr-un nou avînt puternic, determinat de întărirea burgheziei.

În anii premergători revoluției burgheze franceze, curentul dominant în Franța și mai apoi în Anglia, Germania și celelalte țări, devine **clasicismul**. Arta aristocratică decadentă, burghezia în ascendență îi opune idealul artistic antic, încercînd să îmbrace limitarea conținutului intereselor burgheze în formele «universal umane», «etern», ale antichității clasice. În arhitectura clădirilor publice și de cult apar portici triumfale rigide, colonade monumentale, loggii, cupole semisferice regulate (la Paris, bis. Ste. Sulpice, arh. J. N. Servandoni; bis. Ste. Geneviève, mai tîrziu Pantheonul — arh. J. Soufflot; teatrul Odeon, arh. Devaly, arh. J. Peyre și mulți alții).

La jumătatea secolului al XVIII-lea, în Paris se formează ansamblul pieței Concordiei (arh. J. Gabriel), ce reprezintă un nou tip de piață orășenească deschisă, traversată de străzi drepte. Palatele sînt proiectate după modelul caselor particulare burgheze (Micul Trianon la Versailles, arh. J. Gabriel).

Clasicismul secolului al XVIII-lea, îndeplinind un rol progresist bine determinat (elaborarea unor noi tipuri de ansambluri urbane și a locuințelor burgheze, renunțarea la ornamentarea inutilă a rococoului) a fost în același timp, într-o mare măsură, o drapare în haine străine. Acest caracter artificial al

noii «renașteri» a antichității se manifestă cu deosebire în perioada tîrzie a dezvoltării clasicismului, la începutul secolului al XVIII-lea (așa numitul **stil Empire**). În acest timp apare pe primul plan doar latura exterioară, aparentă, a motivelor arhitecturale antice, mai ales romane, folosite pentru proslăvirea puterii militare a imperiului napoleonic: imitația arcurilor de triumf romane, a coloanelor, a emblemelor militare, cît și a pilonilor și obeliscurilor egiptene și a altor forme masive de o severitate accentuată și, în același timp, în finisarea palatelor noii aristocrații și a burgheziei îmbogățite — un amestec al stilurilor celor mai felurite.

Dezvoltarea mai departe a societății capitaliste de-a lungul secolului al XIX-lea duce la decăderea arhitecturii. Construcția haotică a orașelor și proprietatea particulară asupra terenurilor și imobilelor în condițiile ascuțirii continue a concurenței capitaliste, influențază negativ asupra dezvoltării sistematizării urbane și face imposibilă crearea unor ansambluri unitare. Contrastul dintre cartierele «boierești», centrale, ale orașului și periferiile sale cu cocioabele muncitorilor, devine din ce în ce mai accentuat pe măsura creșterii marilor orașe capitaliste în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea — prima jumătate a secolului al XX-lea în toate țările capitaliste și mai ales în S.U.A. Lipsită de mari idealuri sociale, arhitectura burgheză a acestei epoci se caracterizează prin sărăcirea conținutului artistic de idei, prin degenerarea și pierderea bazelor expresivității, prin ruperea totală de creația populară. Locul stilului arhitectural este preluat de diferite imitații eclectice. Curente de arhitectură de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea tinzînd către formarea unui stil «nou», «contemporan», au dat naștere «stilului modern», neartistic și lipsit de idei. Noile tipuri de clădiri formate în procesul de dezvoltare a orașului capitalist (blocurile de raport cu multe etaje, băncile și clădirile comerciale, gările, pasajele, magazinele universale, clădirile industriale, etc.) au pus în fața arhitecturii o serie de sarcini complicate. Introducerea betonului armat, a scheletului metalic, a noilor metode și noilor materiale de construcție a clădirilor, au dus la lărgirea posibilităților tehnice în activitatea de construcție. Totuși, arhitectura burgheză, împărțînd soarta întregii culturi a regimului capitalist intrat în putrefacție, nu a putut să prelucereze creator aceste mijloace puternice, oferite de noua tehnică, pentru a crea imagini arhitecturale de înaltă valoare artistică.

Încercările de a crea o «nouă» arhitectură ca rezultat numai al construcției, constituind baza constructivismului, au reflectat doar lipsa totală a conținutului de idei al arhitecturii burgheze din perioada imperialismului, cînd decăderea arhitecturii s-a manifestat cu o ascuțime neobișnuită. Pentru această ultimă etapă, în dezvoltarea arhitecturii societăților împărțite în clase antagonice sînt caracteristice curente formaliste, negarea totală a sarcinilor artistice ale arhitecturii (funcționalismul) și, în sfîrșit, eclectismul cel mai grosolan. Atît funcționa-

lismul, cît și constructivismul exprimă limpede procesul de descompunere și decădere a culturii burgheze. Rezolvarea sarcinilor vitale ale arhitecturii contemporane, atît în domeniul sistematizării și construcției orașelor, al construcției în masă a locuințelor pentru mase și a clădirilor publice, cît și crearea unei noi imagini artistice s-a dovedit imposibilă în condițiile societății capitaliste de azi.

Numai revoluția socialistă înfăptuită în Rusia, creînd pentru dezvoltarea arhitecturii un teren social și ideologic — artistic cu desăvîrșire nou, a deschis era unei noi și nemăvăzute înfloriri a creației în arhitectură, eliberată de căile robiei capitaliste și sprijinindu-se pe posibilitățile nelimitate economice, ideologice, artistice și tehnice ale societății socialiste. După cel de al doilea război mondial, într-o serie de țări ale Europei și Asiei ce și-au înfăptuit un nou regim social — regimul de democrație populară — și au pășit pe drumul construcției socialiste, a început un proces de lichidare hotărîtă a influențelor decadente ale arhitecturii din perioada imperialismului. Trecînd la reconstrucția orașelor și satelor lor în interesul maselor largi populare, aceste țări se călăuzesc după bogata experiență a construcției sovietice de orașe din U.R.S.S. Se înfăptuiesc în ritm accelerat lucrările de reconstrucție a orașelor Varșovia, Vroclav, Praga, Budapesta, Sofia, București, Tirana și altor orașe din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, România, Albania. Se reconstruiesc centrele muncitorești și orașele; se creează altele noi (orașul Dimitrovgrad în Bulgaria, etc.) Pentru prima oară se ridică sarcini importante în domeniul construcției pentru popor în fața arhitecturii R.P. Chineze. În activitatea lor de construcție multilaterală, aceste țări pun bazele noii lor arhitecturii naționale ca formă, socialistă în conținut.

Arhitectura popoarelor U.R.S.S. Pe teritoriul imens al Patriei Sovietice, populat de numeroase popoare ce au atins un înalt nivel de dezvoltare culturală încă din cele mai vechi timpuri, au fost realizate în curs de milenii un mare număr de opere de arhitectură de cea mai înaltă valoare artistică. Popoarele Caucazului au creat monumente excepționale, profund originale, ale căror izvoare arhitecturale aparțin celor mai vechi culturi. În epoca feudalismului, arhitecții popoarelor transecauciene și ale Asiei Centrale au întrecut cu mult dezvoltarea arhitecturii din țările Europei Occidentale.

O importanță mondială o are arhitectura marelui popor rus, ce a creat în decursul unui mileniu, în toate stadiile dezvoltării sale, monumente excepționale de arhitectură, mărturie a puternicilor sale forțe creatoare. Istoria arhitecturii Ucrainei, Bielorusiei, Letoniei, Lituaniei, Estoniei, Moldovei, Republicii Karelo-Fine, este bogată în realizări artistice remarcabile ale creației arhitecturale naționale.

Arta construcției celui mai vechi stat de pe peritoriul U.R.S.S., **Urartu** (I-ul mileniu î.e.n.), a atins un înalt nivel. Între construcțiile urartilor sînt cunoscute templele

(reprezentările în relief de la palatul lui Sargon în Dur-Sarrukin), construcțiile în stîncă (Van), canalele de irigație (canalul în funcțiune și azi Menu lîngă Vana) cetățile (Toprak-Kale lîngă Vana, secolul VIII î.e.n.) și palatele, ca de exemplu la Karmir-Blure de lîngă Erevan (secolului VIII — începutul secolului VI î.e.n., reprezintă un model de cetate colonie, bine întărită, a unuia din conducătorii locali urartezi).

Numeroase monumente de arhitectură aparținînd epocii antice s-au păstrat în sudul Rusiei — pe litoralul nordic al Mării Negre și în Caucaz. Săpăturile arheologilor ruși din secolul al XIX-lea, cercetările și descoperirile arheologilor sovietici la gurile limanelor Niprului și Bugului, pe coastele Crimeii, în Tamani, la gurile Donului, au dezvăluit tabloul dezvoltării în aceste locuri, începînd cu secolele VII — VI î.e.n., a unor orașe antice care au atins un înalt nivel al culturii, artei și tehnicii de construcție.

În construcțiile Panticapeei (Kerci), Thannagoriei, Oliviei, Kersonesului se manifestă, pe lîngă trăsăturile generale pentru întreaga artă antică și urmele influenței creației neamurilor din partea locului (scîți, sarmați, etc.). Aceste particularități locale de compoziție și decorație sînt vizibile mai ales la monumentul antic de pe teritoriul Transcaucaziei — templul din Garni (de lîngă Erevan, începutul secolului al II-lea).

După mărturiile istoricilor antici, în **Armenia**, care continuă tradițiile arhitecturii epocii urartu, au fost înfăptuite în primele secole ale epocii noastre opere arhitectonice mature. Formarea mai departe a arhitecturii armene a fost condiționată de dezvoltarea creștinismului și a relațiilor feudale. Pornind de la bazinele Armeniei din secolele V — VI, au fost create monumente de arhitectură ca biserica în formă de cruce și acoperită cu cupolă « Ripsime » (618) și « Gaiane » (630) din Ecimiadzin, cît și construcțiile pe plan central — biserica Lmbata (secolul VII) și biserica Mastarî (secolul VII) cît și biserica rotundă Zvartnoț (640 — 661), surprinzătoare prin îndrăzneala compoziției sale, ce a servit de model bisericilor rotunde ale Armeniei din secolele X — XIII. Dintre clădirile civile ale acestei epoci trebuie relevate palatul Dvina (secolul VI) și Ecimiadzin (mijlocul secolului VII). În secolul al VII-lea se cristalizează stilul unitar al arhitecturii armene, bazat pe realizările progresiste ale tehnicii de construcții și distingîndu-se printr-o înaltă perfecțiune a compoziției, formelor spațiale și volumelor. După decăderea califatului arab și instaurarea puterii naționale independente, începînd din secolul al X-lea începe epoca noii renașteri a arhitecturii armene. Cetatea Ani se transformă în capitala Armeniei; se înalță palate (palatul Bagratizilor în Ani, secolul X), caravan-seraiuri, cetăți (Tignis, secolele IX — X), nenumărate biserici pe plan central (biserica Abugamrenț) și pe plan în cruce cu cupolă, se clădesc remarcabile ansambluri mănăstirești (Tatev, secolele IX — X), etc. În secolele XII — XIV, arhitectura civilă capătă o importanță dominantă și influențează

puternic asupra arhitecturii religioase. În afară de palate (palatul lui Paron din Ani, secolele XII — XIII, palatul din Mrena, secolul XIV), caravan-seraiuri (la Selim, Zore), poduri (Ani), se construiesc numeroase școli, biblioteci cu depozite de cărți, trapeze, cît și jamatunele — pridvoare. Construcțiile civile, grupate în jurul mănăstirilor, le-au transformat în mari complexe arhitectonice: Sanain (secolele X — XIII), Ahpat (secolele X — XIII), Goșavank (secolele XII — XIII), Noravank (secolul XIII) ș.a. În perioada secolelor XV — XVIII, dezvoltarea arhitecturii armene trece printr-o stagnare. Clădirile ce se construiesc (în special cele bisericesti) nu fac în general decît să repete vechile forme arhitecturale.

Cele mai vechi monumente ale **Georgiei**, construite în primul mileniu î.e.n. — orașul în peșteri Uplis-Tihe și acropola din Baghineti — dovedesc o înaltă cultură constructivă. Un monument al arhitecturii creștine timpurii îl constituie bazilica cu trei nave Bolniskii Sion (sfîrșitul secolului V). În prima perioadă de înflorire strălucitoare (secolele VI-VII) se realizează monumente clasice sobre și armonioase: biserica Djvari (sfîrșitul secolului VI — începutul secolului VII) — de tip cruciform cu cupolă și Tromi (secolul VII) cu cupolă sprijinită de patru stîlpi. Un monument remarcabil, atît ca arhitectură cît și din punct de vedere constructiv, este biserica circulară, adînc originală, din satul Bana (secolul VII). A doua perioadă de înflorire (secolele X-XIII) coincide cu vremea luptei pentru izgonirea crotopitorilor străini și pentru reunirea cnezatelor georgiene separate, într-un singur stat național. Se construiesc biserici cu multe abside, cu turla cupolei poligonală și cu acoperiș în formă piramidală (biserica din Kațhi, etc.), iar mai tîrziu bisericii rectangulare creînd prin masa lor forma unei cruci cu o cupolă înaltă în centru, tip arhitectural care a devenit după aceea predominant. Monumentele cele mai importante ale acestui nou tip sînt grandioasele clădiri ale bisericii Bagrata din Kutaisi (1003), soborul din Mțhete al lui Sveti Thoveli (1010-29) și catedrala Alaverdski din Kahetia (prima jumătate a secolului XI). În secolul XII se construiește remarcabilul ansamblu mănăstiresc din Ghelați. În afară de edificiile bisericesti, în această perioadă s-au construit, de asemenea, și caravan-seraiuri, spitale, școli, palate (de exemplu, palatul Ghegutski lîngă Kutaisi, secolul XII), cît și minunate poduri boltite. Invaziile lui Timur (la sfîrșitul secolului XIV) au frînat dezvoltarea arhitecturii georgiene. Începînd cu secolul XVI se dezvoltă construcția de cetăți și castele întărite, în care arhitecții georgieni au dovedit o mare iscusință în armonizarea construcției cu relieful natural și cu peisajul înconjurător (de exemplu castelul din Pșaveti, etc.). Un ansamblu remarcabil al epocii feudale tîrzii (secolele XVI-XVII) este cetatea cu turnuri-locuințe și cu biserici din Ananuri.

Distingîndu-se printr-un caracter profund original ce se manifestă încă în monumentele

secolelor VI-VII, arhitectura **Azerbaidjanului** a creat în epoca feudalismului o serie de modele strălucite ale arhitecturii de cetăți, un tip original de turn-mausoleu și de construcții de palate. În secolul XII au fost construite mausoleele din Nahicevani (ale lui Momine — Hatun și Iusuf, fiul lui Kuseir), ce îmbină monumentalitatea cu bogăția decorativă. Începînd din secolul XIV, după întreruperea provocată de invazia mongolă, începe o nouă înflorire a arhitecturii. Se construiește (secolul XV) ansamblul palatelor din Baku ale Sirvanșahilor, cu minunata clădire « Divan-hane ». În secolul XVI se construiește din nou orașul Gandja și altele; se construiesc multe caravan-seraiuri, mausolee, ș.a.

Arhitectura popoarelor **Asiei Centrale** a avut bogata tradiție a culturii Bactriei, Sogdiane și a puternicului stat Horezm. Orașele Horezmului, dezgropate de arheologii sovietici, au dat un material bogat pentru stabilirea tipurilor de construcții antice, dintre care cele mai caracteristice erau locuințele-cetăți. Se poate urmări și apariția metodelor și sistemelor de construcție specifice. Importante sînt, de asemenea, și realizările artistice ale acestei perioade. Din vremea cuceririlor arabe (secolul VIII), paralel cu arhitectura de cetăți, capătă o mare importanță și arhitectura clădirilor de cult. Tipurile principale de construcții sînt moscheea, de obicei o clădire acoperită cu cupolă, uneori dotată cu o curte descoperită înconjurată de arcade; medresa (cea mai înaltă școală religioasă-juridică), și mausoleele, de regulă tot clădiri acoperite cu cupole.

Tipul orașului feudal al **Asiei Centrale** mult mai vechi, însă pe deplin cristalizat abia spre secolul XI, oglindea structura de clasă a societății. El consta din citadelă, ce conținea palatul și clădirile stăpînirii, din orașul propriu-zis (șahristan) și din suburbii (rabad), în care locuiau meseriașii și agricultorii; cvartalele de locuințe erau populate după profesii și aveau fiecare bazinul (hauz) și moscheea lor. Construcția clădirilor din cărămidă s-a dezvoltat mai ales în secolele X — XII, fără să fie acoperite de placaj decorativ. Modele strălucite ale arhitecturii acestei perioade sînt: mausoleul Samanizilor în Buhara (secolul X), la ridicarea cărui au fost folosite cele mai înalte realizări ale tehnicii de construcții și arhitecturii perioadei prearabe, și mausoleul sultanului Sandjar în Merva (sec. XII). Interesante sînt, de asemenea, mausoleele din Uzghent (secolele XI — XII), din Kunia-Urgheci (secolele XII — XIV), din Mazari-Serif (secolul XIV). La sfîrșitul secolului al XIV-lea s-a început ridicarea grandioaselor monumente ale Samarcandului: moscheea Bibi-Han, mausoleul Gur-Emir și complexul de mausolee Sah-i-Zind. Ansamblul Reghistanului aparține secolelor XV-XVII. În aceste construcții a căpătat o largă folosire placajul din plăci de măjolică smălțuite, multicolore și de teracotă în relief. În secolul XVI, multe construcții interesante au fost realizate în Buhara. Arhitectura profund originală a Asiei Centrale a avut o mare influență

asupra dezvoltării arhitecturii din toate țările musulmane. Baza creației construcțiilor monumentale originale ale Asiei Centrale a fost întotdeauna măiestria excepțională a arhitecților și artiștilor săi din popor, folosită acum din plin, pe o nouă bază, în operele arhitecturii sovietice.

Arhitectura rusă ocupă unul din locurile predominante în moștenirea arhitectonică mondială. De-a lungul multor secole, poporul rus a creat o serie de școli și sisteme arhitecturale profund independente, ce au dat modele strălucite de arhitectură națională, aducând o contribuție importantă la tezaurul arhitecturii mondiale.

Istoria arhitecturii ruse începe cu arhitectura populară a triburilor slave, ce populau în timpurile cele mai vechi teritoriul Rusiei sudice, centrale și de nord-vest. Păstrând multe trăsături ale culturii păgâne, arta și arhitectura Rusiei vechi se disting prin bucuria și dragostea de viață și lipsa totală de tristețe, proprie monumentelor arhitecturii medievale occidentale. Ne putem face o imagine asupra artei vechilor constructori după tipurile tradiționale ale locuinței țărănești (ajunse pînă la noi într-o formă prelucrată) și după construcțiile mai târzii de edificii religioase din lemn, din nordul Rusiei — biserici, capele (lingă cimitire, N. T.), clopotnițe. Monumentele secolelor X—XII sînt o mărturie a înaltei maturități tehnice și artistice a arhitecturii de piatră din Rusia.

Rusia kieveană feudală, care a fost leagănul comun al popoarelor rus, ucrainian și bielorus, era demult renumită prin orașele sale (de unde și numele ce i-a fost dat de străini: țara orașelor — Gardarica). Marele număr de orașe, proporțiile lor mari, amenajările edilitare, dezvoltarea meseriilor și artelor — toate acestea au creat bazele elaborării tradițiilor naționale și în arhitectură. În vechiul Kiev — mare centru cultural, comercial și politic al Europei medievale, distingîndu-se prin înaltul nivel al tehnicii și amenajărilor urbane, au fost create în secolul XI modele remarcabile de arhitectură, dintre care cel mai cunoscut este renumitul sobor al Sofiei (secolul XII).

În vreme ce nici în Bizanț, nici în Occident nu existau biserici cu un mare număr de cupole, soborul Sofiei din Kiev a fost construit cu 13 turlă. Așezate piramidal, aceste turlă formau silueta mărească a clădirii destinate să sugereze ideea forței statului și a neatîrnării sale. Tratarea novatoare a bisericii în cruce cu cupole și cinci nave a soborului Sofiei provine, probabil, din tradiția arhitecturii ruse de lemn (13 turlă avea și primul sobor al Sofiei din Novgorod, construit din lemn, în 989).

Bisericile din **Novgorod**, secolele XI—XII, se caracterizează prin volume severe (soborul Sofiei, mijlocul secolului al XI-lea, biserica Spasa Neredița, sfîrșitul secolului al XII-lea, etc.). Simplitatea aspră a înfățișării sale exterioare se îmbină cu bogăția interiorului, zugrăvit abundant cu picturi în frescă. Ca și vechiul Kiev, Novgorodul se distinge prin nivelul înalt al amenajării urbane: astfel, încă în secolul XI

aici erau pavaje (de lemn), în timp ce în orașele Europei feudale primele pavaje apar doar la sfîrșitul secolului al XII-lea (Paris). În epoca fărîmării feudale (secolele XII—XV) s-a format o arhitectură originală ca stil, înafară de Novgorod, și la **Pscov**, **Vladimir**, **Suzdal**, **Poloțe** și în alte centre. Construcția Novgorodului, care și-a menținut independența față de stăpînirea tătară și a dat o lovitură distrugătoare cavalerilor livonieni, a trecut printr-o nouă perioadă de înflorire la sfîrșitul secolului al XIII-lea — începutul secolului al XIV-lea (biserica Nicola pe Lipna, Feodor Stratilat, Spasa pe Ilină, etc.).

Arhitectura unui alt mare centru al Rusiei de nord-vest — **Pscov** — apropiată prin trăsăturile sale caracteristice de cea din Novgorod (ansamblurile mănăstirilor Sregogorsk și Mirojsk, secolele XII—XIV), a creat remarcabilul complex de construcții de apărare, Detinețul. Modele pentru epoca lor au fost și construcțiile civile pscoviene, ca de exemplu locuințele din piatră ale orașenilor bogați, din secolele XVI—XVII (sala Pogankinilor, casa Lepin, etc.).

Monumente excepționale de arhitectură au fost create în enezatul **Vladimir-Suzdal**: biserica Pokrov pe rîul Nerli, bisericile Dmitrievski și Uspenski în Vladimir — secolul XII, etc. Monumentele din **Vladimir** au caracter de construcții monumentale de capitală. Bisericile Uspenski și Dmitrievski prin scara lor, prin complexitatea compoziției, prin prelucrarea plastică bogată, se vădesc a fi predecesorii direcții ai bisericilor monumentale ale Moscovei. Particularitățile remarcabile ale bisericilor din Vladimir le constituie reliefurile de piatră de pe pereții exteriori, registrele de arcaturi, etc. Bisericile și construcțiile civile din Vladimir (între care și Porțile de aur), cît și complexul de palate din localitatea vecină Bogoliubov, constituie una din paginile strălucite ale arhitecturii monumentale medievale.

Dezvoltarea arhitecturii ruse, frînată (aproape peste tot) în secolul XIII de invazia mongolă și de statornicirea jugului tătar, face un nou mare pas înainte în secolul XV, cînd centrul construcției devine **Moscova**, care «a fost și a rămas baza și inițiativa creării statului rus centralizat în Rusia» (din Salutul lui I. V. Stalin în ziua împlinirii a 800 de ani de la întemeierea Moscovei, «Pravda», 1947, 7 sept. nr. 235, pag.1). În secolele XIV—XVI a fost creat noul **Kremlin** — un puternic complex de construcții de apărare (ziduri și turnuri), de palate rezidențiale ale puterii laice și de biserici monumentale, în frunte cu catedrala Uspenski — unul din cele mai mărețe ansambluri arhitectonice, ce întruchipează cu o forță excepțională și cu o mare profunzime artistică ideea secolului independenței naționale și a forței politice a statului moscovit. La începutul secolului al XVI-lea s-a început construirea clopotniței Ivan cel Mare (continuată și în 1600) — un turn cu mai multe registre (înalt de 80 m), constituind axa verticală principală a ansamblului Kremlinului și construcția înaltă dominantă a

orașului. În 1532, lingă Moscova, în satul *Kolomenskoe* a fost construit unul din cele mai minunate monumente ale arhitecturii ruse — biserica în formă de turn «Voznesenia» (Înălțarea), încoronată de un acoperiș înalt, din piatră, de formă piramidală. Acest tip de terminare a construcției, provenit din construcțiile piramidale (în formă de cort) ale bisericilor ruse de lemn, constituie una din particularitățile caracteristice ale arhitecturii moscovite. În 1555—60, în memoria alipirii de către Ivan al IV-lea a Kazanului la Moscova, s-a ridicat în Piața Roșie «Soborul Pokrovski de lingă rîu», ce a căpătat mai târziu denumirea de «Vasili Blojennii» — monument genial al arhitecturii ruse, creat de arhitecții Barma și Postnik.

Stilul monumental al arhitecturii moscovite a secolelor XV—XVI, apărut în timpul ridicării și întăririi Moscovei, a fost înlocuit în secolul XVII de noi forme ce reflectau cerințele și gusturile unei noi pătri sociale — «oamenii posadelor»^{*}). La biserici apar porticuri și pridvoare bogat decorate și alte elemente caracteristice pentru clădirile civile. Compoziția mai complicată a bisericilor, silueta lor capricioasă, folosirea «kokoșnikilor»^{**}) pe mai multe registre, tendința spre efecte pitorești, bogăția decorativă a arhitecturii palatelor, locuințelor și caselor — caracterizează arhitectura statului moscovit ce se dezvoltă în secolul al XVII-lea într-o uriașă putere absolutistă.

În această vreme se creează (sau se reconstruiesc) ansambluri vaste de mănăstiri fortificate și kremlinuri orașenești (mănăstirile Novodevici și Donskoi din Moscova, mănăstirea Troițe-Sergheeva și mănăstirea Iosif — Volokolamski din apropierea Moscovei, mănăstirea Kirillo-Beozerski, Kremlinul din Rostov — Iaroslavl, Tula, Kolomna, Smolensk, etc.) ce constituie modele excepționale de ansambluri de arhitectură rusă, prin gruparea liberă și pitorească a diferitelor construcții și prin legătura adîncă și organică cu natura înconjurătoare.

În apropiere de Moscova, în satul *Kolomenskoe*, se contruiește din lemn un palat imens, într-o compoziție liberă, asimetrică, care, și în decorația exterioară bogată, sintetizează modelele arhitecturii și artei decorative ruse de lemn.

La sfîrșitul secolului al XVII-lea, capătă la Moscova o mare dezvoltare construcția bisericilor pe mai multe registre, ce se disting printr-un sistem decorativ complicat și îmbinarea caracteristică a cărămizii roșii și detaliilor de piatră albă, ancadrame sculptate, portaluri dantelate, colonete, «creste» etc. (așa-zisele biserici narișkiniene, biserica din Fili lingă Moscova, trapeza de la lavra [mănăstirea] Troițe-Sergheeva, etc.). Aceleași trăsături sînt caracteristice și pentru clădirile civile ale vremii (teremul^{***}) Krutički din Moscova, etc.). Modele excepționale ale artei acelei vremi au fost create la *Iaroslavl*, unde s-a format o școală independentă de arhitectură (bisericile Ioanei Pred-

^{*}) Posadă = suburbie (N.T.)

^{**}) Kokoșnik = un fel de frontoane semicirculare (N.T.).

^{***}) Terem = palat (N.T.).

teci, Ilie Proorocul, etc). și în toate celelalte orașe de la nord, sud și răsărit, pe tot teritoriul imens al statului moscovit.

Monumente deosebit de strălucite și de originale au fost create în această perioadă în Riazan, Kazan, Kostroma, Vologda, Solikamsk, Astrahan și multe alte orașe.

De-a lungul secolelor XVI—XVIII continuă să se desvolte arhitectura rusă populară de lemn, care a creat încă din cele mai vechi timpuri construcții remarcabile religioase, de locuit, de apărare sau administrative (mai ales în regiunile bogate în păduri din nord și centru). Avînd la bază sistemul cel mai simplu de construcții din birne, constînd din centuri, clădirile arhitecților-dulgheri dobîndesc o înaltă expresivitate artistică-arhitectonică. Formele caracteristice octogonale sau patrulatere, capetele piramidale ale turelor, bisericile cu multe ture, formele extrem de variat ornamentate ale peroarelor, lampioanelor, ale ancadramentelor, ferestrelor, decorațiile cioplite, etc. dovedesc bogăția nesecată de conținut și imagine ale artei populare, stăpînirea virtuoză a materialului (lemnul) și cunoașterea adîncă a felului de viață și a naturii patriei. În cele mai de seamă opere păstrate, ale arhitecturii de lemn (bisericele din Kondopog, Kiji, Varzuga și multe altele; construcții de cetăți — «ostroguri» — în Iacuțsk, Ilinia și alte orașe din Siberia; la izbele din regiunile Zaonejia (de dincolo de lacul Onega N.T.), Arhangelsk, Vologda, Gorki și altele, simplitatea severă și claritatea compoziției se îmbină cu silueta expresivă a clădirii și cu bogăția decorativă a detaliilor, apare cunoașterea profundă a particularităților constructive ale lemnului, cît și știința de a lega armonios arhitectura de peisajul înconjurător.

La sfîrșitul secolului al XVII-lea începe o nouă epocă în istoria Rusiei și culturii sale. Reformele lui Petru I, prefacerea statului Moscovei în puternicul imperiu rus, au constituit impulsul cel mai puternic pentru dezvoltarea construcției civile. Se construiesc clădiri de guvernămînt și publice, construcții industriale și portuare, palate orășenești și rezidențe înafara orașelor, parcuri, etc. Un rol imens în formarea și dezvoltarea arhitecturii ruse din secolul XVIII l-a jucat întemeierea Petersburgului (1703) care s-a dezvoltat ca oraș rusesc de un tip nou, îmbinînd principiile sistematizării «regulate» (rectilinii) cu simțul viu al naturii și cu libertatea și forța imenselor compoziții spațiale caracteristice arhitecturii ruse. Rolul principal în sistematizarea Petersburgului, în al 4-lea și al 5-lea deceniu al secolului al XVIII-lea, l-au jucat arhitecții ruși P. M. Eropkin, M. G. Zemțov, I. K. Korobov. La jumătatea secolului al XVIII-lea, Petersburgul întrecea deja toate celelalte orașe ale Europei prin organizarea arhitecturală a centrului său.

Sobrietatea formelor arhitecturale din vremea lui Petru a fost înlocuită în anii 30—50 ai secolului al XVIII-lea cu strălucirea fastuoasă, decorativă, a așa-numitului baroc rus, ce renăștea tradițiile decorative ale arhitecturii ruse din secolul XVII.

Arhitectura rusă de la jumătatea secolului al XVIII-lea este complet străină de trăsăturile mistice, caracteristice pentru barocul occidental; chiar în construcțiile religioase ale arhitecților ruși predomină motivele laice. Bogăția mijloacelor arhitecturale și decorative, caracteristică pentru arhitectura rusă a acestei perioade, tinde să creeze clădiri și ansambluri împodobite solemn, dar cu un aspect vesel și optimist. Arhitecții cei mai renumiți ai acestei vremi au fost V. V. Rastrelli (reconstrucția palatului Ecaterinei din Țarskoe Selo [acum orașul Pușkino], construcțiile de parcuri — tot acolo, palatul Stroganov, Palatul de iarnă, mănăstirea Smolnii — toate la Petersburg și multe altele), D. V. Uhtomski (elopotnița mănăstirii Troițe-Sergheeva), S. I. Cevakinski (construcții la Țarskoe Selo, catedrala Nikolski-Morskoi din Petersburg, etc). Acest stil, caracteristic pentru perioada dictaturii aristocrației sub primii urmași ai lui Petru I, nu corespundea cerințelor straturilor mai largi ale societății aristocratice și noilor cerințe statale. Resistematizarea vechilor orașe, crearea unei serii de orașe în sudul Rusiei, continuarea construcției capitalei, în sfîrșit, construcția unui număr foarte mare de conace moșierești în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea, s-au înfăptuit deja pe o nouă bază arhitecturală. Fondatorii acestui nou curent foarte important în arhitectură — **clasicismul rus** — arhitecții V. I. Bajenov, M. F. Kazakov, I. E. Starov, A. F. Kokorinov și alții, tindeau să îmbine principiile clasice ale arhitecturii antice, cu prelucrarea și dezvoltarea moștenirii arhitecturale ruse. Marele maestru V. I. Bajenov, a cărui creație este pătrunsă de idei patriotice și de îndrăzneala concepțiilor, este unul din principalii creatori ai noului limbaj, bogat în imagini, al clasicismului rus (proiectul de reconstrucție al Kremlinului din Moscova, clădirea veche a bibliotecii Lenin, ansamblul palatului Țarițino de lîngă Moscova, etc.). Remarcabilul arhitect M. F. Kazakov a creat (mai ales la Moscova) numeroase clădiri guvernamentale și publice, palate, locuințe, vile orășenești și înafara orașului, biserici, etc., prelucrînd cu multă libertate și uimitoare măiestrie motivele și formele clasice (clădirea senatului din Moscova din Kremlin, astăzi clădirea guvernului U.R.S.S., vile — a lui Razumovski, etc., palatul Petrovski, spitalul Golițin, conacul Petrovskoe-Alabino, etc.).

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se creează nenumărate ansambluri de conace, între care Arhangelskoe, Kuskovo, Ostankino; un rol excepțional în aceste construcții îl au arhitecții foști țărani iobagi (F. și I. Argunov, M. Mironov, G. Dikușin, ș.a.).

Dezvoltarea clasicismului rus ca principal curent de arhitectură continuă în decursul primei treimi a secolului al XIX-lea. Acest stadiu de sfîrșit al clasicismului (uneori denumit incorect «empire-ul rus») este marcat de crearea viguroaselor ansambluri ale Petersburgului, a unor construcții re-

marcabile ale Moscovei și de o vastă construcție orășenească și de conace în provincie.

Cei mai mari arhitecți ai începutului secolului al XIX-lea — A. D. Zaharov, A. N. Voronihin, ș.a. — creează la Petersburg clădiri monumentale ce joacă un rol imens în ansamblurile centrale ale orașului. Compoziția arhitecturală a Amiralității (arh. A. D. Zaharov) și splendida sa decorație sculpturală întruchipează ideea puterii maritime a Rusiei, simbolizînd importanța capitalei sale nordice, Petersburg. Aceleași teme îi este închinată și arhitectura unei alte clădiri monumentale, Bursa (arh. T. Tomon), ridicată pe «săgeata» insulei Vasilievski.

Un caracter de clădire-ansamblu monumental are catedrala Kazan (arh. A. N. Voronihin) ce formează prin colonada sa o piață solemnă învecinată cu prospectul Nevski. Victoria istorică a poporului rus în războiul național din 1812 este reflectată în imagini arhitecturale triumfale. În anii 20—30 ai secolului al XIX-lea se creează cele mai mari clădiri și ansambluri monumentale ale Petersburgului (piața Palatului cu arcul Marelui Stat Major, ansamblul fostului Teatru Alexandrin și strada Rossi, clădirile Senatului și Sinodului — arh. K. I. Rossi; cazărmile Pavlovsk — arh. V. P. Stasov, etc.).

O vastă construcție s-a desfășurat la Moscova după incendiul din 1812. S-au construit numeroase vile ale nobilimii și comercianților, conace orășenești, clădiri publice, între care Teatrul Mare, Universitatea, arterele comerciale, primul spital orășenesc, Manejul și multe altele. Arhitecții cei mai de seamă din această perioadă, în Moscova, au fost O. I. Bove, D. I. Jiliardi, A. G. Grigoriev. Trăsăturile caracteristice ale clasicismului moscovit al primei treimi a secolului al XIX-lea au fost: îmbinarea celor mai simple elemente arhitectonice: suprafața zidului cu porticul, folosirea detaliilor sculpturale «tip», predominanța volumelor geometrice clare ale construcțiilor, finisarea în două culori a fațadelor, etc.

Prin varietatea și bogăția compozițiilor arhitecturale, prin volumul și unitatea unor mari ansambluri orășenești, prin expresivitatea ideologică a imaginilor sale, arhitectura rusă a celei de a doua jumătăți a secolului XVIII și a începutului secolului XIX a ocupat un rol principal în arhitectura întregii lumi.

Dezvoltarea capitalismului industrial în Rusia a dus la decăderea clasicismului rus ca stil arhitectural unitar. În perioada reacțiunii lui Nicolae se introduceau forțat forme arhitecturale pseudonaționale, imitații ale arhitecturii bisericești bizantine (construcțiile lui K. A. Ton, ș.a.) și imitații eclectice ale diferitelor stiluri. Exploatarea capitalistă a construcției de locuințe, periferiile muncitorești și locuințele «maghernite» din marile orașe, construcția haotică a orașelor în condițiile proprietății capitaliste a terenului și clădirilor au adîncit decadența generală a arhitecturii în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Arhitectura burgheză

a acestei perioade nu a știut să folosească însemnatele succese ale tehnicii ruse de construcție, câștigate cu ocazia construcției marilor clădiri industriale și de transporturi, a podurilor, etc. Arhitecții înaintați ai anilor 70–80 au încercat să reînvie în arhitectură motivele decorative ale vechii arhitecturi ruse (construcțiile lui V. A. Hartman, N. I. Pozdeev, etc.). Apărute pe baza ideii progresiste a prelucrării creatoare și dezvoltării tradițiilor arhitecturale naționale, multe din aceste încercări nu s-au bazat însă pe o studiere destul de adâncă a artei populare și au dus la stilizare (lucrările lui D. P. Ciceagov, A. N. Pomeranțev, etc.). La începutul secolului XX, în arhitectura rusă pătrunde influența așa-numitului stil modern, cultivat de vîrfurile burgheziei industriale și comerciale. Arhitecturii eclectice, decadente, lipsită de personalitate artistică, a perioadei 1900–1917, i s-au opus numai căutările unora dintre arhitecți, ce tindeau către o prelucrare mai adâncă și creatoare a tradițiilor arhitecturii ruse vechi și a clasicismului rus (arhitecții A. V. Șciusev, I. V. Fomin, I. V. Joltovski, V. A. Pokrovski, V. A. Sciuko, etc.).

Arhitectura Ucrainei. După invazia tătară din secolul al XIV-lea, cnezatele rusești fărâmițate — Volinia, Kievscina, Cernigovscina, Pereiaslavscina, Polodia — au fost copleșite de puternicul cnezat litovian, Galiția — de către Polonia, Subcarpația — de către Ungaria, Bucovina — de către Valahia. În condițiile grele ale luptei împotriva jugului feudal și a înrobitorilor străini s-a format națiunea ucraineană, arta și arhitectura sa. Construcțiile acestor vremi capătă un caracter de apărare clar exprimat. Se construiesc castele ale guvernământului din cărămidă (Luțk), piatră (Kamenetș, Kremenetș), lemn (Kiev, Ovruci, Kanev, Cerkassî, Vinnița, etc.), castelele feudalilor și mănăstiri-cetăți (Ostrog, Zimno, Luțk, Sutkovți, etc.). Trăsăturile generale ale acestor construcții își au începuturile în tradițiile arhitecturii vechi ruse. Caracterul original al arhitecturii ucrainiene apare în detaliile castelelor din Ostrog, Luțk, etc. și deosebit de limpede în arhitectura de lemn. În secolele XIV–XVI apar deja tipurile de biserici de lemn cu trei și cinci nave și cu multe cupole.

Arhitectura de lemn dezvoltată a influențat asupra formelor arhitecturii de piatră (de exemplu, biserica din Zimno, secolul XV; paraclisul celor trei sfinți din Lvov, secolul XVI; biserica Bratskaia [Fraților-N. T.] din Luțk, secolul XVII). Acest lucru este deosebit de vizibil în dezvoltarea arhitecturii ucrainene a secolelor XVII–XVIII. Lupta de eliberare a poporului ucrainean pentru independența sa, pentru unirea Ucrainei cu Rusia, a prilejuit trezirea forțelor creatoare ale poporului. În istoria arhitecturii Ucrainei din această perioadă se observă crearea unor noi procedee naționale de compoziție, întărirea legăturilor cu arhitectura rusă, înflorirea arhitecturii populare. În această vreme au apărut ansambluri remarcabile ca lavra *) Kievo-Pecerskaia, ansamblul catedralei Sofia, mănăstirea Vidu-

bețkii, Podol în Kiev, bisericile din Sorocinț, Cernigov, Starodub, clădiri civile în Kiev, Cernigov, Kozelț și multe altele.

Arhitectura clădirilor monumentale de piatră, construite în special pentru interesele claselor dominante și ale bisericii, a preluat larg metodele de compoziție ale arhitecturii populare în lemn și a influențat la rândul său dezvoltarea arhitecturii populare.

Anii 40–80 ai secolului al XVIII-lea se caracterizează prin dezvoltarea noilor procedee ale arhitecturii de lemn (bisericile din Romna, Hodorov, Novo-Moskovsk, etc.) prin creșterea importanței în arhitectura ucrainiană a creației arhitecților ruși (V. V. Rastrelli, I. Miciurin), prin apariția unui curent nou în arhitectură: clasicismul rus.

În **Bielorusia** s-au păstrat monumente din perioada Rusiei kievene: ruine ale bisericii Sofia și ale bisericii Spasa-Efrosinievskia — din Poloțk, biserica Blagovesenskaia din Vitebsk, Kolojskaia din Grodno și altele. În secolele XII–XIV se formează cnezatele feudale locale; în orașe se dezvoltă construcția clădirilor de piatră religioase și de apărare. Se creează bisericile originale cu șase turnuri din Smolensk, Vitebsk, Poloțk. Lupta îndelungată cu cruciații nemți a stimulat dezvoltarea construcției de cetăți (de exemplu, castelul din Novogrudka). Și bisericile capătă un caracter de apărare: la sfîrșitul secolului XV și începutul secolului XVI se ridică bisericile-cetăți din Malomojeikova, Suprasl, ș. a. Caracterul original al arhitecturii bieloruse era manifestat cel mai limpede în arhitectura populară, mai ales în cea de lemn: biserici cu două, trei și cinci registre, cu un sistem original de acoperire (cu trei pante, cu patru pante sau cupole) și locuințe cu cioplitori variate în lemn. Arhitectura Bielorusiei în secolele XVII–XVIII are multe trăsături comune cu arhitectura moscovită a celei de a doua jumătăți a secolului XVII și cu arhitectura Petersburgului secolului XVIII. În secolul XVIII și începutul secolului XIX se construiesc o serie de clădiri în stilul clasicismului (catedrala Iosif din Moghilev, arh. N. A. Lvov; catedrala Petropavlovski din Gomel, etc.).

Arhitectura popoarelor **Lituaniei, Letoniei și Estoniei** s-a format în lupta îndrăgănită a popoarelor baltice împotriva cavalerilor germani, ce s-a prelungit mai multe secole. Aceasta și-a pus pecetea asupra vieții politice a popoarelor, asupra economiei lor și natural, asupra dezvoltării arhitecturii. Predominanța absolută în secolele XII–XV au avut-o construcțiile de apărare.

În **Lituania**, monumente importante au fost create în secolele XIII–XVI — castelul Gedimin din Vilnius (secolele XIV–XV); bisericile vechi avînd un caracter fortificat, ca biserica Bernardinski (secolul al XVI-lea). La mijlocul secolului al XVI-lea s-a ridicat biserica Sf. Ana, care împletește în mod original formele gotice și cele locale. La sfîrșitul secolului XVI se construiește curtea Universității în stilul Renașterii. În secolul XVII se ridică remarcabila primărie din

Kaunas, ale cărei detalii decorative conțin motive naționale. Cele mai mari construcții în perioada clasicismului, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, au fost ridicate de arhitectul lituanian L. Stuok-Guțevicius (reconstrucția catedralei, primăria din Vilnius, etc.).

Cele mai importante monumente de arhitectură ale **Letoniei** au fost: catedrala Petru din Riga (arh. Rumeșotel, secolul XV), casa gildei **) Cernogolovilor (secolul XIV), biserica Domului (secolele XIII–XV), cît și o serie de locuințe din Riga (casa Dannenștern, etc. — sfîrșitul secolului al XVII-lea). În perioada clasicismului a fost construită la Riga biserica Petropavlovsk (arh. Kr. Haberland), au fost ridicate porțile monumentale ale lui Alexandru (arh. I. D. Gotfrid). În secolul XIX au avut o mare importanță lucrările arh. I. F. Baumanis, după proiectele căruia au fost ridicate la Riga multe construcții (clădirea judecătorei de ocol, conservatorul, circul, etc.). În 1860–63 a fost construită la Riga, în forme clasice, clădirea Teatrului de operă și balet.

În **Estonia** prezintă un interes excepțional ansamblul Vișgorodului din Tallin — un complex de clădiri de apărare, religioase, publice și de locuit din orașul medieval. Specificul național al arhitecturii fiecăreia dintre republicile baltice constă mai ales în arhitectura și arta populară, adînc originale.

Modele strălucite de arhitectură de lemn au fost create în **R.S.S. Karelo-Fină**.

Arhitectura populară a **R.S.S. Moldovenești** se deosebește prin originalitatea și bogăția formelor, tipurile locuințelor populare, construcțiile gospodărești, religioase, aspectele variate ale ornamenticii arhitecturale.

În condițiile jugului național și politiciii colonizatoare duse de țarismul rus în secolul XIX și începutul secolului XX, arhitectura națională a Ucrainei, Bielorusiei, a Țărilor Baltice, Asiei Centrale, Transcaucaziei s-a dezvoltat aproape exclusiv în formele proprii arhitecturii populare (tipurile tradiționale ale locuinței populare și construcțiilor satești).

Creația arhitecturii naționale în construcțiile orășenești, publice și de locuit, a acestei perioade nu a avut posibilități pentru o liberă dezvoltare. În același timp însă, legătura cu cultura arhitecturală rusă, în special cu ideile și metodele construcției orașelor ruse, a avut o influență pozitivă asupra construcției orășenești din aceste regiuni. Începe construcția regulată a orașelor, se ridică nivelul amenajării lor, manifestate mai ales în aspectul arhitectural al unor orașe ca Baku, Tașkent, Alma-Ata (fost Vernii), Frunze (fost Pișpek) ș. a.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, lichidînd subjugarea națională și înlăturînd ideea leninist-stalinistă a dezvoltării culturii, națională ca formă și socialistă în conținut, a creat toate condițiile pentru înflorirea creației naționale a tuturor popoarelor din U.R.S.S.

*) Lavră = mănăstire mare (N.T.).

**) Gildă — din germană = asociație, breaslă (N.T.).

Резюме статей журнала

ЖИЛИЩНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО — ОСНОВНАЯ ПРОБЛЕМА СОВЕТСКОЙ АРХИТЕКТУРЫ

Проф. арх. Г. Густы

В прошлом году, во время посещения Советского Союза делегацией членов Союза архитекторов РНР, румынские архитекторы смогли непосредственно познакомиться с великими и многосторонними достижениями народов СССР и, в частности, с бесчисленными стройками.

Автор статьи рассказывает, какое глубокое впечатление произвела на него грандиозная созидательная деятельность, развертывающаяся в Советском Союзе, главным образом в области массового жилищного строительства, — центральная проблема советской архитектуры.

Вооруженные методом социалистического реализма, советские архитекторы борются в техническом, организационном и художественном плане за усовершенствование теории и практики архитектуры жилищного строительства. Разрабатывая целую гамму типов жилых домов, соответствующих различным жилищным требованиям, специфическим для городов, колхозных сел или для столь разнообразных местных условий различных районов СССР, советские архитекторы все время преследовали устранение трафарета или узкопрактических взглядов и наилучшее использование местных возможностей.

Несмотря на то, что типизация массового строительства является одним из основных методов советской архитектуры, она не носит все же ограничительного характера; для специальных проектов вырабатываются особые типы и серии.

Особо сильное впечатление произвела на румынских архитекторов исключительная забота, которая уделяется техническому комфорту и, главным образом, художественному оформлению советского жилого дома.

В заключение автор статьи указывает, что посещение Советского Союза делегацией румынских архитекторов было не просто замечательной экскурсией, но и в то же время неоценимой товарищеской помощью, которую им оказали советские архитекторы, советские люди.

ЖИЛОЙ РАЙОН В ГОРОДЕ РОМАН

Арх. В. Себестиев

Статья содержит критический анализ большого жилого квартала, который намечено построить в Романе.

После первых попыток, в которых жилые кварталы не включались органически в состав ансамбля города, проектировщики приступили к изучению жилого квартала, непосредственно связанного с генеральным эскизным планом перепланировки города.

Композиция первых эскизных проектов квартала имела некоторые положительные качества: в них в большой мере использовалась благоприятная ориентация кварталов путем создания прямоугольных площадок с большей стороной параллельной направлению север-юг; осуществились крупные ячейки размерами примерно 80x140 м, внутри которых расположены культурно-бытовые объекты; система пропорционального расчета каждого многоквартирного дома в отдельности, в зависимости от его высоты, заменилась системой строительства улицы с возможно более сплошным фронтом. Но эти проекты имели и отдельные недостатки: в них не уделялось достаточно внимания композиции и архитектурному оформлению улиц; не учитывались требования строительства, проводимого при помощи передовой механизации; повторение одинаковых площадок, при недостаточном учете наличных домов и условий и т. д.

Последний этап разработки ситуационного плана, охватывающего весь квартал, — план, разработанный на

основе выводов, извлеченных из изучения эскизного проекта перепланировки города и конкретно выражающий все намеченное в этом проекте, — является шагом вперед по сравнению с предыдущими этапами; в нем сохранены положительные стороны этих предыдущих этапов, но они подчинены композиционному ансамблю, причем среди жилых кварталов предусмотрена цепь зеленых площадок, которые свяжут городской парк с проходящей по краю возвышенности улицей, разделяющей обе террасы.

Этот район, занимающий в общей сложности площадь в 44 гектара, создан путем соединения пяти основных типовых секций и специальных секций для особых площадок и углов.

Композиция кварталов преследует создание сплошных фронтов вдоль улиц, прерванных отступами от красной линии и особым подчеркиванием важнейших пунктов.

Недостаточно внимания уделено однако созданию более разнообразного облика различных улиц; неудовлетворительно и однообразно разрешен вопрос создания известного ритма улицы при помощи балконов или лоджий; сильно приуменьшены горизонтальные доминирующие линии уличных фронтов, что значительно снижает значение вертикальных акцентов.

Пластика фасадов использует отдельные декоративные элементы молдавской архитектуры.

Представленный проект является интересным опытом в деле проектирования первых стройных ансамблей жилищных кварталов, которые своим масштабом будут способствовать превращению наших городов в будущие социалистические города нашей родины.

ВОПРОСЫ РЕСТАВРАЦИИ ИСТОРИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКОВ

Арх. Г. Куринский

Статья выдвигает две важные проблемы в связи с историческими памятниками РНР: их сохранение и реставрация.

В постановлениях партии и правительства опубликованных в ноябре 1952 года подчеркивалось, что мероприятия по сохранению и реставрации исторических памятников страны являются одной из основных забот Государственного комитета по делам архитектуры и строительства. В свете этих постановлений в 1953 году были разработаны проекты реставрации отдельных исторических памятников.

Анализируя проекты и отзыв Государственного комитета по делам архитектуры и строительства о проектах реставрации монастыря Нямц и церкви Пречистой Богородицы из г. Галацы, автор кратко описывает общественно-исторические условия, в которых были созданы эти памятники, их конструктивную систему, отмечая при этом отражение их пластических приемов и форм, относящихся к различным эпохам, как и значение этих памятников искусства для румынской архитектуры.

Указывая проблемы в области истории архитектуры и реставрации, которые пришлось разрешать архитекторам-реставраторам, как и этапы изучения и разработки проектов, автор пространно анализирует теоретические и практические недостатки этих проектов, являющиеся последствиями уклонения от строго научной позиции в вопросе реставрации.

В заключение автор указывает, как разрешает советская наука и обширная практика в области реставрации архитектурных памятников теоретические и практические вопросы, выдвигаемые подобными работами, подчеркивая при этом, что только освоение научно-исследовательских принципов и методов советской науки могут служить надежным руководством для наших архитекторов-реставраторов.

S U M A R

Prof. arh. G. Gusti
Construcția de locuințe, problema centrală
a arhitecturii sovietice
pag. 1

Arh. V. Sebestyen
Cartier de locuințe în orașul Roman
pag. 10

Din practica proiectării
Arh. L. Garcea
Studiu de proiect tip pentru un club
sindical
pag. 18

Arh. Gh. Curinschi
Probleme de restaurare a monumentelor
istorice
pag. 21

CRONICA
Arh. Gh. Popescu-Negreanu
Studiu experimental de secțiun tip de locuințe
pag. 30

Arh. D. Vernescu
Abacă pentru calculul zonelor de locuințe
pag. 32

DICȚIONAR
Arhitectura
(II)
pag. 33

СОДЕРЖАНИЕ

Проф. арх. Г. Густы
Жилищное строительство — основная
проблема советской архитектуры
Стр. 1

Арх. В. Себестьен
Жилой район в городе Роман
Стр. 10

Из практики проектирования
Арх. Л. Гарча
Типовой эскизный проект профсоюз-
ного клуба
Стр. 18

Арх. Г. Куринский
Вопросы реставрации исторических
памятников
Стр. 21

ХРОНИКА
Арх. Г. Попеску-Негрэу
Экспериментальное изучение типовых
секций жилых домов
Стр. 30

Арх. Д. Вернеску
Абака для вычисления жилых зон
Стр. 32

СЛОВАРЬ
Архитектура
(II)
Стр. 33

ARHITECTURA R P R

ORGAN AL UNIUNII ARHITECȚILOR
DIN R. P. R. ȘI AL COMITETULUI
DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ
ȘI CONSTRUCȚII

REDACȚIA : BUCUREȘTI, Str. EPISCOPIEI, 9
Tel. 6-13.31

E 1689

KAT

ARCHITECTURA RPR

Institut de Recherches
BOCHRESTI
OMER - C. A. E.
VYML A - WYMIANA
TAUSCH - CMEHA

Grădina Muzicii
Könyvtár
TILATBONA

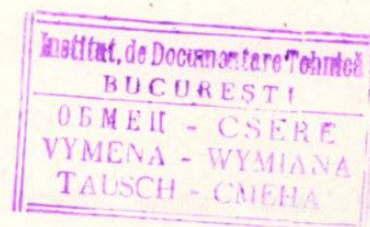
5
1954

ARHITECTURA R P R

ORGAN AL UNIUNII ARHITECȚILOR DIN R.P.R. ȘI AL COMITETULUI DE STAT
PENTRU ARHITECTURĂ ȘI CONSTRUCȚII AL CONSILIULUI DE MINISTRI

5
1954

Noi secțiuni tip pentru locuințe în blocuri cu puține niveluri

Arh. I. SILVAN, arh. GH. POPESCU-NEGREANU

In cadrul programului de măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de trai material și cultural al oamenilor muncii, partidul și guvernul nostru au trasat sarcina intensificării construcției de locuințe în anii 1954—1955.

Analiza activității de proiectare și execuție a locuințelor la noi în țară ne arată lipsuri importante, atât în ceea ce privește calitatea proiectelor și a execuției pe șantiere, cât și ritmul producției de locuințe.

O primă condiție necesară realizării marilor sarcini ridicate de construcția de locuințe este o proiectare cât mai judicioasă, care să asigure premisele ridicării calității locuințelor și a posibilității executării lor pe cale industrială în proporții de masă.

Prin noile secțiuni tip de locuințe elaborate de Institutul de proiectarea orașelor, a construcțiilor publice și de locuit (ISPROR), pentru blocuri de locuințe cu puține niveluri și încălzire cu sobe, proiectanții au încercat să aducă îmbunătățiri vechilor secțiuni tip, care aveau numeroase lipsuri, realizând un confort mai ridicat și economii în execuție.

Tema de proiectare

Conform îndrumărilor date de Comitetul de stat pentru arhitectură și construcții, secțiunile tip de locuințe pentru

anii 1954 — 1955 trebuiau să respecte următoarele principii:

Suprafața locuibilă a apartamentului cu 2 camere de 35—40 m², cu 3 camere de 55—60 m²; aceasta ar permite ca apartamentul să fie locuit de 5 persoane, revenind fiecăreia un spațiu locuibil de 7—8 m².

Înălțimea etajelor de 3,20 m (de la fața la fața planșelor). La secțiunile pentru clădiri așezate pe marile magistrale se pot accepta — de la caz la caz — și înălțimi mai mari.

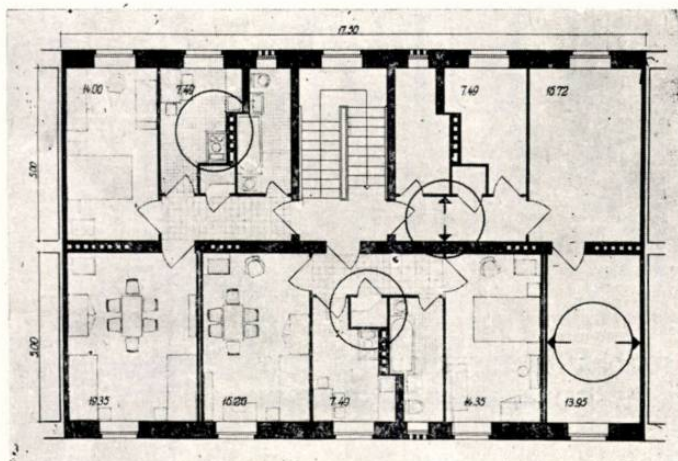
Apartamentele vor avea următoarele încăperi: o cameră de 20—24 m², una sau două camere de 15—17 m², o bucatărie de 7—9 m², o baie cuprinzând cadă și lavabou, de cca 4 m², wc separat de baie, o cămară de minimum 1 m².

În suprafața camerelor se include și suprafața dulapurilor înzidite, cu acces din camere.

Se admit apartamente cu 2 camere mari și una mică, precum și apartamente cu o singură cameră.

Camerile să nu fie prea înguste (minimum 3 m) și nici prea adânci (max. 6 m) și să permită introducerea, scoaterea și așezarea cât mai ușoară a mobilierului.

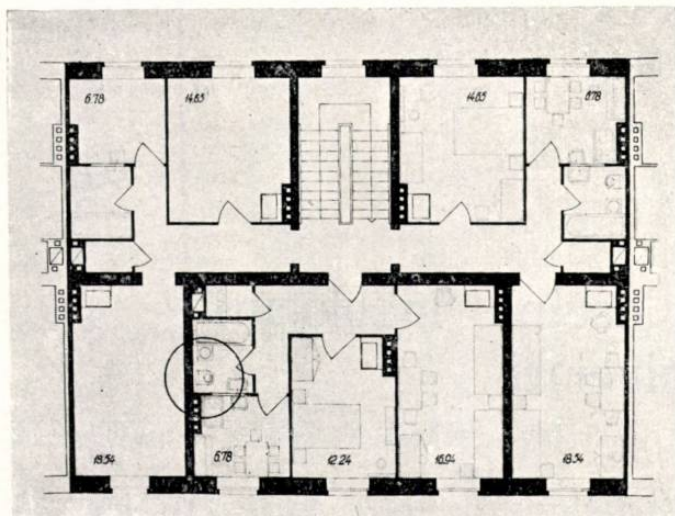
Cămara trebuie să fie bine ventilată, izolată de bucatărie și să aibă o formă care poate fi utilizată cât mai bine.

SECȚIUNE TIP 1952

Apartamente cu băi luminate

- apar frecvent camere înguste cu lățimea sub 2,80 m
- vestibul de 1,25 m lățime, care îngreunează introducerea mobilei
- camerele, lângă bucatărie, sînt încălzite de plită și cazan
- forma neregulată a bucătăriei împiedică așezarea rațională a mobilei
- planșeele nu rezolvă izolarea fonică

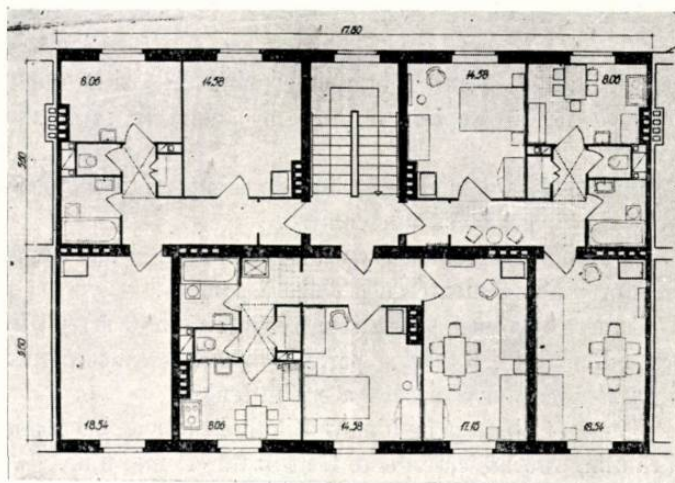

SECȚIUNE TIP 1953

Apartamente cu băi interioare ventilate

SECȚIUNE DE TRANZIȚIE 1953—1954

- păstrează sistemul constructiv și elementele prefabricate ale tipului din 1953
- prin mărirea suprafeței bucătăriei și separarea wc-ului de baie se obține un confort mai ridicat

Circulația în interiorul apartamentelor trebuie să fie cît mai scurtă și să asigure accesul în fiecare cameră de locuit direct din vestibul (necomandat), fără să se treacă prin fața grupului de serviciu.

Să se caute ca procentul apartamentelor cu 3 camere, pe bloc sau cavartal, să fie de 25 %—30 %, iar al celor cu 2 camere, de 70 %—75 % din totalul apartamentelor; de asemenea, un număr cît mai mare de apartamente să aibă dublă orientare, în special în secțiunile cu apartamente puține, iar în cadrul secțiunilor, apartamentul tip să se regăsească cît mai frecvent.

Grupul sanitar să fie identic la toate apartamentele, iar nodurile sanitare să fie grupate cît mai multe.

Să se realizeze un sistem constructiv cît mai simplu și mai clar, bazat pe mecanizare și industrializare pe o scară cît mai largă, și pe utilizarea unui număr cît mai redus de elemente prefabricate, în funcție de capacitatea utilajului de montaj.

Să se folosească cît mai economic materialele deficitare (lemn, oțel, țevărie și piese metalice, conductori electrice, etc.).

Să se urmărească rezolvarea armonioasă a arhitecturii în interiorul apartamentelor și găsirea unor soluții care să ofere o varietate cît mai mare pentru arhitectura fațadelor. În acest sens, secțiunile nu vor fi prevăzute cu loggii, balcoane sau decroșuri obligate, dar vor trebui să permită introducerea acestora la compunerea blocurilor și ansamblurilor

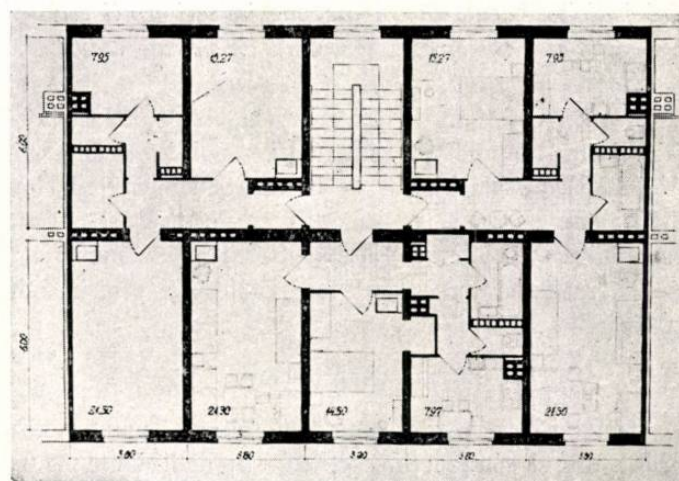
Studiile trebuie să realizeze serii de secțiuni tip pentru clădiri cu maximum 4 niveluri (parter și 3 etaje) avînd încălzire prin sobe.

Secțiunile tip de locuințe pentru anul 1954

Pe baza acestor indicații, colectivul de proiectare al ISPROR, format din tov. arh. Gh. Popescu-Negreanu, M. Butculescu, arh. Gh. Sebestyen, arh. N. Florescu și ing. M. Drimer, în cadrul atelierului de proiecte tip condus de arh. Gh. Trifu și ing. A. Bowerman, a trecut la un studiu științific al problemei, pe baza experienței

SECȚIUNE TIP 1954 — SERIA A (cu mecanizare mică)

- elemente prefabricate sub 500 kg
- rezemarea planșeelor pe ziduri transversale

de pînă atunci a ISPROR și folosind în mare măsură cele mai noi tipuri sovietice.

În cadrul sarcinii de proiectare trebuia lămurită în primul rînd problema alegerii unui sistem constructiv potrivit condițiilor din țara noastră. În acest sens, studiile s-au prezentat în diverse variante, avînd aceeași împărțire de plan și suprafețe locuibile similare.

Tipurile de bază au fost elaborate în următoarele ipoteze:

- cu două ziduri portante longitudinale interioare;
- cu ziduri portante transversale;
- cu masive de coșuri care constituiau în același timp punctele de rezistență;
- cu masive de coșuri formînd pile transversale de rezistență.

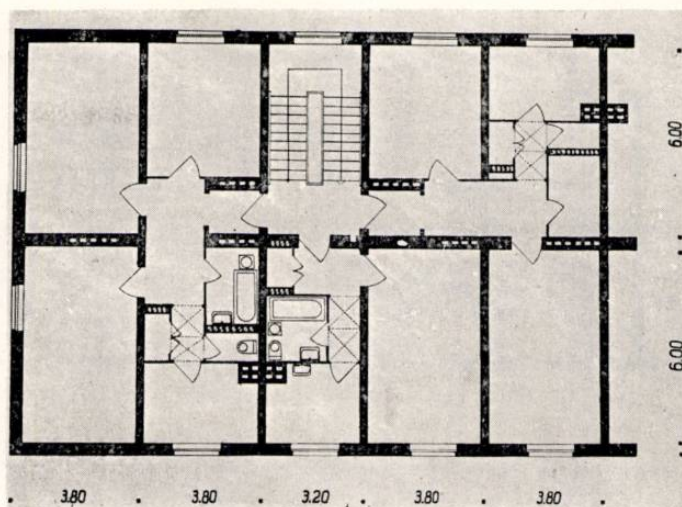
La toate aceste variante s-au studiat diverse posibilități pentru rezolvarea elementelor de planșeu, prezentînd deci, în cele din urmă, un studiu complet tehnico-economic, care a permis alegerea soluției optime pentru etapa actuală.

În paralel cu studiile în vederea alegerii sistemului constructiv s-au făcut și studii comparative privind soluționarea grupării apartamentelor în jurul scării (număr de apartamente la scară, serii complete cu 2—3—4 și 6—7 apartamente la scară).

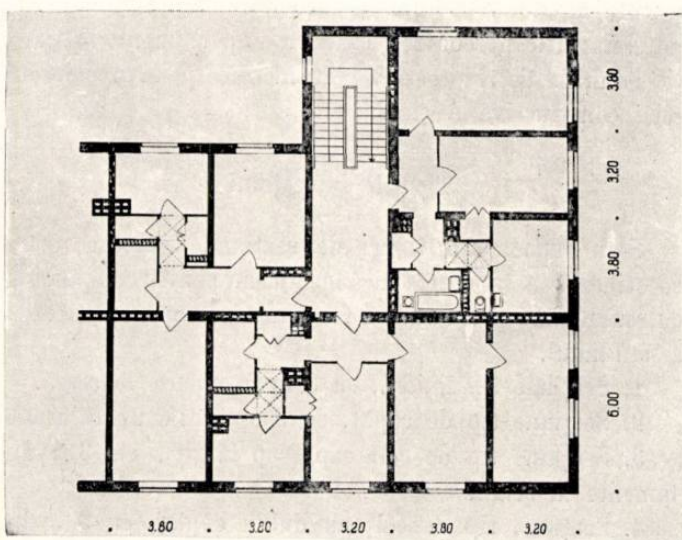
În studiile efectuate s-a ținut seama cu multă atenție de lipsurile constatate pînă acum la tipurile de locuințe ale IPC și ISPROR, de criticile oamenilor muncii — apărute în presă — precum și de rezultatul discuțiilor organizate în acest scop de Uniunea arhitecților, încercîndu-se să se înlăture cea mai mare parte a deficiențelor semnalate.

O primă concluzie care s-a desprins din aceste studii a fost alegerea ca secțiune de bază pentru țara noastră, a secțiunii cu 3 apartamente la scară (secțiune liniară). Această secțiune are următoarele avantaje:

toate apartamentele au ventilație transversală; este valabilă pentru orice orientare (fiind reversibilă în cazul orientării N-S); are o bună circulație în interiorul apartamentului, cu distanțe relativ scurte; are posibilitatea de a grupa o parte a coșurilor în zidul median; are

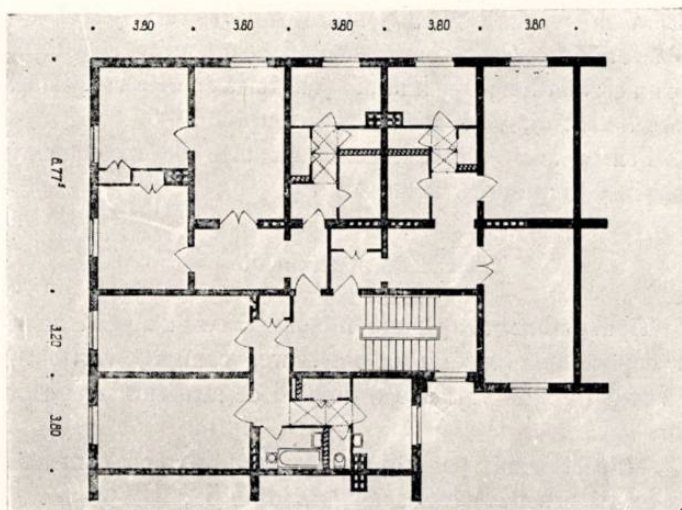
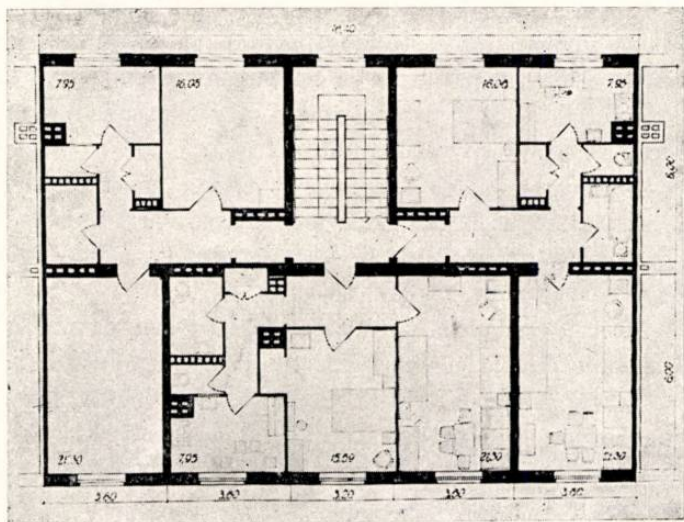
SECTIUNE TIP LINIARĂ DE CAPĂT

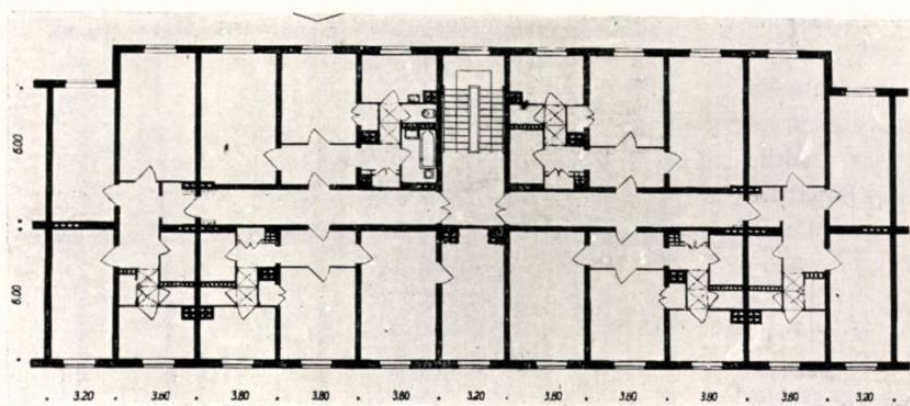

SECTIUNE TIP DE CAPĂT LĂRGIT

SECTIUNE TIP 1954 — SERIA B (cu mecanizare mare)

— elemente prefabricate pînă la 1500 kg, rezemate pe grinzi principale de 6 m lumină

SECȚIUNE TIP CU 6 APARTAMENTE LA SCARĂ

Deși cu avantaje economice, prezintă lipsuri de confort și deficiențe de exploatare

coeficienți favorabili privind lungimea de fațadă și o maleabilitate mai mare în compunerea cvartalelor.

Acest tip a fost preferat tipului cu 4 apartamente la scară — care realizează o mai bună cuplare a instalațiilor, cu posibilități mai simple de montaj al prefabricatelor și alăturarea camerelor de locuit — îndeosebi pentru avantajele de ventilație și orientare arătate mai sus, pe care nu le posedă secțiunea cu 4 apartamente la scară.

Soluțiile de arhitectură sînt identice pentru cele două serii constructive A și B.

Tipurile de secțiuni

S-au redactat 6 tipuri de secțiuni, conform temei, socotindu-se acest număr încă insuficient pentru compunerea de ansambluri și urmînd să fie completat în etapa a doua a studiului.

1. Secțiune tip liniară, cu 3 apartamente la scară.
2. Secțiune tip de capăt, cu 3 apartamente la scară.
3. Secțiune tip de colț cap (cap lărgit), cu 3 apartamente la scară.
4. Secțiune tip de colț cu dublu cuplaj, cu 3 apartamente la scară,
5. Secțiune tip de colț cu dublu cuplaj, cu 4 apartamente la scară.
6. Secțiune tip liniară cu dublu cuplaj, cu 6 apartamente la scară.

Primele 5 secțiuni alcătuiesc o serie unitară cu apartamente puține la scară.

Tipul cu 6 apartamente la scară constituie un caz izolat și prezintă inconveniente serioase din punct de vedere arhitectural, prin deficiențele de orientare, circulația pe un coridor lung și neluminat și lățimea sporită a secțiunii, care îl scot din seria generală a tipurilor 1—5.

Pentru aceste considerente nu este de recomandat folosirea în practică a acestui tip.

Tipurile de apartamente

Tipul de bază al apartamentelor este cel cu două camere și dependințe (bucătărie, baie, wc, cămară, vestibul), rezolvat în două variante depinzînd de structura secțiunii tip:

— apartament pe trei travee alăturate, cu camerele de locuit orientate într-o singură direcție;

— apartament pe două travee alăturate și una opusă, avînd deci camerele de locuit cu două orientări opuse.

În afară de acest tip — cel mai des utilizat — mai există și tipurile următoare:

— apartament cu 1 cameră de 21 m², obișnuit în secțiunea liniară de capăt, avînd grupul sanitar cu wc în baie;

— apartament cu 3 camere, toate cu acces dintr-un vestibul, în secțiunile liniare de capăt cu 3 apartamente și liniare curente cu 6 apartamente;

— apartament cu 3 camere, dintre care una comandată, în secțiunea tip colț cap și liniar curent cu 6 apartamente.

Confortul apartamentelor

Camerele mari de locuit au suprafața de circa 21,30 m² și posibilitatea de mobilare pentru 3 persoane (cărora le revin, deci, cîte 7,10 m²)

Camerele mici de locuit au suprafața de cca 15,70 m² și cca 14,00 m² (în proporția pe toate secțiunile seriei: 10 de 15,70 și 3 de 14,00) pentru două persoane (și eventual un copil mic), revenind în medie 7,50 m² de persoană.

Bucătăriile au suprafața de 8 m² și permit o bună mobilare prin posibilitatea de utilizare rațională a colțurilor; în ele pot lua masa 4 persoane.

Cămarile au suprafața utilizabilă de cca 1,00 m² și sînt dispuse cu front lung și adîncime pentru rafturi de 0,60 m.

Grupurile sanitare curente ale apartamentelor cu 2 și 3 camere au o încăpere de baie cu cadă, lavabou și cazan și o încăpere separată pentru wc, toate apartamentele avînd același tip de instalație sanitară.

Peste degajamentele de serviciu s-au amenajat sub plafon dulapuri-debara.

La camerele mici de locuit (de cca 14 m²) s-a amenajat un dulap în perete, mărind astfel suprafața utilă a camerei și asigurînd posibilități optime de mobilare.

Pentru fiecare secțiune tip s-a prevăzut în subsoluri un grup de spălătorie și uscătorie.

Pentru fiecare apartament s-a amenajat în subsol cîte o boxă luminată direct, compartimentată cu un parapet de zidărie, pentru depozitarea de combustibil și de zarzavat.

Izolația fonică a planșeelor este prevăzută a se realiza diferit la cele două variante de planșeu:

— La variantele de planșeu cu grinzi sau fișii cu corpuri de umplutură, izolarea fonică se realizează prin așezarea cușacilor pe un strat de 6—7 cm zgură ($\gamma = 800\text{—}900$ kg/m³, cu granule de 0,5—1,0 cm).

Normele sovietice de izolare fonică dau ca valori admisibile pentru locuințe respectiv 48 decibeli și 40 foni.

Pentru a asigura o mai bună izolare fonică între apartamente s-a prevăzut același strat de zgură și la băi, bucătării, coridoare. De asemenea, se prevăd măsuri speciale la racordarea cu zidurile.

— La variantele de planșeu cu chesoane și panouri, izolarea fonică se poate obține prin așezarea cușacilor și a plăcuțelor prefabricate de sub mozaic, pe nervuri, prin intermediul unor fișii și bucăți dintr-un material elastic.

Ca material elastic se pot folosi plăci de fibre lemnoase, bumlitiz, etc. Se pot folosi, de asemenea, materiale improvizate, ca: rogojini, paie, cartoane cu rume-guș, etc.

Și la aceste variante s-a prevăzut izolare fonică în încăperile de serviciu și măsuri speciale de racordare cu zidurile adiacente camerelor de locuit.

Aspectul interior al apartamentului

S-a dat o deosebită atenție aspectului interior, atât al camerelor de locuit, cât și al intrărilor și degajamentelor.

Pentru aceasta s-au separat antevestibulurile, vestibulurile și degajamentele prin treceri în arc, s-au delimitat spațiile prin urechi de zidărie și în special s-a urmărit scoaterea tuturor decorațiilor — formate de coșurile de fum — din camerele de locuit, chiar când aceasta a dus la forțarea soluției constructive.

Asigurarea perimetrului perfect regulat al camerelor este un pas înainte și o realizare meritorie, care va putea duce în viitor la posibilități mai mari pentru decorația lor interioară, introducerea unor profiluri, etc.

Soluțiile tehnice adoptate

Din punct de vedere al soluțiilor generale de construcție, proiectele pentru 1954 cuprind două serii de secțiuni tip, denumite seria A și seria B, prin care s-a urmărit ca pe aceleași structuri de plan (deci pe travee și gabarite identice) să se dea două soluții corespunzătoare la două grade de mecanizare a execuției, marcate prin limitele capacității utilajului.

Aceste serii se deosebesc esențial de cele din 1953 prin aceea că direcția de rezemare a planșeului s-a schimbat de la sistemul zidurilor longitudinale și al deschiderilor de 5,60 m la sistemul rezemării transversale și al deschiderilor sub 4,00 m.

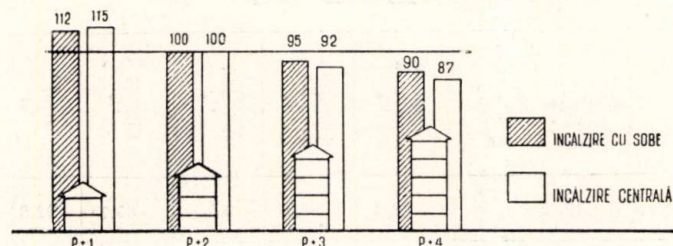
Scopul urmărit a fost reducerea cantității de oțel-beton folosit în construcție.

Mentținerea vechii scheme constructive — concomitent cu adâncirea deschiderilor de la 5,60 m la 6,00 m, deschideri necesare pentru obținerea suprafețelor prevăzute în temă — și îngreunarea planșeului prin izolarea fonică (până la obținerea unor materiale izolante ușoare), ar fi dus la un consum sporit de oțel și beton față de cel din anii trecuți.

Schema constructivă a secțiunilor tip 1954 constă din ziduri portante transversale și longitudinale și elemente de planșeu rezemate pe ziduri transversale (la seria A), și pe grinzi principale transversale (la seria B).

Toate secțiunile sînt rezolvate cu două travee (inclusiv casa scării): 3,20 și 3,80 m.

COSTUL UNUI NIVEL CURENT

Seria A are elemente de planșeu cu greutate maximă 500 kg, fiind destinată unei mecanizări reduse (montaj manual) sau medii (macarale KSK3, KSK4).

Seria B are elemente de planșeu de greutate maximă 1500 kg, fiind destinată unei mecanizări mari (macarale BKSM).

Elementele de planșeu s-au proiectat pentru fiecare serie în două variante.

La seria A: 1 — grinzi T și corpuri de umplură;
2 — chesoane întoarse de 60 cm lățime.

La seria B: 1 — fișii cu corpuri de umplură de 1,20 m lățime;
2 — panouri de 1,20 m lățime cu nervurile în sus.

Varianta cu grinzi T și corpuri de umplură permite și un montaj cu macarale simple improvizate sau chiar un montaj manual.

Distribuția încăperilor fiind identică la cele două serii, elementele de planșeu pot fi folosite la amândouă.

Ambele serii sînt elaborate cu un modul constructiv transversal de planșeu, și anume 60 cm (grinzi la 60 cm lățime, fișii și panourile de 1,20 m lățime).

Din punct de vedere economic, față de planșeul folosit în seria 1953 (avînd un consum total de oțel de 14,34 kg/m²), la planșeul 1954 se realizează o reducere de respectiv 51 %, 37 %, 20 %, 17 % (în ordinea soluțiilor de planșeu prezentate mai sus).

La obținerea acestei reduceri a cantităților de oțel contribuie, pe lîngă schimbarea schemei constructive, folosirea sîrmei $\varnothing 3$, executarea zidurilor despărțitoare fără fier în rosturi, folosirea unor tipuri de ventilații prefabricate nearmate, reducerea oțelului din buiandrugi, folosirea unor grinzi speciale de margine, o oarecare reducere a oțelului din centuri, etc.

Realizarea unor importante reduceri ale cantității de oțel este însă însoțită de o mărire a consumului de cărămidă, lucru care, la rîndul lui, influențează sensibil asupra costului pe m² construit și a greutății construcției.

Această mărire a consumului de cărămidă pe m² este mai mare la seria A (din cauză că toate cele 3 ziduri longitudinale joacă numai un rol de izolare termică, de zid despărțitor sau de zid cu canale de fum).

La seria B, consumul de cărămidă este aproximativ la fel ca la seria din anul 1953, căci toate zidurile au și rol de rezistență.

La un nivel curent, consumul pe m² construit este de 215 cărămizi/m² la seria A și de 191 cărămizi/m² la seria B, față de 195 cărămizi/m² la seria din 1953 (în aceste cantități fiind cuprinse și cărămizile din zidurile despărțitoare).

DATE COMPARATIVE ALE SECȚIUNILOR
TIP 1952—1954

Secțiunea tip	Suprafața construită %	Suprafața locuibilă %	Cărămidă %	Ciment %	Oțel %
1952	98,2	98,7	80,5	85,7	92,8
1953	100	100	100	100	100
De tranziție (1953—1954)	107,2	102,7	121	106,9	106,3
1954 — Seria A (cu mecanizare mică)	118	114,7	148	116,9	76,2
1954—Seria B (cu mecanizare mare)	118	116	128	113	98,4

REDUCEREA POSIBILĂ A OȚELULUI DIN PLANȘEE

— calcularea sarcinii utile conform normelor sovietice	4%
— corpuri de umplutură de beton ușor (1600 kg/m ³)	4%
— înlocuirea zgurii cu un material elastic, ușor, izolat fonic	5%
— oțel de calitate superioară (sistem Avakov)	15%

Obs. În soluția 1954 se realizează o economie de oțel de 22%, dar un spor de cărămidă de 16%.

Dacă ținem seama de îngroșările zidurilor de la parter și subsol, consumul de cărămidă pe m² construit este mai mare.

În procente față de seria din anul trecut, consumul de cărămidă la un nivel curent este la seria A de 111 % și la seria B de 98 %.

Prin folosirea zidăriei sistem Vlasov sau a altui sistem de zidărie ușoară s-ar obține un consum de cărămidă aproximativ egal cu cel al seriei din anul trecut, dacă nu mai mic. În același timp s-ar îmbunătăți calitățile de izolare termică a zidurilor exterioare. De asemenea, trebuie arătat că seria A prezintă perspective largi pentru aplicarea unor zidării ușoare, autoportante, termoizolante, la cele două ziduri longitudinale de fațade.

Consumul de ciment este sensibil egal la seriile A și B cu cel al seriei din 1953.

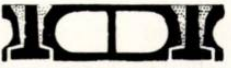
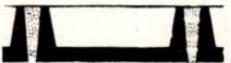
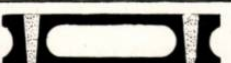
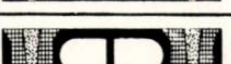
Gradul de prefabricare al planșeelor (cu excepția variantei cu grinzi și corpuri de umplutură la seria A) s-a mărit la aceste serii față de seria din 1953. Astfel, de unde la seria 1953 elementele prefabricate în planșeu constituiau 67 %, la seria A (chesoane) ele constituie 69 %, iar la seria B 72 % (fișii) și 68 % (panouri).

În ceea ce privește gradul de prefabricare al clădirii în întregime el este, în raport cu seria anului trecut, mai mic la seria A și egal la seria B (față de 27,3 % la seria din 1953, la seria A este de 21,2% —20,4 % și la seria B este de 27,3 %—25,2 %).

Gradul de prefabricare al fiecărui planșeu în parte este stabilit raportându-se greutatea prefabricatelor la greutatea întregului planșeu (inclusiv centurile), iar gradul de prefabricare a întregii construcții este stabilit raportându-se greutatea prefabricatelor din construcție la greutatea totală (de roșu) a construcției.

Urmînd principiile generale ale temei date, proiectarea a mers pe linia unei tipizări avansate a unei serii de secțiuni, considerînd că tipizarea construcțiilor de locuințe trebuie să fie o sarcină centrală a arhitecților.

TABEL COMPARATIV
al consumului de materiale și manoperă la diverse sisteme de planșee.

Nr.	SISTEMUL PLANȘEULUI	CIMENT	FIER	MANOPERA DE MONTAJ
1	GRINZI ȘI CORPURI DE UMLUTURĂ 	100	100	100
2	CHESOANE ÎNTOARSE 	71	129	65,7
3	FAȘII CU GOLURI OVALE 	75,4	139	38,6
4	FAȘII CU GOLURI ROTUNDE (ochelari) 	78,6	100	38,6
5	FAȘII CU CORPURI DE UMLUTURĂ 	67,5	126	38,6
6	FAȘII CU CORPURI CERAMICE 	71,5	127,5	38,6
7	FAȘII DE BETON ÎN STRATURI 	124	81,4	38,6

OBSERVAȚII

Consum mare de manoperă și ciment, însă oțel puțin

Dă greutate în execuție, neavînd extradadosul plan

Cere o execuție mai îngrijită

Soluție scumpă din cauza dublei prefabricări (odată corpurile, apoi toată fișa)

Soluție scumpă datorită costului ridicat al corpurilor ceramice

Execuție simplă, consum de oțel și manoperă favorabil, consum mare de ciment, greutate proprie relativ mare (340 kg/m²)

Trebuie arătat, însă, că proiectele pot fi valabile numai în etapa actuală, caracterizată printr-o rămînere în urmă a execuției și îndeosebi a industriei materialelor de construcție. Lipsa unor elemente prefabricate uzinate (ca, de exemplu, ventilații, coșuri, elemente de fațadă, etc.), este cauza consumului ridicat de cărămidă, ciment, manoperă, cît și a greutății specifice mari a seriilor 1954; aceste serii permit realizarea lor cu orice mijloace de care dispune șantierul, necesită un număr minimal de prefabricate și realizează o importantă reducere a consumului de oțel.

Rămîne totuși de analizat dacă este just să folosim mult timp asemenea soluții tehnice (ne referim în special la cele cu ziduri portante, transversale) care admit un volum mare de elemente *neprefabricate* în construcție.

Desigur că această problemă nu poate fi rezolvată în cadrul articolului de față, necesitînd încă studii și analize în continuare.

Pe baza celor arătate pînă acum, considerăm că proiectele de secțiuni tip 1954 realizate de ISPROR reprezintă un progres, un prim studiu științific mai aprofundat al acestor probleme complexe, în cadrul institutelor de proiectare de construcții. Aceste proiecte realizează:

1. eliminarea unei serii de lipsuri în confortul elementar

al locuințelor existente în blocurile proiectate pînă acum, îndeosebi privind încăperile anexe;

2. ameliorarea aspectului interior al apartamentelor, în special al circulațiilor și camerelor de locuit;

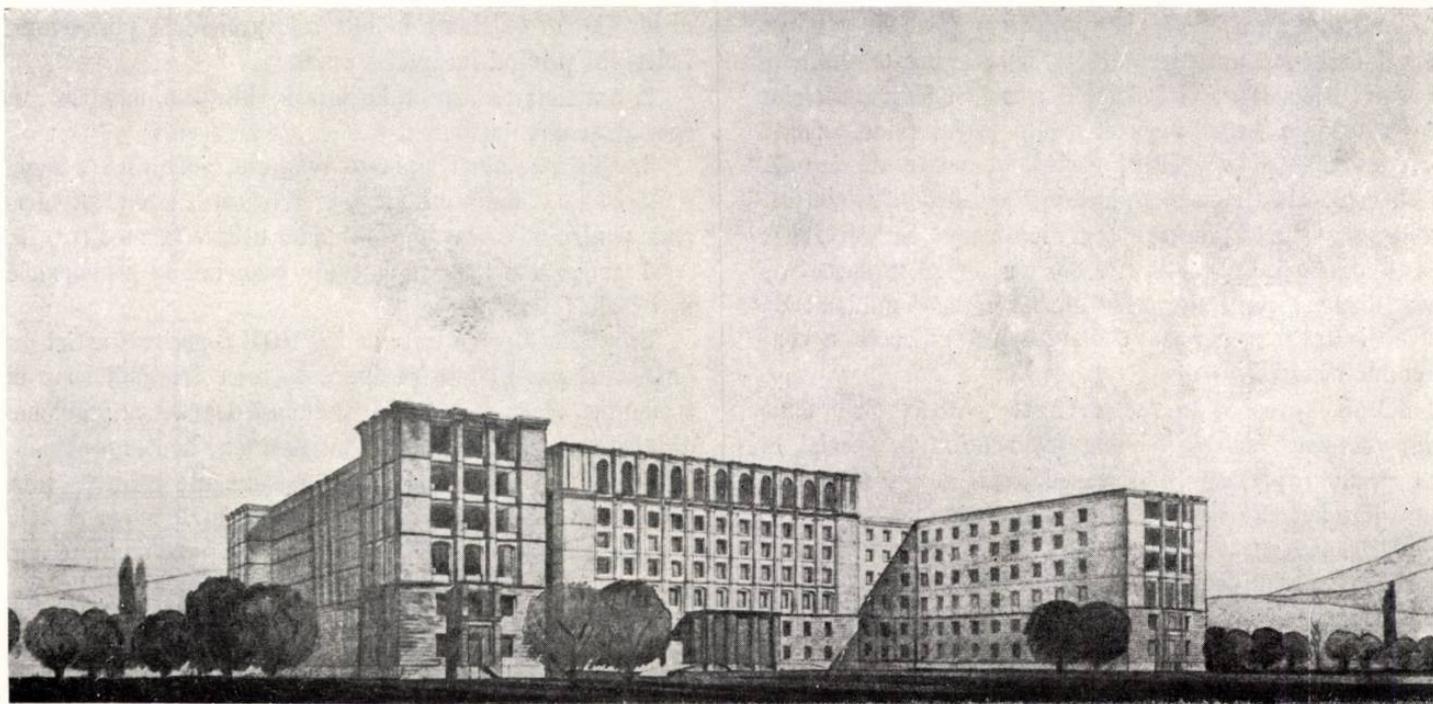
3. aplicarea unei tipizări avansate, asigurînd o serie unitară cu un număr minim de prefabricate, creînd premise reale pentru mecanizarea șantierelor utilizate în mod felurit;

4. asigurarea unor importante economii la principalele materiale (oțel, lemn).

Secțiunile tip realizate de ISPROR constituie astfel un important pas înainte pe drumul proiectării judicioase și economice a locuințelor. Mai rămîn însă de rezolvat probleme dificile, care vor necesita dezbateri și experiențe: problema celor mai potrivite tipuri de apartamente pentru țara noastră; a raportului dintre apartamentele mari și cele mici în compunerea seriilor; a economiei juste de materiale și îndeosebi de oțel și cărămidă în etapa actuală; a lichidării grabnice a lipsei de inițiativă și a rămîinerii în urmă a producției materialelor de construcție și a lărgirii sortimentului de materiale de construcție.

La rezolvarea acestor probleme trebuie să depună un efort comun organele de stat și cele obștești interesate, pentru a realiza cu succes sarcina noastră principală, ridicarea nivelului de trai cultural și material al oamenilor muncii.

Studiu pentru spital centralizat (bloc) — Perspectivă

Din practica proiectării

Studiu comparativ a două proiecte pentru un spital cu 500 paturi

Arh. L. AXELRAD

Grija regimului nostru democrat-popular față de om și de necesitățile sale se manifestă, printre altele, și prin acțiunea de construcții de noi spitale și de reamenajare și reconstruire a celor vechi.

Date fiind investițiile importante pe care le cere construirea unui spital (un spital de 500 paturi atinge aproximativ 30 000 m² și cca 120 000 m³ de construcție, necesitând totodată lucrări costisitoare de instalații și finisaj), proiectarea trebuie făcută cu toată grija, întrucât lipsa unui studiu temeinic al indicilor tehnico-economici poate duce la sporirea considerabilă a costului construcției.

Pentru alegerea unei soluții mai raționale și mai economice pentru un spital unificat de 500 paturi, au fost studiate și întocmite două proiecte, ipoteze deosebite ale aceleiași teme, un proiect reprezentând spitalul unificat în soluție centralizată (bloc) și altul în soluție mixtă (3 pavilioane).

Proiectarea a fost realizată în cadrul ISPROR de un colectiv format din arh. R. Berindei și arh. A. Ghelber, sub conducerea arh. L. Axelrad.

Din soluțiile posibile pentru realizarea unui spital (pavilionară, bloc și mixtă), proiectanții au renunțat la soluția pavilionară, ea fiind dezavantajoasă din foarte multe puncte de vedere. Această soluție duce la o risipă de teren (fiecare pavilion necesitând curți proprii), o nejustificată divizare a unor servicii ce pot fi folosite în comun (bucătărie, spălătorii, centrala termică), o mare creștere a

cheltuielilor de investiții și întreținere a construcțiilor, cât și a aparatului medical. Această rezolvare îngreunează însăși deservirea optimă a bolnavilor (pentru stabilirea unui diagnostic fiind necesară consultarea mai multor specialiști, bolnavii trebuie să parcurgă distanțele relativ mari dintre diferitele pavilioane de specialitate); ea necesită totodată o sporire nejustificată a personalului specializat și nespecializat.

Sistemul socotit azi cel mai just este al așa-zisului *spital unificat* — adică un staționar grupat cu policlinică — care prezintă mari avantaje, atât din punct de vedere al instalațiilor, cât și din punctul de vedere al exploatării. Din punct de vedere al investițiilor se realizează folosirea simultană a instalațiilor costisitoare din secțiile de diagnostic și tratament (fizioterapie, radiologie, hidroterapie, etc.), atât de către bolnavii din staționar, cât și de către bolnavii neinternați.

Din punct de vedere al funcționării, se realizează o folosire mai bună a personalului medical calificat, ce poate fi folosit atât în policlinică, cât și în staționar. Diagnosticul și tratamentul bolnavilor se efectuează în cadrul unui asemenea spital în cele mai bune condiții, ei avînd la dispoziție cei mai diverși și calificați specialiști și cele mai desăvîrșite instalații, necesare tratamentelor și analizelor celor mai diverse.

Considerînd această dublă folosire a secției de diagnostic și tratament ca un element esențial, atât din punc-

tul de vedere al investițiilor, cât și din punctul de vedere al exploatarei, proiectanții și-au impus să realizeze aceasta în celelalte două ipoteze: spital bloc și spital mixt.

Soluția **bloc** grupează într-un singur volum toate secțiile (în afară de cea de boli contagioase). Soluția **mixtă** prevede câteva pavilioane, legate între ele prin coridoare subterane.

Tema cerea proiectarea unui spital unificat cuprinzând un staționar pentru 500 bolnavi și o policlinică pentru cca 1000 consultații zilnic, cu următoarele secții: interne, chirurgie, obstetrică, ginecologie, pediatrie, T.B.C., dermato-venerice, neurologie, O.R.L.

O sumară examinare arată de la început că tema, așa cum era enunțată, se potrivea mai curînd unui spital mixt, decît unui bloc, deoarece secția de obstetrică — prin specificul ei — cerea o totală izolare și un mediu deosebit de mediul spitalicesc. Din cercetarea documentației sovietice rezultă că și spitalul bloc studiat de Academia de Arhitectură a U.R.S.S. pentru Moscova, nu are secție de obstetrică, deși cuprinde toate celelalte secții, inclusiv secția de pediatrie.

De asemenea, staționarele de T.B.C. sînt — în toate exemplele consultate — amplasate în corpuri de clădire separate.

Studiul aceleiași teme în cele două ipoteze a fost un bun prilej pentru proiectanți de a lămuri problemele dificile puse de proiectarea spitalelor.

I — SOLUȚIA CENTRALIZATĂ (BLOC)

Spitalul, avînd integrată o policlinică de circa 1000 vizite pe zi, are forma unui H. Primirea generală a bolnavilor este la parter, separată pe sexe și avînd circulații obligate. Circulația verticală se face pe două scări principale situate în corpurile B, prin patru scări (de serviciu și evacuare) situate în punctele extreme ale construcției, precum și prin două scări suplimentare situate în corpul central (numai pentru necesitățile secțiilor T.B.C. și pediatrie). În afara acestor scări sînt prevăzute unele scări de deservire specială, precum și ascensoare.

Secțiile policlinicii generale sînt situate la parter, etaj I și etajul II. Dispensarul T.B.C., precum și cel de obstetrică și ginecologie au intrări speciale (cel de T.B.C. cu intrări separate pentru copii și adulți) respectiv în aripile de SV și SE ale clădirii. Policlinica de copii, situată la parter și etajul I, are accesul la parter în aripa de NV.

La etajul I, în apropiere de intrarea policlinicii, se găsește garda policlinicii și farmacia.

Secțiile de tratament, care vor fi utilizate, atît de bolnavii internați în spital, cît și de cei externi (la alte ore), se găsesc plasate în corpul central al blocului.

Staționarul cuprinde secții repartizate pe specialități, în care camerele de bolnavi au o orientare uniformă spre sud, excepție făcînd numai camerele secției T.B.C., care sînt orientate spre est, cerință necesară pentru această secție.

Folosind experiența sovietică, pe baza ultimelor proiecte de spitale (publicate în revista Arhitectura U.R.S.S. nr. 3 din 1953), camerele de bolnavi au fost dimensionate socotînd 7 m² de bolnav, avînd o înălțime de 3,60 m. Normele de suprafețe în camerele pentru copii (3 m² pentru copii pînă la 1 an și 5,50 m² pentru copii între 1-15 ani) sînt respectate și chiar depășite. Camerele secției T.B.C. respectă și ele normele indicate (7,50 m² de bolnav).

Secția T.B.C. este situată în corpul central la etajele V și VI, pentru a fi total izolată de celelalte secții ale spitalului.

Staționarul de pediatrie are camerele de spitalizare orientate spre sud și anexele în corpul central.

Secțiile de **obstetrică, ginecologie și dermato-venerice** sînt deservite, de asemenea, prin intrări și primiri speciale.

Grupul de operație și sălile de nașteri și de intervenții ale maternității se găsesc în corpul central.

Birourile administrației spitalului și prosectura se găsesc la parter, aceasta din urmă fiind în legătură cu subsolul al II-lea al construcției, destinat circulației rufelor murdare și gunoierului.

Rufele murdare, colectate în subsolul II, intră la acest nivel în camere de dezinfecție sau direct în spălătorie, de unde ies la nivelul subsolului I pentru a fi redistribuite în spital.

Circulația curată (rufe curate, mîncare) se desfășoară pe orizontală în cadrul subsolului I, special destinat acestei circulații, iar pe verticală, prin tuburi sau ascensoare de greutate ce răspund în oficii speciale la fiecare nivel al construcției.

Curtea de gospodărie (de aprovizionare) se găsește în partea de nord a spitalului, la nivelul subsolului I, pentru a permite atît o circulație comodă, bună ventilație și luminare a subsolului I, cît și o ventilație și luminare directă a subsolului II.

1. AVANTAJE FUNCȚIONALE

Se realizează foarte comode legături de deservire a secțiilor, atît pe traseul circulației curate (alimente și rufe curate), cît și pe traseul circulației destinate rufelor murdare și cadavrelor.

Se realizează o foarte bună deservire din punct de vedere al exploatarei spitalului. Medici de toate specialitățile pot consulta bolnavii din toate secțiile fără a se deplasa de la un pavilion la celălalt. Toate posibilitățile de tratament și diagnostic — radiologie, hidroterapie, fizioterapie, laboratoare centrale — sînt la îndemîna tuturor secțiilor (inclusiv dermato-venerice, pediatrie, obstetrică, etc.)

Permite o orientare uniformă a camerelor staționarului.

2. DEZAVANTAJE FUNCȚIONALE

Intrările în spital — răspîndite arbitrar pe toate fețele clădirii — dau naștere la confuzii în ceea ce privește accesul bolnavilor.

Circulația verticală implică un mare număr de ascensoare (circulația pe scări fiind greoaie, defectarea acestora periclitează funcționarea serviciilor).

Amplasarea policlinicii la parter, etaj I și II, în special cabinetele de consultații de la etajul II, complică problema circulației, foarte mare la o policlinică cu 1000 vizite zilnic.

Suprapunerea de secții cu caracteristici și trame diferite (T.B.C., pediatrie, policlinică, etc.) duce, mai cu seamă la corpul central, la oarecare risipă de spațiu, la creșterea suprafeței construite și la soluționări uneori forțate.

Introducerea în cadrul aceluiași volum a unor secțiuni spitalicești atît de diferite (pediatrie, T.B.C., dermato, etc.) este discutabilă, întrucît mărește posibilitatea de contaminare.

3. AVANTAJE CONSTRUCTIVE

Suprapunerea de niveluri cu deschideri identice dă o mare posibilitate de mecanizare și industrializare a lucrărilor.

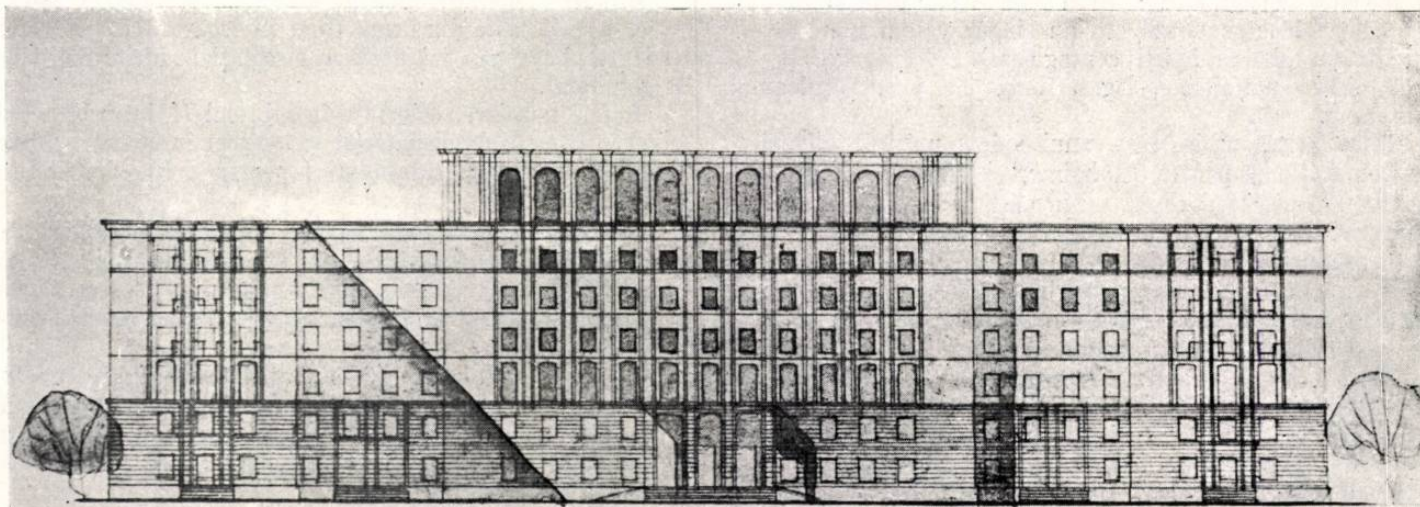
Se obțin suprafețe minime de învelitori și fundații. Lucrările exterioare și cele edilitare sînt mult reduse (aria construită pe teren este 1/2 din cea în ipoteza mixtă).

Permite investiții minime în lucrările de instalații electrice și termice; suprapunerea de secții identice duce la o reducere simțitoare a lucrărilor de instalații sanitare.

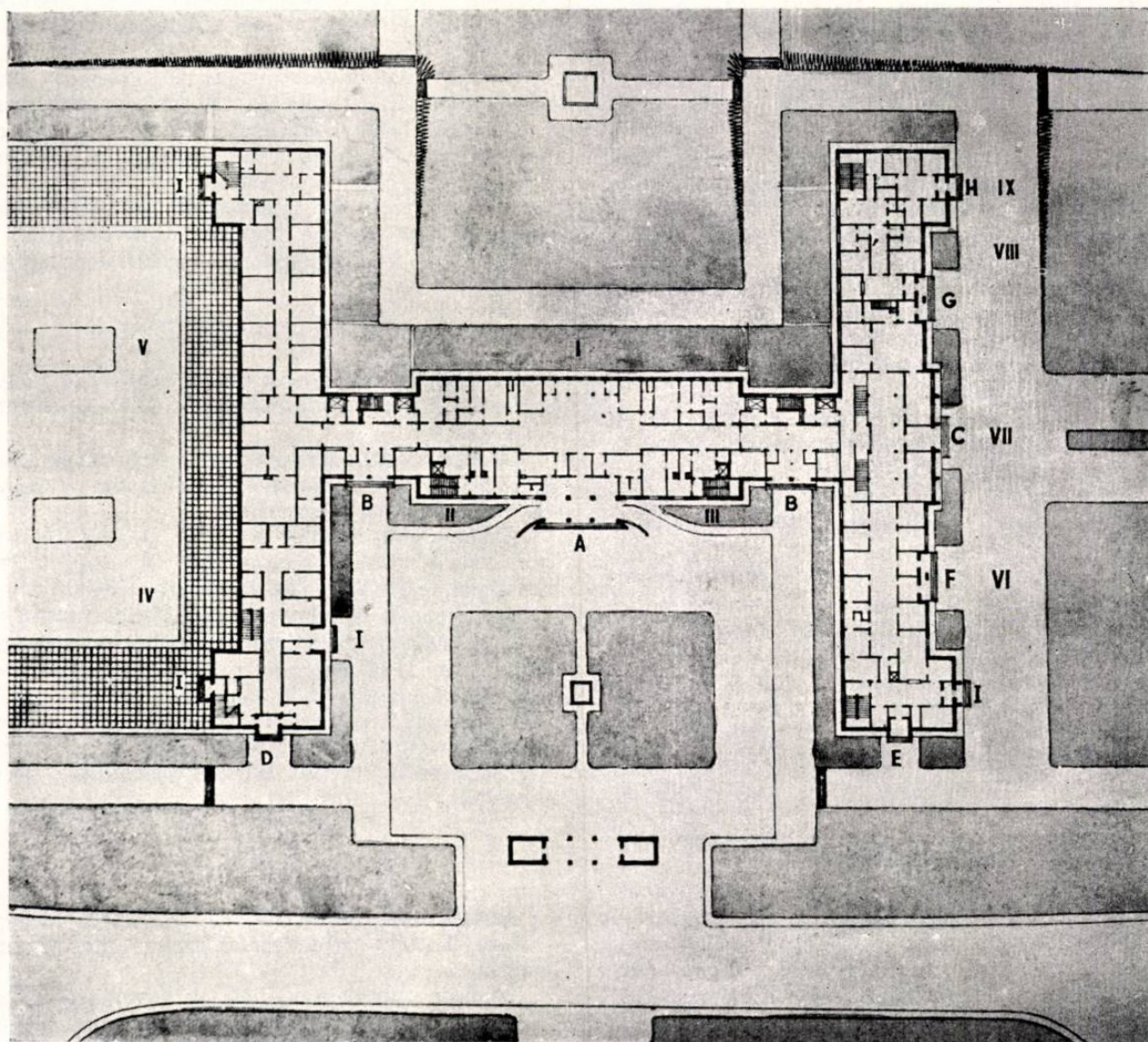
Permite arii construite mici (față de alte soluții), deci și terenuri aferente mici (problemă importantă pentru amplasarea centrală a spitalelor unificate în orașele mari).

STUDIU PENTRU SPITAL CENTRALIZAT (bloc)

Autor arh. L. Axelrad, coautori: arh. R. Berindei, arh. G. Haiman, arh. A. Ghelber

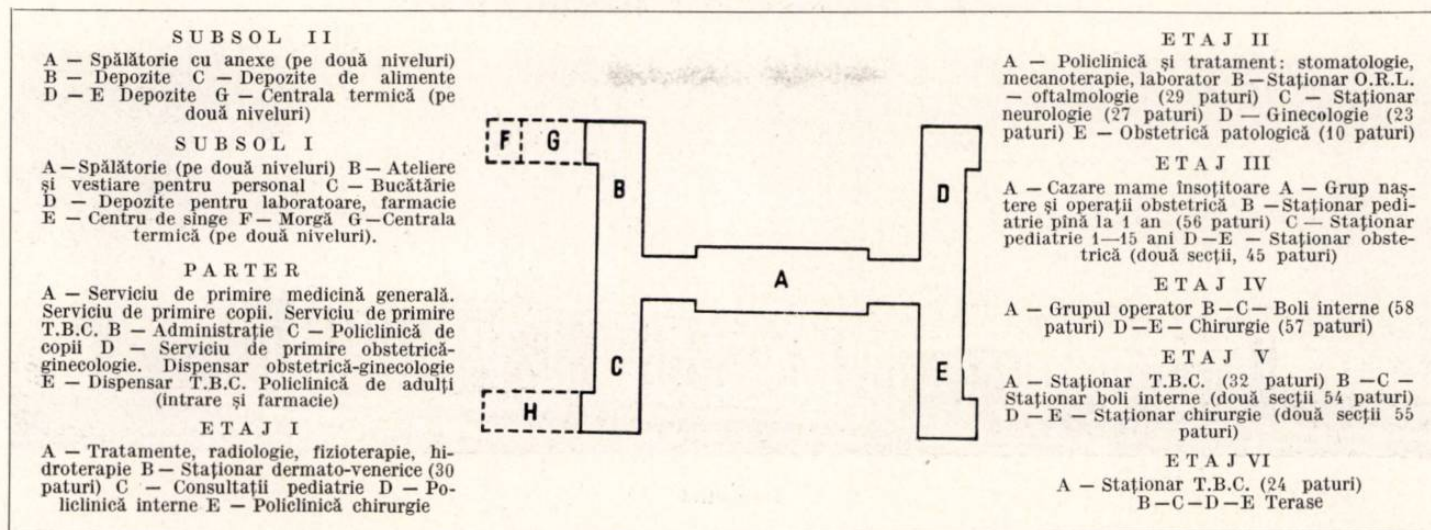

Fațada principală

Planul parterului

I — Serviciul de primire medicină generală. II — Serviciul de primire copii. III — Serviciul de primire T. B. C. IV — Policlinica de copii. V — Administrația. VI — Dispensarul T.B.C. VII — Policlinica de adulți (intrare și farmacie). VIII — Serviciul de primire obstetrică-ginecologie. IX — Dispensarul obstetrică-ginecologie. A — Intrarea bolnavilor în spital. B — Intrarea personalului și vizitatorilor. C — Intrarea la policlinica de adulți. D — Intrarea la policlinica de copii. E — Intrarea la dispensarul T.B.C. copii. F — Intrarea la dispensarul T.B.C. adulți. G — Intrarea la staționarul obstetrică-ginecologie. H — Intrarea la dispensarul obstetrică-ginecologie. I — Diverse ieșiri

4. DEZAVANTAJ URBANISTIC

Pentru orașele medii de 50—60 000 locuitori, volumul și înălțimea construcției apar disproporționate în raport cu profilul general al orașului, soluția indicată în aceste cazuri fiind cea mixtă.

II — SOLUȚIA MIXTĂ

Această soluție prevede realizarea a trei construcții independente:

1. **Pavilionul de adulți**, cuprinzând policlinica de boli interne, chirurgie și stomatologie, secțiile de diagnostic și tratament, precum și staționarul pentru boli interne, neurologie, chirurgie, O.R.L. și oftalmologie.

2. **Pavilionul materno-infantil** cuprinde policlinicele de pediatrie, obstetrică și ginecologie și staționarul pentru aceste trei secții.

3. **Pavilionul T.B.C. și dermato-venerice** cuprinde policlinicele și staționarul de boli dermato-venerice și T.B.C. (adulți și copii).

Aceste pavilioane independente comunică cu serviciile comune (bucătăria, spălătoria, anatomia patologică, etc.) prin canale subterane.

Proiectul spitalului în soluția mixtă ține seama de relieful destinat acestei construcții în cadrul orașului, urmărește realizarea avantajelor soluției pavilionare și eliminarea dezavantajelor acesteia, precum și găsirea unor rezolvări ale diverselor pavilioane care să permită un acces ușor și o bună orientare a camerelor de bolnavi.

Proiectul spitalului prevede o compoziție arhitecturală pe a cărei axă se găsește retras pavilionul principal cu 4 etaje, în prim plan fiind amplasate pavilioane cu 2 (respectiv 3) etaje. Înălțimea clădirilor proiectate ține seama de înălțimile curente ale construcțiilor din oraș.

Întocit programul prevede pavilioane de dimensiuni diferite s-a folosit panta terenului pentru a proiecta pavilionul materno-infantil cu un etaj mai mult decât pavilionul dermato-T.B.C., fără a denivela cornișele.

Poziția diverselor aripi ale pavilioanelor a fost astfel stabilită, ca încăperile bolnavilor să fie orientate spre sud și est. Accesul pe teren se face prin două puncte: unul principal pentru bolnavi, personal și vizitatori și altul de serviciu către curtea de serviciu a spitalului. Anexele generale, care necesită o aprovizionare și o circulație de serviciu intensă, au fost grupate în partea de nord a ansamblului, către o curte de serviciu plasată la nivelul subsolului, devenit aici parter din cauza pantei terenului. Cele trei pavilioane au la extremități intrările rezervate

secțiilor de spitalizare, iar către centru, intrările bolnavilor externi la serviciile de consultații.

1. **Pavilionul central** în formă de U, cu parter și 4 etaje cuprinde:

a) *Policlinica generală*, garda policlinicii și farmacia (care deservește două săli de așteptare separate, a policlinicii și a spitalului).

b) *Secțiile de diagnostic și terapeutică* ce pot fi utilizate alternativ, atât de bolnavii interni, cât și de cei externi, la ore diferite, putând fi separate complet prin închiderea holurilor de legătură (spre policlinică sau spre scările spitalizării).

c) *Secțiile de spitalizare*, grupate în două categorii (interne și chirurgie), fiecare din ele având câte 5 secții, deservite de două intrări cu servicii de primire a bolnavilor amplasate în extremitățile aripii centrale a construcției. Grupurile de operații și sterilizarea centrală se găsesc în partea centrală a etajului IV.

Camerele de bolnavi ale secțiilor de spitalizare au orientarea spre est, pentru aripa centrală și spre sud, pentru aripile laterale; ele sînt calculate pentru o suprafață de cca 7 m² și 25 m³ de bolnav și au o înălțime de 3,60 m.

d) *Administrația* întregului spital, precum și sala de mese pentru personalul medical sînt plasate la parter, în aripile laterale ale pavilionului, fiecare cu intrare independentă.

2. **Pavilionul materno-infantil** cuprinde:

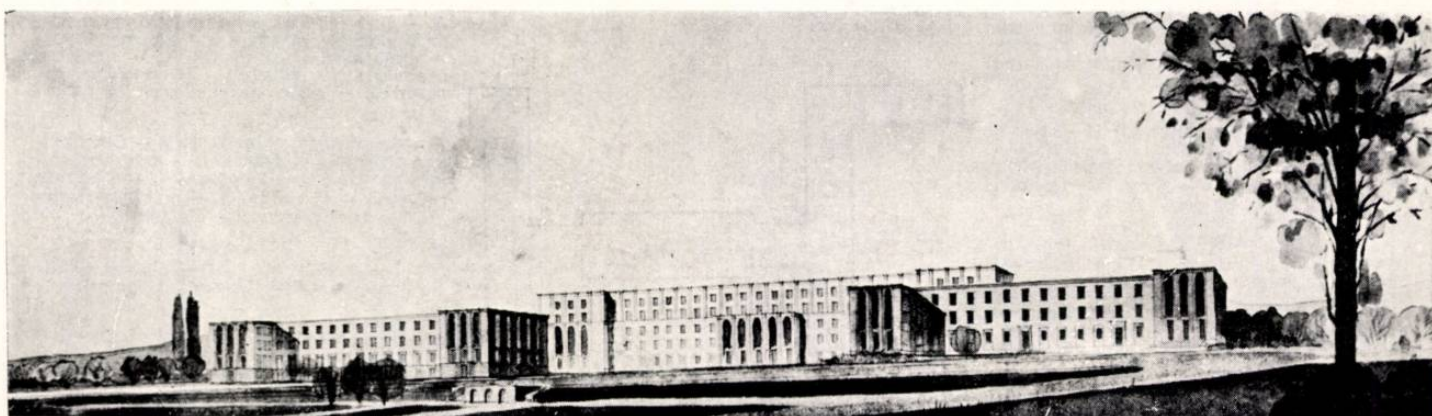
a) *Policlinica de copii*, compusă din două părți, cea de circumscripție și cea de specialități (cu legătură între ele). Accesul copiilor se face printr-o cameră de consultație-filtru care separă pe contagioși de necontagioși (primii putînd fi trimiși direct la pavilionul de contagioși).

b) *Secția de pediatrie*, avînd camere de două tipuri, după vîrsta copiilor: pentru copiii pînă la 1 an, camere boxe cu o suprafață de cca 4 m² de pat, iar pentru copiii pînă la 15 ani, camere cu nișe pentru mese corespunzînd normei de 7 m² în cameră și avînd și cabinete de toaletă cu wc la fiecare cameră.

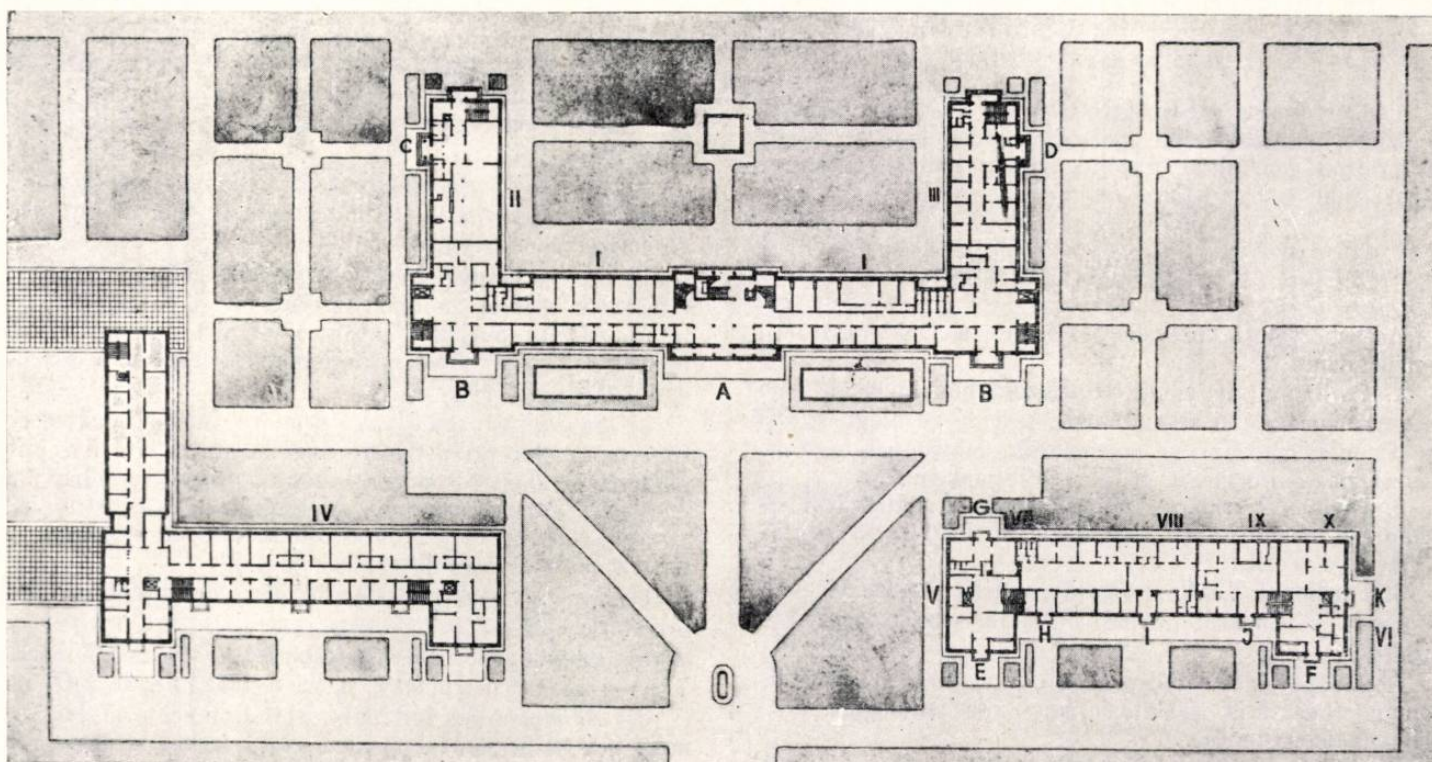
Camerele pentru mame cu anexele respective și cu o sală de alăptare comună.

c) *Secție de obstetrică fiziologică*, cu sălile de nașteri și operații aseptice.

Camerele sugarilor au câte o despărțitură în care se face schimbarea și îmbăierea copiilor. Alăptarea se face în camera mamelor trecîndu-se copilul printr-un ghișeu. În camerele pentru sugari s-a prevăzut suprafața de 2,70 m² de pat iar în cele pentru mame, ca și la tipul curent, 7,00 m² de pat.

Perspectivă

Planul nivelului II

I — Policlinica, II — Cantina personalului, III — Administrația spitalului, IV — Staționar pediatrie (etajul I față de teren), V — Serviciul de primire T.B.C., VI — Serviciul de primire dermato-venerice, VII — Laboratoare, VIII — Dispensar T.B.C., IX — Dispensar dermato-venerice, X — Centrul de sînge, A — Intrare la policlinica de adulți, B — Intrarea bolnavilor în spitalul general, C — Intrarea personalului la cantină, D — Intrarea la administrație, E — Intrarea la staționarul T.B.C., F — Intrarea la staționarul dermato-venerice, G — Intrarea la laboratoare, H — Intrarea la dispensarul T.B.C. adulți, I — Intrarea la dispensarul T.B.C. copii, J — Intrarea la dispensarul dermato-venerice, K — Intrarea la centrul de sînge.

d) *Secția de obstetrică patologică și ginecologică*, cu sălile de nașteri și operații aseptice și camere de sugari asemănătoare celor din secția de obstetrică fiziologică.

3. Pavilionul T.B.C. și dermato-venerice

Pavilionul T.B.C. și dermato-venerice cuprinde la parter *dispensarele și primirile* pentru secțiile T.B.C. și dermato-venerice.

a) *Dispensarul T.B.C.* este despărțit în două părți distincte, cu accese deosebite pentru adulți și copii. Fișierul și laboratorul sînt comune, avînd dublu acces către sălile de așteptare și cabinetele de consultații și către serviciile de primire pentru adulți și copii.

b) *Laboratorul de fizioterapie și centrul de sînge* se găsesc tot la parter, avînd accese separate.

c) *Secția dermato-venerice* (cu 30 paturi) și secția fizio-pediatrie (cu 16 paturi) se găsesc la etajul I.

d) *Secția T.B.C. adulți* (cu 54 paturi).

Camerele de bolnavi au o adîncime mai mare decît cele obișnuite, potrivit norme de 7,50 m² de pat necesară la T.B.C.

Anexele comune au fost grupate în apropierea unei curți de serviciu și aprovizionare, asigurîndu-se circulațiile conform programului prin coridoare subterane de legătură între pavilioane.

Bucătăria are o suprafață totală de 570 m² (cca 1,00 m² de pat). Două *săli de mese* pentru un total de 500 persoane.

Spălătoria, plasată în subsolul pavilionului materno-infantil, totalizează 480 m² (revine 0,80 m² de pat).

Măi sînt prevăzute: *serviciul de dezinfecție*, *centrala termică*, *crematoriul* și *atelierul mecanic*, *atelierul de întreținere* obișnuită, *garajul* pentru două autocamioane și 3-4 turisme, *prosectura* cu acces din exterior, *depozitele* pentru farmacie, laborator și bucătărie.